

”Jotain aivan ihanaa, mutta äärettömän noloa!”

Tutkimus söpöydestä taidetapahtumassa Ylisöpö!

Ella Kainulainen

Pro gradu -tutkielma
Jyväskylän yliopisto
Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos
Taidekasvatus
Syksy 2011

Ylisöpö!

”Söpöys on feministinen kannanotto. Tyttö kasvaa söpöyden keskellä mutta aikuistuttuaan hänen on luovuttava siitä jos hän ei halua luopua uskottavuudestaan.

Tarkastelemme söpöyttä maalaustaiteen keinoin. Syöksymme söpöyteen on feministinen teko. Emme suostu luopumaan söpöydestä. Emme pyri olemaan uskottavia. Emme pelkää olla lapsellisia tai naurettavia. Tyylimme on söpö, aiheemme on söpö, ideologiamme on söpö. Olemme söpöjä ja vähän ylikin.

Yhteiskunta kannustaa – jopa työntääkin - tyttöjä söpöyteen. Aikuisilta söpöys on kuitenkin kielletty, mikäli haluaa olla vakavasti otettava.

Söpöyttä käytetään usein halventavana, alentavana sekä holhoavana adjektiivina, jolla viitataan erityisesti feminiiniseen viattomuuteen tai kokemattomuuteen. Myös taiteen kentällä uskottavuutta etsitään usein negatiivisesta. Avoimen positiiviset ja feminiiniset teemat ovat vähemmän esillä kuin ahdistuneet ja miehiset aiheet.

Söpöys ei kuitenkaan itsessään sisällä merkityksiä. Kuvat, käsitteet ja tyyli eivät sisällä merkityksiä vaan ne saavat merkityksiä kun niitä käytetään eri yhteyksissä. Maalaamme söpöyttä koska emme löydä rationaalista syytä sille, miksi ei saisi olla söpö, tai miksi söpöys korreloisi älykkyyden tai taideteoksen merkityksellisyyden kanssa. Maalaamme söpöydelle uuden merkityksen.

Luomme kuvia koristeellisen yksityiskohtaisesti lapsuutemme värityskirjojen, satukuvitusten ja animaatioiden sekä toritaiteen hengessä. Maalaamme aiheita joista pidimme lapsina ja jotka viehättää meitä yhä, mutta joita silti häpeämme. Käsittelemme kiellettyjä aiheita, kielletyllä tavalla.

Maalausten huolettoman tyhjänpäiväiset kuva-aiheet ovat lähtöisin värityskirjoista. Siksi näyttelyluettelo on värityskirja, jonka ääriiviipiirokset maalauksista tarjoavat aikuisillekin mahdollisuuden värittää kuvista omat versionsa ja näin palata lapsuuden yksinkertaiseen riemukkaaseen maailmaan.

Työtapamme on leikkivä. Teemme kaiken yhdessä, kuten pikkutyöillä on tapana. Prosessi on yhteinen peli, joka muuttaa näkyviksi sisällämme piileskelevät pikkutyöt, jotka osin tahtomattaan ovat joutuneet pakottamaan itsensä aikuiseen asuun.”

Riikka Hyvönen & Rakel Liekki

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistinen tiedekunta	Laitos – Department Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos
Tekijä – Author Kainulainen <u>Ella</u> Kirsi Kanerva	
Työn nimi – Title ”Jotain aivan ihanaa, mutta äärettömän noloa!” Tutkimus söpöydestä taidetapahtumassa Ylisöpö!	
Oppiaine – Subject Taidekasvatus	Työn laji – Level Pro gradu -tutkielma
Aika – Month and year Syksy 2011	Sivumäärä – Number of pages 85+ 6
<p>Tiivistelmä – Abstract</p> <p>Tutkimuksessani tarkastelen söpöyttä nykyaiteen ja kulttuurin ilmiönä feministiseen viitekehykseen ja tyttötutkimukseen tukeutuen. Tutkimukseni on ilmiölähtöinen tutkimus Riikka Hyvösen ja Rakel Liekin taidetapahtumasta ”Ylisöpö!”, johon osallistuin syksyllä 2010. Näyttelyssä söpöyttä tarkastellaan maalaustaiteen keinoin ja vieraat pääsivät itse värittämään kuvia teoksista. Taiteilijoiden mielestä söpöys on feministinen kannanotto: <i>”Tyttö kasvaa söpöyden keskellä mutta aikuistuttuaan hänen on luovuttava siitä jos hän ei halua luopua uskottavuudestaan”.</i> <i>”Myös taiteen kentällä uskottavuutta etsitään usein negatiivisesta. Avoimen positiiviset ja feminiiniset teemat ovat vähemmän esillä kuin ahdistuneet ja miehiset aiheet”.</i></p> <p>Tutkimukseni pääkysymykset ovat: Miksi nykyaiteilija haluaa tehdä söpöä taidetta? Voiko nykyaide olla söpöä? Onko söpö taide uskottavaa? Ilmeneekö väritysilmaisussa sukupuolen perusteella eroja?</p> <p>Söpön taiteen uskottavuusteeman lisäksi tutkimuksessani on myös taidekasvatuksellinen näkökulma. Aineistosta itsestään nousivat erot väritysilmaisussa sukupuolen perusteella esiin. Tukeudun kirjallisuudessa alan uusimpiin tutkimuksiin poikien ja tyttöjen kuvallisen ilmaisuuden eroista.</p> <p>Söpö -ilmiön lisäksi käsittelen tutkimuksessani myös japanilaista söpöyttä ja kitschiä. Japanilaisessa katukulttuurissa söpöys on tavoiteltavaa ja viime vuosikymmenellä japanilainen populaarikulttuuri on levinnyt valtavirtailmiöksi myös Suomessa. Tekevätkö vaaleanpunainen väritys, hileet, bambit ja muut söpöt hahmot teoksesta heti kitschiä?</p> <p>Keskeisenä aineistona tutkimuksessani ovat haastattelu ja keskustelu taiteilijoiden kanssa. Lisäksi selvitän tutkimuksessani näyttely-yleisön kokemuksia ja mielipiteitä: miten he kokivat näyttelyn ja mitä söpöys heille merkitsee. Aineistossani on myös yleisön värittämiä kuvia. Haastateltavien taiteilijoiden ääni kuuluu läpi tutkimuksen.</p> <p>Tutkimuksen perusteella söpö taide on uskottavaa, vakavasti otettavaa taidetta. Tyttöjen ja poikien värityskuvissa sukupuoli vaikuttaa ilmaisuun. Sukupuolisensitiivisyys on tärkeää kaikilla yhteiskunnan tasoilla, mikä tarkoittaa että jokaisen tulisi voida esittää sukupuoltaan haluamallaan tavalla, jolloin hänen yksilöllisyytensä huomioidaan. Taideopetusta olisi myös hyvä kehittää sukupuolisensitiivisyyden näkökulmasta, jolloin huomioon voitaisiin ottaa molempien sukupuolten vahvuudet ja voimavarat erikseen.</p>	
Asiasanat – Keywords Ylisöpö! söpö, naisellinen, nykyaide, yhteisötaide, värityskuva, populaarikulttuuri, sukupuoliero	
Säilytyspaikka – Depository Tutkielma löytyy digitaalisena versiona Jyväskylän yliopiston kirjaston tietokannasta.	
Muita tietoja – Additional information	

SISÄLLYS

Manifesti Tiivistelmä

1.	JOHDANTO.....	4
2.	TUTKIMUSOTE	7
2.1	Teemahaastattelu.....	9
2.2	Muut aineiston keruumenetelmät.....	10
3.	NÄKÖKULMA SÖPÖYTEEN.....	13
3.1	Feministinen filosofia ja sukupuolten välinen tasa-arvo	14
3.2	Positiivinen sukupuolieron teoria.....	18
3.2.1	Tytöt ja pojat yhteiskunnassa.....	21
3.2.2	Tytöt ja pojat koulutusyhteiskunnassa	23
3.2.3	Söpö nainen yhteiskunnassa.....	25
4.	”YLISÖPÖ”! NÄYTTELY JA VÄRITYSTAPAHTUMA.....	29
4.1	Ylisöpö! teokset.....	32
4.1.1	Vertailua muihin taiteilijoihin	33
4.1.2	”Oikean” taiteen määritelmästä.....	34
4.2	Värityskokemus.....	38
4.2.1	Sukupuolten väliset erot värityskuvien toteutuksessa ja aikaisempi tutkimus aiheesta	40
4.3	Yleisön mielipiteitä ja kokemuksia.....	52
5.	SÖPÖ KULTTUURISENA ILMIÖNÄ	54
5.1	Söpö ja kitsch.....	55
5.2	Japanilainen söpöys.....	65
6.	NÄKÖKULMIA SÖPÖÖN TAITEESEEN.....	71
6.1	Tutkimusetiikka	75
6.2	Tutkimuksen luotettavuus.....	76
7.	POHDINTA.....	77
	Lähteet.....	81

Liitteet

1. JOHDANTO

Ympärillämme on tällä hetkellä paljon söpöä, mutta varsinaista tutkimusta aiheesta ei ole tehty. Ajatukseni aiheeseen lähti omasta kiinnostuksestani söpö-ilmiota kohtaan. Kävin kesällä 2010 Helsingin taiteiden yössä katsomassa Katja Tukiaisen näyttelyn ja minut yllätti, että kaikissa teoksissa oli jo ”varattu merkki”, eli en suinkaan ollut ainoa, joka on ihastunut hänen vaaleanpunaisiin teoksiinsa, joissa pikkutyöt ja bambit seikkailevat. Tämän jälkeen silmiini osui lehtiotsake kuvataiteilijoiden Riikka Hyvösen ja Rakel Liekin näyttelystä Ylisöpö! Heidän näyttelynsä manifesti ja nimi herättivät oitis kiinnostukseni. Otin yhteyttä toiseen taiteilijaan Rakel Liekkiin ja sovin hänen kanssaan haastattelusta ja yleisökyselyn toteuttamisesta heidän näyttelyssään. Aluksi ajattelin, että tapahtuma olisi vain osa tutkimustani, mutta osallistuttuani tapahtumaan ja haastateltuani taiteilijoita, päätin nostaa ”Ylisöpön!” suurempaan rooliin ja lähdin rakentamaan tutkimustani sen ympärille.

Tutkimukseni on siis ilmiöstä lähtöisin oleva tutkimus Riikka Hyvösen ja Rakel Liekin näyttelystä ja väritystapahtumasta ”Ylisöpö!”. Tapahtuman myötä tutkin söpöyttä nykytaiteen ja kulttuurin ilmiönä yleensä. Näyttelyssä söpöyttä tarkastellaan maalaustaiteen keinoin. Itse näyttelyn teosluettelo on värityskirja ja näyttelyssä vieraat pääsivät itse värittämään kuvia teoksista. Tutkimukseni näen olevan osa laajempaa ilmiötä yhteiskunnassamme.

Aluksi punaisena lankana, tässä tapauksessa voisin sanoa, että pinkkinä lankana oli tutkia söpön taiteen uskottavuutta feministisen ajattelun hengessä. Kuten useasti tutkimuksessa käy, itse aineistosta nousee uusia, mielenkiintoisia tutkimuskysymyksiä. Lankarulla lähtikin pyörimään ja kasvamaan vauhdilla, ja lopulta langan pää haarautui kaksihaaraiseksi. Aineistosta itsestään nousivat väritetyt kuvat ja niissä ilmenevät erot tyttöjen ja poikien välillä esiin. Tutkin edelleen söpöä taidetta ja sen uskottavuutta feministisessä viitekehyksessä, mutta mukana on myös taidekasvatuksellinen näkökulma, joka nostaa esiin tyttöjen ja poikien eroja kuvataiteen ilmaisussa tukeutuen alan uusimpiin tutkimuksiin ja omiin havaintoihini taidetapahtumassa Ylisöpö! Nämä molemmat tutkimusaiheet kulkevat läpi tutkimuksen sopuisasti vierekkäin feministiseen ajatteluun ja tyttötutkimukseen tukeutuen.

Tutkimuksen nimi on suora lainaus taiteilijoilta. He halusivat toteuttaa jotain, joka heidän mielestään on "jotain aivan ihanaa, mutta samalla äärimmäisen noloa". Näin syntyivät Ylisöpö! teokset ja -taidetapahtuma.

Taiteilijat kertoivat, että heitä verrataan usein Katja Tukiaiseen, jonka teoksissa esiintyvät söpöt pikkutyöt ja joiden värit on vaaleanpunainen. Todellisuudessa töiden toteutus on täysin erilainen. Tässä näkee söpön aiheen "voiman". Vaikka maalaustyylillä, ilmaisu ja värit ovat täysin erilaiset, mikä tahansa söpö tuntuu samalta.

Olen itsekin usein elämässäni törmännyt väitteeseen: söpö ja naisellinen ei ole uskottavaa! Tytöt elävät lapsuutensa ihanassa ja söpössä vaaleanpunaisessa maailmassa, mutta siitä on jossain vaiheessa luovuttava, mikäli ei halua menettää uskottavuuttaan. Myös taiteen kentällä uskottavuutta etsitään usein negatiivisesta. Avoimen positiiviset ja feminiiniset teemat ovat vähemmän esillä kuin ahdistuneet ja miehiset aiheet.

Tutkimuksen ensimmäinen vaihe oli empiirinen ja painottui omaan osallistumiseeni tapahtumaan, taiteilijoille tehtyyn teemahaastatteluun, yleisökyselyyn ja itse värityskokemukseen. Lähestyn aihetta feministisen näkökulman ja tyttötutkimuksen kautta.

Tutkimukseni pääkysymykset ovat:

1. Miksi nykytaiteilija haluaa tehdä söpöä taidetta?
2. Voiko nykytaide olla söpöä?
3. Onko söpö taide uskottavaa?
4. Ilmeneekö väritysilmaisussa sukupuolen perusteella eroja?

Keskeisenä aineistona tutkimuksessani ovat haastattelu ja keskustelu taiteilijoiden kanssa. Lisäksi selvitän tutkimuksessani näyttely-yleisön kokemuksia ja mielipiteitä: miten he kokivat näyttelyn ja mitä söpöys heille merkitsee. Aineistossani on myös yleisön värittämiä kuvia. Haastateltavien taiteilijoiden ääni kuuluu läpi tutkimuksen. Kerron omin sanoin taiteilijoiden ajatuksia ja mielipiteitä, ja ne toivottavasti näkyvät lukijalle läpi aineiston, vaikka en suorilla lainauksilla haastattelusta kovin paljon ole käyttänyt.

Tutkielman sisältörungon olen jakanut niin, että ensin esittelen tutkimusmetodini ja aineiston keruun. Tämän jälkeen esittelen tutkimuksen viitekehyyksen ja tausta-ajatukset joille tutkielmani rakentuu. Ylisöpö! -taidetapahtuman esittelen näiden jälkeen ja samassa kappaleessa paneudun myös värityskuviin, sekä tyttöjen ja poikien kuvataideilmaisuuksiin ja siinä ilmeneviin eroihin. Koska vertailu Katja Tukiaiseen on ollut huomattavaa, esittelen lyhyesti myös sitä, sekä pohdin ns. "oikean" taiteen määritelmää. Lisäksi käsittelen söpöä kulttuurisena ilmiönä ja nostan kaksi ilmiötä tarkempaan tarkasteluun: Kitschin ja japanilaisen söpöyden. Ennen loppupohdintaa tulevat aineiston analyysi ja johtopäätökset. Liitteissä ovat Ylisöpö! teokset, teemahaastattelun teemat sekä yleisökysely.

Teoreettisen osuuden ja otsikoinnin työssäni olen toteuttanut tutkimuskirjallisuuden ja tiedekunnan ohjeistuksen mukaisesti, kuten tytöillä yleensä on tapana. Ylitän kuitenkin hiukan sallittuja rajoja tutkielman söpössä ulkoasussa. Tutkimuksen söpö ulkoasu on tarkasti harkittu tehokeino, vaikka se ei tyyllillisesti ole normaalin gradun tyyli. Tiedän myös, että hymiöt ja sydämet eivät normaalisti kuulu tieteelliseen tekstiin ja tutkimukseen, mutta ylisöpöön Pro gradu tutkielmaan ne kuuluvat ☺

Keskeiset käsitteet: söpö, naisellinen, nykytaide, yhteisötaide, värityskuva, toritaide, populaarikulttuuri, sukupuoliero.

2. TUTKIMUSOTE

Tutkimuksen kohteesta ja ongelmasta riippuu mitä menetelmiä tutkimuksessa käytetään. Aiheeni luonteesta johtuen oli lähes itsestään selvyyttä, että tulen käyttämään kvalitatiivisia menetelmiä ja empiiristä otetta. Laadullisen tutkimuksen yleisimmät aineistonkeruumenetelmät ovat haastattelu, kysely, havainnointi ja erilaisiin dokumentteihin perustuva tieto. Niitä voidaan yhdistellä tai käyttää rinnatusten tutkittavan ongelman ja resurssien mukaan. (Tuomi ja Sarajärvi 2009, 71) Käytin tutkimuksessani kaikkia edellä mainittuja, niin että jokainen menetelmä täydentää toistaan. Tutkimuksen pääpainona on kuitenkin itse tapahtuma ja haastattelu. Esittelen Ylisöpö! näyttelyn ja väritystapahtuman tarkemmin kappaleessa 4.

Tutkimukseni lähti omasta kiinnostuksestani ilmiöön ”söpö” ja tarkasteltavana tapauksena tutkimuksessani on Ylisöpö! näyttely, jonka ympärille olen koonnut tutkimukseni. Tutkimustani voidaan pitää ilmiölähtöisenä tutkimuksena, jossa on mukana tapaustutkimuksen piirteitä. Otin yhteyttä toiseen taiteilijaan Rakel Liekkiin ja sovin hänen kanssaan haastattelusta sekä yleisökyselyn toteuttamisesta heidän näyttelyssään. Tapaustutkimus tarkoittaa yhden tapauksen tai yksilön kuvaamista ja tutkittavana ilmiönä tapaus voi olla hyvin monenlainen. Laadullisessa tutkimuksessa yleensä ei pyritä tilastollisiin yleistyksiin, vaan pyritään mm. kuvaamaan jotain ilmiötä tai tapahtumaa, ymmärtämään tiettyä toimintaa. Tutkijaa ajaa eteenpäin tunne, että tapaus tai ilmiö on jollain lailla tärkeä. Minulla ei ollut tietoisena lähtökohtana mitään aiempaa tiettyä teoriaa tai mallia. Lähdin avoimin mielin tapahtumaan nauhoituslaite ja yleisökyselyn lomakkeet laukussani, mielessäni aiheita joista halusin tietää lisää. Laadullisessa tutkimuksessa teoreettiset lähtökohdat voivat olla väljemmät kuin määrällisessä tutkimuksessa. Voidaan lähteä liikkeelle ilman teoreettisia taustaoletuksia, varsinkin silloin jos lähdetään tutkimaan jotakin uutta tai vähän tunnettua asiaa. (Tuomi ja Sarajärvi 2009, 156) Myöskään selkeää ja kattavaa kirjallisuuskatsausta en aluksi pystynyt aiheesta tekemään. Vaikka ”söpöä” on ns. kaikkialla, aiempi tutkimustieto puuttuu. Aloitin tutkimuksen aineistonkeruulla: haastattelulla ja osallistumalla itse tapahtumaan, sekä yleisökyselyllä.

Tutkimuksen onnistumiseen vaikuttavat monet tekijät. Lähtiessäni toteuttamaan tutkimustani ja haastattelemaan taiteilijoita, minulla oli itselläni vahva intuitio ja tunne siitä, että tämä aihe on mielenkiintoinen ja juuri nyt ajankohtainen ja tärkeä, ns. "oikea". Hirsjärvi ja Hurme (2001, 13- 14) ovat listanneet menestyksellisen ja epäonnistuneen tutkimuksen piirteitä ja yksi onnistuneen tutkimuksen edellytyksistä on juuri tuo mainitsemani intuitio, jota itse seurasin aluksi vahvasti. Sen sijaan epäonnistuneelle tutkimukselle on ominaista, että tutkimusta määrää esimerkiksi mukavuus ja sopivuus, eli ryhdytään tietynlaiseen tutkimukseen, koska se on helppo tai nopeasti tehtävissä, tai että tutkimus tehdään muusta syystä kuin kiinnostuksen kohteesta. Vaikka minulla ei hirveästi taustatietoa ilmiöstä ollut ja tietämys, että aiempaa tutkimusta aiheesta ei juuri ole tehty, oma intuitioni siitä että tutkimus on mielenkiintoinen, sekä oma kiinnostukseni aiheeseen toi rohkeutta valita aihe. Haastattelun avulla halusin kuulla taiteilijoiden ajatuksia ja kokemuksia, sekä päästä syvemmälle itse aiheeseen.

Oma tutkimukseni pohjaa osallistuvalla havainnoinnilla, teemahaastattelulle ja tapahtumaan osallistuville henkilöille jaettavaan kyselyyn. Lisäksi aineistona ovat yleisön värittämät piirroukset. Nämä menetelmäni tuovat hyvin esille tutkittavien näkökulman, sekä kuuluviin heidän äänensä. Lisäksi päästään lähemmäksi niitä merkityksiä, joita ihmiset antavat ilmiölle ja tapahtumalle (Hirsjärvi ja Hurme 2001, 28). Kun kysymyksessä on vähän kartoitettu ja tuntematon alue, haastattelu sopii tiedonhankinnan muodoksi mainiosti. Havainnoinnin ja haastattelun tai muunlaisten aineistonkeruumenetelmien yhdistäminen on monesti hyvinkin hedelmällistä. Varsinkin silloin jos tutkittavasta ilmiöstä tiedetään vähän tai ei laisinkaan. (Tuomi ja Sarajärvi 2009,81) Laajentamalla menetelmien käyttöä, saadaan esiin laajempia näkökulmia ja voidaan lisätä tutkimuksen luotettavuutta. Tätä kutsutaan triangulaatioksi. (Hirsjärvi ja Hurme 2001, 39) Seuraavissa alaluvuissa käsittelem metodejani tarkemmin.

2.1 Teemahaastattelu

Yksi oleellinen käyttämistäni menetelmistä tutkimuksessani on teemahaastattelu, joka on yleistynyt varsinkin yhteiskunta- ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen yhteydessä Suomessa nopeasti ja on yksi käytetyimmistä menetelmistä humanistisessa tutkimuksessa. Haastattelu on yksi tiedonhankinnan perusmuodoista ja hyvinkin joustavana menetelmänä se sopii monenlaisiin tarkoituksiin ja sen avulla voidaan saada hyvin syvällistä tietoa. (Hirsjärvi ja Hurme 2001, 11) Haastattelu kohdennetaan tiettyihin teemoihin, joista keskustellaan. Se lähtee oletuksesta, että kaikkia yksilön kokemuksia, ajatuksia, uskomuksia ja tunteita voidaan tutkia tällä menetelmällä. Oleellisinta teemahaastattelussa on, että keskustelu etenee tiettyjen keskeisten teemojen varassa yksityiskohtaisten kysymysten sijaan. Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelumenetelmä. (Hirsjärvi ja Hurme 47- 48)

Teemahaastattelussakaan ei voi kysellä ihan mitä tahansa. Siinä pyritään löytämään merkityksellisiä vastauksia tutkimuksen tarkoituksen ja ongelmanasettelun tai tutkimustehtävän mukaisesti. (Tuomi ja Sarajärvi 2009, 75) Kvalitatiivisessa tutkimuksessa yleensä pyritään ymmärtämään jotakin tapahtumaa syvällisemmin, pyritään saamaan tietoa jostakin paikallisesta ilmiöstä tai etsimään uusia näkökulmia tapahtumiin ja ilmiöihin tilastollisten yleistysten sijaan. Jo muutamaa henkilöä haastattelemalla voidaan saada merkittävää tietoa. Varsinkin tapaustutkimuksessa, jollaisena tutkimustani voidaan suurelta osin pitää, jokainen yksilöön kohdistuva tiedonkeruu voi sisältää suuren joukon havaintoja, eli aineisto on siis kvantitatiivisesti runsas. Kvalitatiivisesti keskittyminen yhteen tapaukseen antaa mahdollisuudet tutkia yksityiskohtia. (Hirsjärvi ja Hurme 58- 59) Laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää, että henkilö/ henkilöt, jolta tietoa kerätään, tietävät tutkittavasta ilmiöstä paljon, tai heillä on omakohtaista kokemusta asiasta. (Tuomi ja Sarajärvi 2009,85)

Hirsjärvi ja Hurme (2001, 34- 36) ovat listanneet myös syitä, miksi ei kannata valita haastattelua menetelmäksi ja mitä haittoja siitä voi olla. Monet seikat joita pidetään haastattelun hyvinä puolina, sisältävät myös ongelmia. Ongelmina he pitävät, että haastattelijan rooliin ja tehtäviin pitäisi kouluttautua ja jotta aineiston keruuta voitaisiin säädellä joustavasti tilanteen edellyttämällä tavalla ja

vastaajia myötäillen, haastattelijalta vaaditaan taitoa ja kokemusta. Haastattelu vie myös aikaa, eli haastattelusta sopiminen, itse toteutus ja vapaamuotoisten aineistojen purku vie aikaa. Vapaamuotoisen haastatteluaineiston analysointi, tulkinta ja raportointi on usein ongelmallista, koska valmiita "malleja" ei ole tarjolla. En kokenut näitä asioita kuitenkaan ongelmaksi. Sovin haastattelusta ja yleisökyselyn toteuttamisesta toisen taiteilijan Rakel Liekin kanssa sähköpostitse. Hän ehdotti ajankohdaksi tapahtumaa 2.10.2010 Kontulan Kontupisteessä, sillä siellä voisin haastatella heitä molempia yhdessä. Yhteishaastattelu oli tärkeää, koska he olivat yhdessä toteuttaneet teokset. Lisäksi pääsisin kosketuksiin yleisön kanssa ja voisin itse osallistua värittämiseen. Taiteilijat olivat erittäin yhteistyöhaluisia ja keskustelu soljui erinomaisesti teemojen ympärillä. En halunnut sivuuttaa haastattelua ja itse tapahtumaa, sillä mielestäni haastattelu ja yleisökysely olivat ehdottomasti paras tapa lähestyä aihetta.

Haastattelua voisin kuvailla keskusteluksi, jota ohjailin avoimilla kysymyksillä. Haastattelu oli myös antoisa toteuttaa näyttelyssä. "Haastattelua tekevän tutkijan tehtävänä on välittää kuvaa haastateltavan ajatuksista, käsityksistä, kokemuksista ja tunteista". (Hirsjärvi ja Hurme 2001, 41)

Parihaastattelu oli luonnollinen valinta, sillä taiteilijat olivat toteuttaneet tapahtuman ja teokset kaikki yhdessä. Teemahaastattelun luonteeseen kuuluu myös haastattelun tallentaminen. Näin haastattelu saadaan sujumaan ilman katkoja ja kun tavoitteena on mahdollisimman luonteva ja vapaa keskustelu, on parempi toimia ilman kynää ja paperia. Kun haastattelu nauhoitetaan, saadaan myös kommunikaatiotapahtumasta säilytetyksi olennaisia seikkoja. (Hirsjärvi ja Hurme 2001, 92) Nauhoitin haastattelun kokonaisuudessaan ja jälkikäteen vielä puhtaaksikirjoitin eli litteroin sen itselleni. Haastattelu on keskeinen osa tutkimusaineistoani ja olenkin pyrkinyt siihen, että haastateltavien ääni kuuluu läpi tutkimuksen.

2.2 Muut aineiston keruumenetelmät

Kuten aiemmin on tullut ilmi, osallistuin itse tapahtumaan ja tein omia havaintojani. Lisäksi tutkimuksessa ovat tukena omat havainnointini ilmiöstä arkitasolla. Havainnointi on kaikille tieteenhaaroille yhteinen ja välttämätön

perusmenetelmä. Voidaan jopa väittää, että kaikki tieteellinen tieto perustuu todellisuudesta tehtyihin havaintoihin. Arkihavaintojen lisäksi käytetään myös hyväksi erilaisia systemaattisen havainnoinnin muotoja. (Hirsjärvi ja Hurme 2001, 37) Havainnointia pidetään laadullisessa tutkimuksessa haastattelun lisäksi toisena yleisenä tiedonkeruu menetelmänä. Varsinkin havainnoinnin ja haastattelun tai muunlaisten aineistonkeruumenetelmien yhdistäminen on monesti hyvinkin hedelmällistä. (Tuomi ja Sarajärvi 2009, 81) Havainnoinnin lisäksi toteutin tapahtumassa lomakekyselyn yleisölle, sekä osallistuin itse värittämiseen suuren pöydän ympärillä yhdessä yleisön ja taiteilijoiden kanssa.

Jaoin tapahtumaan osallistuville kyselyn, jonka kysymykset olivat avoimia. Vastaajat saivat siis vastata kysymyksiin omin sanoin. Kysely voidaan määritellä menettelytavaksi, jossa tiedonantajat itse täyttävät heille esitetyn kyselylomakkeen. (Tuomi ja Sarajärvi 2009, 73) Kyselylomake on liitteenä.

Lomakehaastattelu on usein kvantitatiivisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmä, mutta sitä voidaan käyttää myös laadullisessa tutkimuksessa. Lomakehaastattelulla kerättyjen aineistojen avulla voidaan helposti testata hypoteeseja ja kerätty aineisto voidaan kvantifioida. Usein kvantitatiivinen lomakekysely on strukturoitu, ääripäässään jopa täysin strukturoitu. Tällaista lomakehaastattelua käytetään usein kyselyn sijaan, sillä saatetaan pelätä, että kyselyn vastausprosentti jää alhaiseksi. (Tuomi ja Sarajärvi 2009, 74) En pelännyt, että vastausprosentti olisi alhainen, sillä luotin siihen että yleisö on kiinnostunut vastaamaan. Uskoin, että niillä ihmisillä jotka tulevat näyttelyyn, on kiinnostus aiheeseen ja näin ollen he varmaankin vastaavat mielellään. En myöskään halunnut rajata vastaajia liikaa valmiilla vastausvaihtoehdoilla, vaan mielenkiintoista oli saada heidän mielipiteensä kuuluviin.

Usein mietitään myös aineiston kokoa, eli mikä on riittävä määrä tutkimuksen onnistumisen kannalta. Kvalitatiivisesti suuntautuneessa tutkimuksessa on tapana puhua otoksen sijaan harkinnanvaraisesta näytteestä, koska tilastollisten yleistysten sijasta pyritään ymmärtämään jotakin tapahtumaa syvällisemmin, tai saamaan tietoa jostakin ilmiöstä tai etsimään uusia teoreettisia näkökulmia. Päätin jakaa yleisökyselyn mahdollisimman monelle tapahtumaan osallistuvalla

henkilölle. Tapahtumassa Ylisöpö! 2.10.2010 kyselyyn vastasi 14 henkilöä. Yllättävää oli miesvastaajien suuri osuus (n=9), naisten osuus (n=5).

3. NÄKÖKULMA SÖPÖYTEEN

Taiteilijat itse korostavat vahvasti feminististä näkökulmaa, sekä tytöille ominaista söpöilyä. Kuten he manifestissaan toteavat:

”Söpöys on feministinen kannanotto. Tyttö kasvaa söpöyden keskellä mutta aikuistuttuaan hänen on luovuttava siitä jos hän ei halua luopua uskottavuudestaan”.

...

”Myös taiteen kentällä uskottavuutta etsitään usein negatiivisesta. Avoimen positiiviset ja feminiiniset teemat ovat vähemmän esillä kuin ahdistuneet ja miehiset aiheet”.

Taiteilijat toivat haastattelussa esiin, että jos ajattelemme yleisesti nykytaiteen kenttää, niin feminiinisiksi koettujen aiheiden rinnastaminen toritaiteeseen ja kitschiin selkeästi vaikuttaa siihen, kuinka paljon niitä voi toteuttaa säilyttäen uskottavuutensa. Siinä joutuu ikään kuin ottamaan tietynlaisen riskin toteuttaessaan kuvia. Siinä missä kukaan ei kyseenalaista taiteilijan uskottavuutta, jos ainoastaan maalaa abstraktia kuvaa tai miehistä ahdistusta, pelkästään tietynlaisten feminiinisiksi koettujen kuva-aiheiden valitseminen voi tehdä teoksesta tai taiteilijasta vähemmän uskottavan.

Vaikka feministiseen viitekehykseen tukeutuminen tuntui selkeältä ratkaisulta, osoittautui se samalla myös haasteelliseksi. Yleisesti ehkä ajattelemme, että feminismi on selkeä käsite, mutta kun tutustuu siihen syvemmin huomaa sen moniäänisyyden ja hajanaisuuden. Feminististä filosofiaa ja eri feministiteoreetikoiden ajatuksia lukiessa törmää monenlaisiin ja toisistaan eroaviinkin näkemyksiin. Aluksi tuntui, ettei mikään teoria täysin sovi yhteen aiheeni kanssa, vaikka taiteilijoiden kannanotto olikin feministinen. Teoreetikot olivat omissa kannoissaan, mutta toisaalta lähes kaikkien teoreetikoiden ajatuksista löytyi jotain sopivaa ja ns. oikeaa. Toisaalta en usko, että aiheeseen olisi edes mahdollista luoda täysin synteesisissä olevaa, harmonista ja vain yhtä vedenpitävää teoriaa, vaan ennemminkin tulee valottaa eri näkökulmia ja feministisen filosofian moniäänisyyttä.

Tukeudun tutkimuksessani feministiseen ajatteluun ja tyttö tutkimuksen nykykeskusteluun. Tärkeänä teoreetikkona on postmodernin feminismin edustaja Rosi Braidotti ja hänen ajatuksensa positiivisesta sukupuolieron teoriasta. Tulen

käsittlemään positiivista sukupuolieron teoriaa ja Braidottin ajatuksia tarkemmin luvussa 3.2

Toinen feministiajattelija, jonka ajattelun keskeisenä teemana on sukupuoliero ja lisäksi naisellinen tyyli, on ranskalainen kielitieteilijä, psykoanalyttikko ja filosofi Luce Irigaray.

3.1 Feministinen filosofia ja sukupuolten välinen tasa-arvo

Feminismillä tarkoitetaan yleisesti naisten yhteiskunnalliseen asemaan tähtäävää ja sukupuoliroolien muuttamiseen pyrkivää liikettä. Termeinä tasa-arvo ja feminismi ovat varmaankin melko itsestään selviä meidän aikakautemme naisille. Elämme tasa-arvoisessa maailmassa tai ainakin tasa-arvoisemmassa maailmassa kuin esimerkiksi äitimme ja isoäitimme sukupolvi, jotka taistelullaan ovat raivanneet esteitä tasa-arvon tieltä. Suomea voisi pitää jopa yhtenä tasa-arvon mallimaana monessakin mielessä. Todellisuudessa myös Suomessa naisten asema on heikompi kuin miesten. (Friidu 2004, Saarikoski 2001)

”Renessanssista lähtien länsimaisen ajattelun keskipisteenä on ollut ns. humanistinen käsitys ihmisestä, jolla ei ole ruumista, sukupuolta, seksuaalisuutta eikä rotua vaan jonka perusominaisuudet ovat yksilöllisyys ja rationaalisuus.” Feministisen kritiikin mukaan tämä näennäinen käsitys ja ihmisyyys olettaa kohteekseen valkoisen, keskiluokkaisen ja heteroseksuaalisen miehen. Samalla tämä kuva siitä, mitä ihmisyyys on, rakentuu suhteessa toiseen, eli ei – rationaaliseen ja ei- yksilölliseen naiseen, johon kiinnitetään kaikki ihmisyyden ideasta poissuljetut elementit. Näin naisesta, kuten ruumiista, sukupuolesta, seksuaalisuudesta ja rodusta tulee eron merkki. Samalla kun naisia määrittää tämä länsimaisessa ajattelussa tuotettu dikotominen subjekti/ toinen – suhde, he eivät voi koskaan täysin täyttää abstraktin yksilöllisyyden normia ollessaan ei-miehiä tai vähintäänkin epätäydellisiä miehiä. (Koivunen & Liljeström 1996, 11)

Feminismi on yksi aikamme näkyvimmistä ja tärkeimmistä aatevirtauksista. Se on visio paremmasta yhteiskunnasta, missä sukupuoli vapauttaa, eikä vangitse. (Anttonen & co 2000) Historiallisesti katsottuna feministinen ajattelu ei ole kuitenkaan syntynyt filosofian, vaan naisliikkeen parissa. (Pulkkinen 2005, 119) Feministinen filosofia onkin ongelmallinen ja merkityksillä latautunut termi.

Jotkut ajattelevat, että se ei ole tosiasiaa filosofiaa lainkaan, vaan ennemminkin jonkinlainen ideologia. Ei olekaan yhtä oikeaa tapaa ymmärtää feminististä filosofiaa, vaan tärkeää olisi tuoda esiin ja pikemminkin korostaa sen moniäänisyyttä. Feministisen filosofian voisi ikään kuin ymmärtää eräänlaiseksi sateenvarjokäsitteeksi, joka kattaa useita erilaisia metodeja, traditioita, aiheita ja päämääriä. Yksi feministisen ajattelun avoimesti julkilausutuista tavoitteista on ollut juuri tehdä näkyväksi, sekä kyseenalaistaa perinteisiä määrittämiä, rajoja ja ulkopuolelle sulkemista. (Oksala & Werner 2005,3)

Naisen käsite on kyseenalaistettu feministisessä keskustelussa, koska se on nähty yhtenä kategoriana johon sopii vain tietynlainen, yksi naiseus. Puhutaan essentialismista, eli ymmärretään naiseus/ mieheys olemukseen, jonka mukaan kaikki tiettyyn kategoriaan kuuluvat oliot jakavat jotkut määritelmälliset piirteet. Esimerkiksi naisia yhdistävien piirteiden on usein ajateltu perustuvan biologiaan tai anatomiaan, joskus myös psykologiaan. Naisen asema on kyseenalaistettu feministisessä keskustelussa siksi, että se on nähty kategoriana johon sopii vain yksi tietynlainen, yksi naiseus, mahdollisesti myös naisen biologian tai psykologian mukainen käyttäytyminen. Monesti keskusteluissa asetetaan vastakkain biologinen ja kulttuurinen sukupuoli. Itse en näe asiaa näin vahvasti rajautuneena, vaan uskon, että biologinen ja kulttuurinen sukupuoli molemmat vaikuttavat ja täydentävät toisiaan. Tarkoitukseni ei ole kertoa feministisen ajattelun pitkstä historiasta, tai feminismin edelläkävijöistä. Feministisessä keskustelussa on kuitenkin tärkeää tietää ja erottaa feminismin ns. aallot ja täten osata sijoittaa ajattelu/teoria feministisen keskustelun kentälle.

Varhaisimpina feministeinä voidaan pitää valistuksen ajan ajattelijoita 1700 - luvulla. 1800 – luvulla kehittyi Euroopassa ja Yhdysvalloissa laaja järjestäytynyt feministinen liike, ns. feminismin ensimmäinen aalto, jonka tarkoituksena oli ajaa naisten täysiä kansalais- ja poliittisia oikeuksia. Ensimmäisen aallon feminismi korosti miesten ja naisten samankaltaisuutta ja yhtäläisiä oikeuksia, tietyinä pääsuuntauksena voidaan puhua liberaalifeminismistä.

Feminismin toisen aallon voidaan katsoa alkaneen 1960- luvulla. Silloin esiin nostettiin naisten heikompi asema työmarkkinoilla, sekä epäoikeudenmukainen työnjako kotona. Toisen aallon feminismi korosti naisten ja miesten välisiä eroja,

sekä naisten yhtäläisyyksiä. Yhtenä merkittävänä pääsuuntauksena voidaan puhua radikaalifeminismistä. Radikaalifeminismi korosti naisten kokemusten tärkeyttä ja vaati tasa-arvoa myös yksityiseen elämään. Toisen aallon feministinen ajattelu nosti mm. esiin sex/ gender – jaotteluna tunnetun erottelun biologisen ja sosiaalisen sukupuolen välillä. Tämä jaottelu eli huippukauttaan 1970- 80 luvuilla, ja sen avulla pyrittiin vapautumaan sukupuolikäsityksestä, joka koettiin alistavaksi, koska sukupuoli tulkittiin siinä muuttumattomana ja synnynnäisenä olemuksena. Toisen aallon merkittävä feministiajattelija oli ranskalainen Simone de Beauvoir (1908- 1986). Hänen teoksensa ”Toinen sukupuoli”(1940) on yksi feministisen filosofian klassikkoteoksista, joka kuvaa naisen asemaa. Se loi perustan 1900- luvun feministiselle keskustelulle, jonka ajatukset ovat yhä ajankohtaisia. Beauvoirin kenties tunnetuin ja lainatuin lause ”naiseksi ei synnytä, vaan naiseksi tullaan” tiivistää hänen näkemyksensä naiseudesta, korostaen kasvatuksen ja ympäristön merkitystä sukupuolen muotoutumisessa. Beauvoirin mukaan nainen on määritelty poikkeamaksi normista eli miehestä, joka on asetettu edustamaan ihmistä yleensä. Näin ollen nainen on aina tuomittu jäämään toiseksi ja vähemmäksi, ja hänet kasvatetaan kantamaan tätä ristiään sitä kyseenalaistamatta. Nainen huomaa olevansa ja suorittaa valintansa maailmassa, jossa miehet velvoittavat hänet hyväksymään itsensä vain "toisena". Hänen teoksensa innoitti monia sen ajan ihmisiä ja ajattelijoita.

Beauvoir kirjoittaa toinen sukupuoli teoksen johdannossa: ”Kun haluan määritellä itseäni, minun edellytetään ilmoittavan aivan ensiksi: ”olen nainen”. Tämä totuus muodostaa perustan, jonka päälle kaikki muut väittämät rakentuvat. Mies ei milloinkaan yksilöi itseään luokittelemalla itseään tiettyyn sukupuoleen: on itsestään selvää, että hän on mies.” Naisen alistaminen ei kuitenkaan ole Beauvoirin mielestä mistään yksittäisestä tapahtumasta tai tapahtumasarjasta johtuvaa, vaan se on jatkuva prosessi, joka ei pääty, elleimme itse muuta omaa toimintaamme ja omia käytäntöjämme. Beauvoirin mukaan sukupuoli on kulttuurin, eikä yksilön ominaisuus. (Beauvoir 2009, suomennos)

Radikaalifeminismin lisäksi toisen aallon vaiheeseen sisällytetään yleensä myös marxilainen feminismi ja kulttuurifeminismi (von Bonsdorff ja Seppä 2002, 13).

Kolmannen aallon katsotaan alkaneen 1980-luvulla. Sen myötä esiin nousivat naisten ja miesten keskinäisten erojen merkitys. Kolmas aalto muodostuu monista erilaisista feminismeistä. Ollaan kiinnostuneita myös sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen oikeuksista, sekä miehestä sukupuolena (Huhta ja Meriläinen 2009, 42). Huhta ja Meriläinen (2009) nostavat yhtenä kolmannen aallon pääsuuntauksena esiin postmodernin feminismin, joka sai alkunsa 1980-luvulla. Siinä kyse on kuitenkin enemmänkin hajaantuneesta ilmiöstä, jonka alle kuuluu paljon erilaisia feminismin suuntauksia. Postmoderni feminismi mm. korostaa naisten välistä erilaisuutta yhden naiseuden sijaan.

Nykyfeminismissä etsitään strategioita ja ajatustapoja jotka kyseenalaistavat ja sekoittavat olemassa olevia järjestyksiä ja joiden tarkoituksena on saada aikaan muutoksia myös valtasuhteissa. Siinä ylitetään rajoja, tunkeudutaan luvottomasti uusille alueille ja yhdistellään aineksia joita on totuttu pitämään erillään. Näistä yhdistämisistä ja rajan ylityksistä voi kehkeytyä uudenlaisia olemisen ja toiminnan mahdollisuuksia, tosin ilman mitään ehdotonta taetta muutoksesta. Kuitenkaan nykypäivänä feminismi, tai välttämättä mikään muukaan valistuksen ajalta lähtöisin oleva aate ei helposti kykene vastaamaan monimutkaistuvan ja kulttuurisesti erilaistuvan yhteiskunnan haasteisiin. Nykyfeminismissä onkin kyse vuoropuhelusta erilaisten tieteenalojen ja teorioiden välillä. Se on kommunikaatiota erilaisten tieteellisten lähestymistapojen välillä, uudenlaisten suhtautumistapojen luomista ja käsitepolkujen rakentamista. Tällaisessa tieteellisessä käytännössä ei voi olla lukkoon lyötyjä sääntöjä siitä mitä feministinen tieteellisyys on. Tämä on yksi mutta tärkeä puoli monitieteisyyttä, jota siis luonnehtii epäily, luova lainaaminen ja käsitteellinen tottelemattomuus. (Anttonen & co 2000, 9- 15)

Huhta ja Meriläinen ovat kiteyttäneet lyhyesti ja yksinkertaisesti sen, mitä feminismi on. "Olet feministi, jos 1.mielestäsi kaikki sukupuolet ovat yhtä arvokkaita 2. tiedät, ettei sukupuolet edelleenkään kohdella siten kuin samanarvoisuus edellyttäisi 3. haluat ponnistella sukupuolten tasa-arvon puolesta ja murtaa sukupuolirooleja" (Huhta & Meriläinen 2009, 11).

Feminismi vapauttaa jäykistä sukupuolirooleista ja antaa vapauden toteuttaa itseään ja omaa elämää omalla yksilöllisellä tavalla.

3.2 Positiivinen sukupuolieron teoria

Kuten aiemmin mainitsin, tutkimukseni ideologinen kehys pohjautuu postmodernin feminismin edustajan Rosi Braidottin (s.1954) ajatuksiin positiivisen sukupuolieron teoriasta. Braidottin mukaan feministinen ajattelu on siirtynyt naisten välisiin ja heidän keskinäisiin eroihinsa. Eli naissubjektin alla on erilaisia naisia, erilaisia kokemuksen tasoja ja erilaisia identiteettejä. Hän jatkaa positiivista sukupuolieroja ns. nomadisen feminismin käsitteellä. Nomadismi merkitsee ennen kaikkea positiivisen, uuden ajattelutavan oppimista ja uuden ajattelua. Hän korostaa sukupuolieroon pohjautuvaa subjektiutta. Nomadismi on Braidottin "lainasana" Gilles Deleuze`ltä, jota Braidotti pitää feminismin kannalta hedelmällisimpänä filosofina. Länsimaisessa ajattelussa on ollut tapana tehdä erilaisia vastakohtajaotteluita naisen ja miehen välillä. Feministisellä teoriolla ja nomadistisella filosofialla näyttäisi olevan yhtäläinen tehtävä, eli tämän ajattelun dikotomisten luokitusten purkaminen. Tämän miehen ja naisen kahtiajaon kohtalosta tosin Braidottilla ja Deleuzella on erilaiset näkemykset. Deleuze puhuu sukupuolen ohittavasta moni seksuaalisesta subjektiudesta ja Braidotti taas korostaa sukupuolieroon pohjautuvaa subjektiutta (Lempiäinen 2000, 21). Hän kuvaa tieteen ja erityisesti filosofian mieskeskeisyyttä. Filosofiasa subjektiutta ymmärretään tietoisena, itse määrittelevänä, rationaalisenä toimijana, ruumiilliset elimet kieltävänä tai ruumiin esineellistävänä. Nainen taas nähdään sille vastakkaisena, eli puutteena/ pakenevana lähtökohtana, muuna kuin subjektina, ei – tietoisena, irrationaalina, läheisyyteen vangittuna, ruumiiseen identifioituna – ruumiillisuuteen, joka riistetään ja vaiennetaan. (Lempiäinen 2000)

Braidotti (1993) itse ilmoittaa kirjoittavansa Riitasointuja teoksessaan naisena, filosofina ja feministinä. Feministinä kirjoittaminen merkitsee hänelle sitoutuneisuutta poliittiseen naisliikkeeseen, joka ei kuitenkaan muodosta kaikenkattavaa ideologista viitekehystä. Braidottille feminismi on teoriassa ja käytännössä uusien naisista itsestään lähtevien olemisen, luovuuden ja tiedon välittämisen mallien löytämisen kriittistä ja elävää kokemista. Hän ei yritä muodostaa feminismiään filosofiseksi vastajärjestelmäksi, sillä hän kokee, että lopullisten synteisien aika ei ole vielä koittanut. (Braidotti 1993, 27) Hänelle kyse on nimenomaan miesten ja naisten välisistä eroista, naisten keskinäisistä

eroista, naisen minän keskinäisistä eroista. Feministien vaarana on yhdenmukaistuminen ja häviäminen toisen tekstiin, eli suurten miesajattelijoiden puheeseen ja vakiintuneisiin käsitteellisiin kehyksiin. Häntä kiinnostaa kahden tutkimuskohteen lopullinen yhteensovittamattomuus: filosofian modernin kriisidiskurssin ja feminististen subjektiteorioiden välillä vallitseva epäsymmetria. Hänen mielestään ne yhdessä voisivat edustaa uutta ajattelua, jota hän kutsuu naisfeministiseksi ajattelutavaksi. Braidottin mielestä ei ole olemassa lopullista feminiinisen ja maskuliinisen, naisten ja diskurssin, eikä feminismin ja filosofian välistä sopusointua.

Positiivinen sukupuolihero huomioiden, ei miehiä tule jättää naisten varjoon, tai jotenkin nostaa naiseutta jalustalle. Tasa-arvo ja sukupuolten positiivisen eron huomioiminen on tärkeää. Kriittinen miestutkimus onkin yksi naistutkimuksen sisällä toimiva kokonaisuus, joka kohdistaa tutkimuksensa miesten näkökulmaan ja miehenä olemisen ilmiöihin. Tutkimusala hyödyntää feministisessä tutkimuksessa kehitettyjä sukupuolen teorioita ja suuntauksia sekä hyväksyy feministiset käsitykset sukupuolesta. Tavoitteena on edistää sukupuolten tasa-arvoa. (Vanhatapio 2010, 24)

Braidotti ei kuitenkaan täysin hylkää ns. perinteistä liberaali- eli tasa-arvofeminismia, mutta pitää sen ongelmana naisten erityisyyden huomiotta jättämistä. Liberaalifeminismia on kritisoitu yleisesti siitä, että sen tavoittelemassa tasa-arvossa ja sukupuolineutraaliudessa miehiset arvot säilyvät normina, jolloin feminismi kaventuu merkitsemään vain naisten halua saavuttaa miesten asema ja tulla itse asiassa miesten kaltaisiksi. (Rantonen 2000, 192) Braidottin mielestä on tärkeää vahvistaa seksuaalisen eron positiivista puolta miesten ja naisten epäsymmetriassa. Jaon tärkeyden voi ajatella myös negaation kautta: ellei jakoa miehiin ja naisiin pidettäisi edelleen merkityksellisenä, niin mihin tarvittaisiin feminististä tutkimusta. Braidotti ei kuitenkaan esitä kysymystä feministisen tutkimuksen tarpeellisuudesta ylipäätään, sillä hänelle feministinen tutkimus on väistämätön, ei valittavissa oleva tie. Tai jos feministinen tutkimus on saanut nimensä pyrkiessään analysoimaan ja tuomaan yleiseen tietoisuuteen miesten ja naisten välisen epätasa-arvoisen suhteen, mikä olisi sen tutkimuksen nimi, joka ei pidä miesten ja naisten välistä eroa merkittävänä? Tätä ajatusta voidaan tulkita myös eräänlaisena uusliberalistisena kannanottona, jossa valtaa ei pidetä ongelmana, vaan mahdollisuutena. Siten

myös naisten ja miesten eriarvoisuus olisi kulunut teema, jota feministinen tutkimus ei kuitenkaan voi hylätä.

Yksi tärkeä feministisen tutkimuksen kohde on naisen ruumiillinen kokemus. Kun nostetaan nainen, sekä naiseus tutkimuksen keskiöön, on se samalla sellaisen subjektikäsitteiden horjuttamista, jossa sukupuoli häivytetään. Sen sijaan, että yhä uudelleen ja uudelleen kyseenalaistetaan miehen kulttuuri tai yritetään korjata "sen vikoja", sukupuolieron teoria työstää vaihtoehtoisia naissubjektin muotoja. "Tämä tarkoittaa naisten identifiointia uudelleen määrittelyä paitsi naissubjektinudesta myös äitiydestä ja seksuaalisuudesta." Kun sukupuoliäätetään uudella, positiivisella tavalla, naiseutta ja mieheyttä ei mielletä toisiaan täydentäviksi tai verrannollisiksi, ikään kuin vaihdettaviksi, koska sukupuolten välinen suhde ei ole symmetrinen". Ja jos sukupuolten välillä ei ole symmetriaa, naisten täytyy itse puhua heidän oma versionsa feminiinisestä, ja representoida se omin käsittein. Vastakkainasettelussa todellisen elämän nainen ja Nainen-representaationa nousee kriittisenä positiona feministinen naissubjektius, jonka rakentumiselle on olennaista sukupuolieron positiivisuus poliittisena projektina sekä epäsymmetria sukupuolten välillä. Todellisen elämän naiseuteen liitetään kokemus, ruumiillistaminen, naiseuteen pohjautuvat tiedot, naisten voimistuminen tai valtaistuminen ja erojen moninaisuus (mm. ikä, rotu, luokka). (Lempiäinen 2000, 29-30).

Esimerkiksi tunnettu feministiajattelija Judith Butler ymmärtää sanat todellisuutta luovina tekijöinä. Mies ja nainen rakentuvat niissä sukupuolen ilmauksissa, joita arkiajattelussa pidetään sukupuolen seurauksena. Roolit ja eleet tuottavat sukupuolen. Eli sukupuolirooleja ikään kuin esitetään jatkuvasti ja ne toistuvat. Sukupuoli ei ole olemista vaan tekemistä. Tämän teorian mukaan voisi ajatella, että söpöys tuottaisi tietynlaista tyttöyttä, kun taas Braidottin teorian mukaan se ilmentää sitä, ei vain tuota.

Braidottin sukupuolieron teoria on erotettava 1970-luvun radikaalifeminismistä, jossa korostettiin naiseuden ja luonnon mystistä yhteyttä ja nostettiin keskeisiksi käsitteet kuten äitiys, naisten välinen sisarus jne. Tässä mallissa voidaan tunnistaa pyrkimys naisten oman vastayhteiskunnan perustamiseen. Braidotti kuitenkin syyttää tällaista toimintaa feminismille virittämistä ansoista, joissa kaksijakoinen luokkataistelu asettaa naisen patriarkaalista järjestelmää vastaan.

Tällöin naisesta tulee helposti yhteiskunnan ulkopuolinen muukalainen patriarkaaliseen järjestelmään nähden. Braidottin sukupuoliero onkin irrotettu aikaisemmista diskursiivisista yhteyksistään. Hän on monien muiden feministiajattelijoiden tapaan alkanut käyttää sitä omiin tarkoituksiinsa luodessaan tilaa naiseudelle ja naisille tieteellisissä diskursseissa.

Braidotti haluaa eroon naisia ja luontoa sortavasta ajattelusta. Alistavien kahtiajakojen poistaminen ei kuitenkaan tarkoita ehtojen kääntämistä, eli braidottilaisen feminismin päämäärä ei ole se, että toissijaisessa asemassa olevat naiset pyrittäisiin nostamaan vallan keskiöön ns. ensimmäisen luokan kansalaisiin. Mieskeskeisen tieteen maailmankuvaa pitäisi muuttaa, sillä se on toisarvoistanut kaikki muut paitsi länsimaiset miesyksilöt: naiset, lapset, muut "rodut", alemmat luokat, vieraan kulttuurin, vammaiset ja luonnon. (Lempiäinen 2000, 29-30)

Braidotti korostaa kuitenkin, että feministit eivät tavoittele järjestelmiä eivätkä oikeaoppisuutta. He eivät tavoittele suurta loppusynteesiä jossa feminismi ja filosofia eläisivät sopusoinnussa onnellisina elämänsä loppuun saakka. Hän toivoo että feminismi vahvistaisi sukupuolten positiivista eroa. Hän toivoo, että pystyisimme sovittamaan uuden aikakauden keveyden naisten historiaan, joka edelleenkin muistuttaa, että maailma on miesten. Naisfeministien tulisi jaksaa ajatella moninaisuutta ja keveyttä ja silti jaksaa kantaa painavan taakan: sorron historian muiston, sekä feministisen tieto-opin, etiikan ja politiikan painon. (Braidotti, 1993)

3.2.1 Tytöt ja pojat yhteiskunnassa

Useat tutkimukset ovat osoittaneet, että tytöt hahmottavat maailmaa eri tavalla kuin pojat. Identiteetin ja maailmankuvan rakentaminen tapahtuu sukupuolen rajoissa. Koulu, kaveripiiri ja viihde välittävät sukupuolistereotyyppioita jotka osaltaan ohjaavat nuorten käsityksiä. (Helve 1992, 246) Tytöt ovat avarakatseisia ja uteliaita. Kuitenkin eri tyttötutkimuksen artikkeleja lukiessa huomaa, että tytöt jäävät poikia useammin varjoon.

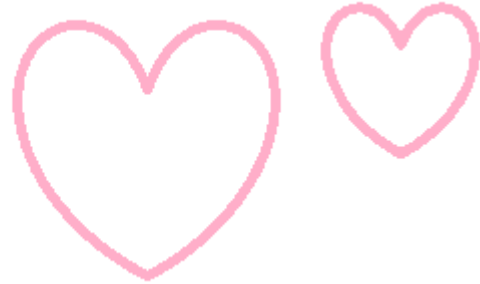
Nykypäivän tytöt suuntautuvat maailman kysymyksiin avarakatseisesti, uteliaasti ja kriittisesti. Heidän maailmankuvansa on pitkälti yksilösuuntautunut ja ihmiskeskeinen. Tyttöille on tärkeää ihminen suhteessa ihmiseen ja ihmissuhteiden avulla he vahvistavat itsetuntoaan. Tyttöjen tärkeitä asioita itselleen olivat oman itsensä löytäminen ja onnellinen elämä. Tytöistä useat edustivat ns. humanistisia arvoja ja kannattivat naisellisina pidettyjä pehmeitä arvoja, mutta oli myös toisenlaisia tyttöjä. Tyttöjen liikkumatila on nykymaailmassa laajentunut antaen mahdollisuuden pehmeeseen tai kovuuteen. Nimenomaan tyttöjen keskuudessa on havaittavissa kriittisempää suhtautumista yhteiskuntaan. Osa pitää vanhoillisina sen miehisiä instituutioita. Tyttöjen maailmankuva vaikuttaa monipuolisemmalta kuin poikien. Kuitenkin molemmat sukupuolet hahmottavat maailmaa yhä yksilökeskeisimmin. (Helve 1992, 252-253)

Huomiota on nykypäivänä alettu kiinnittämään poikien huonovointisuuteen. Bredesenin mukaan poikien huonovointisuutta yhteiskunnassa selitetään kulttuurisilla käsityksillä sukupuolesta. Näkyvintä on selitys joissa poikien toimintaa selitetään ns. miehisillä ominaisuuksilla, jotka tytöiltä puuttuvat. Sanonta "pojat on poikia" perustuu biologisiin eroihin ja antaa ymmärtää, että mitään ei ole tehtävissä. (Bredesen 2004)

Viran (2009) mielestä asenteet ovat yhteiskunnassamme tiukassa. "Kunnon mies ei puhu eikä pussaa. Mies se tulee räkänokastakin, vaan ei tyhjän naurajasta. Rumaa se on, jos mies on koree". "Vanhat sanonnat kertovat vielä 1950- ja 60-lukujen yhtenäiskulttuurin mieskäsityksestä: Miehiltä kielletään tunteet tai ainakin niiden osoittaminen, "turha" ilo ja kauneus, oikeastaan suuri osa siitä, mitä taiteen voi kuvitella ihmiselle merkitsevän. Vaikka kasvatuskäytännöt ovat muuttuneet, näkyvät samat asenteet nykyäänkin. Pojat ohjataan jo pienestä pallon tai kiekon pariin, eikä heille anneta samassa määrin myönteistä palautetta kuvien tekemisestä kuin tytöille. Yleisesti hellitään ajatusta taideharrastusten sopivan paremmin tytöille kuin pojille ja tämä näkyy muun muassa lasten ja nuorten kuvataidekoulujen ja musiikkikoulujen oppilaiden sukupuolijakautumassa." (Vira 2009)

Yksi selitys liittyy pohdintoihin, joissa mietitään eri instituutioiden, kuten koulun toimintakulttuuria. Ajatellaan, että koulun opetustavat on luotu tyttöjä varten.

Silloin kuitenkin unohdetaan yksilön oppimisen tavat, jotka eivät ole sukupuoleen sidottuja. (Bredesen 2004)

3.2.2 Tytöt ja pojat koulutusyhteiskunnassa

Vanhatapio (2010) viittaa omassa tutkimuksessaan Ole Bredesenin tutkimukseen Miehet ja tasa-arvo työryhmä, että koulutusyhteiskunnassa tytöt ovat voittajia. Vuonna 2002 miehet ja tasa-arvo työryhmä totesi että 1980- luvulla aloitettu toiminta tyttöjen tulevaisuudennäkymien parantamiseksi onnistui. Tällä hetkellä liikuntaa lukuun ottamatta tytöt ovat poikia parempia kaikissa peruskoulun aineissa ja 60 % korkeakoulutuksen hankkivista oli tyttöjä. Tästä huolimatta tytöt valitsevat kuitenkin perinteisiä naisten ammatteja, eivätkä tavoita niitä virkoja, joita heidän lukumääränsä ja pätevyytensä edellyttäisi. Siksi edelleen on tärkeä pitää naisten tasa-arvokysymyksiä esillä. Kuitenkin 90 % niistä, jotka eivät koulutusjärjestelmässä selviä, tai täyttävät väkivalta- ja rikostilastot ovat poikia. Työryhmä painotti keskustelun ja tutkimuksen lisäämistä poikien aseman parantamiseksi. (Vanhatapio 2010, 15)

Suomen koulutusjärjestelmässä sukupuolta ei ole pidetty ongelmana, sillä tytöillä ja pojilla on yhtäläiset koulutusmahdollisuudet. Luokkatilanteissa ja opetussuunnitelmassa tyttöjä ja poikia kohdellaan oppilaina, eikä sukupuolensa edustajina. Lähempi tarkastelu paljastaa kuitenkin että tyttöjen ja poikien koulukokemukset saattavat muodostua hyvin erilaisiksi. "Koulutus ei ole vielääkään samanlainen voimavara tytöille, kuin pojille, vaikka tytöt menestyvät koulussa jopa poikia paremmin ja naiset ovat yhteiskunnassamme jo koulutetumpia kuin miehet". Kun harvoin sukupuoli on noussut kiinnostuksen kohteeksi koulukeskustelussa, huomio on kiinnittynyt poikien koulunkäynnin ongelmiin. Koulua on pidetty feminiinisenä ja siksi työmuodoiltaan vilkkaille ja aktiivisille pojille huonosti soveltuvana. (Metso 1992, 270- 271)

Suomessa koulu- ja tasa- arvo lainsäädäntö antavat koulutukselle selkeän tasa-arvon edistämistavoitteen ja tähän on pyritty jättämällä sukupuoli huomiotta. Eri tutkimuksissa on kuitenkin havaittu, että tällainen sukupuolineutraalius ei toteudu yksilön toiminnassa, eli opettajat ovat enemmän vuorovaikutuksessa poikien kanssa. Pojat saavat enemmän sekä kielteistä, että positiivista huomiota

kuin tytöt. Tyttöjä palkitaan passiivisuudesta ja kiltteydestä jne. Vaikka sukupuoli olisi virallisesti neutraloitu, se vaikuttaa epävirallisesti.

Sukupuolineutraalius on syvään juurtunut ja sitä pidetään tasa-arvona. Erilainen kohtelu on tiedostamatonta ja se kytketään yksilöllisyyteen. Merkittävää tutkimuksissa oli, että tutkimusten mukaan tyttöjä palkitaan kiltteydestä, heiltä odotetaan mukautuvan oppilaan roolia johon sisältyy näkymättömyys, mutta kun he toteuttavat sitä, siihen alkaakin liittyä kielteisiä sävyjä. (Tarmo 1992, 284)

Tyttöjä pidetään ahkerina ja tunnollisina koska he ovat lukeneet läksynsä ja osaavat vastata opettajan kysymyksiin, kun taas vapaammassa keskustelussa pojat olivat enemmän esillä. Työskentelymotivaatio koetaan keskeiseksi.

Tyttöjen hyvien työtapojen katsottiin johtuvan pääasiassa ympäristötekijöistä ja toisaalta synnynnäisiin ominaisuuksiin tai kehitykseen liittyvistä tekijöistä, mutta myös miellyttämisen halusta, jopa mielistelystä. Poikien ahkeruuden puutetta ja huolimattomuutta puolestaan selitettiin pääasiassa ympäristötekijöillä, toimintatavoilla, sekä asenne ja motivaatiotekijöillä: yleinen huomio oli, että koulu ei motivoi poikia. Tyttöjen motivaatioita ei edes pohdita, sitä pidetään itsestään selvyytenä: tytöt tekevät kyselemättä, pitivät he siitä tai eivät. (Tarmo 1992, 292)

Koulumenestystä selitetään usein toimintatapojen perusteella. Tyttöjen koulumenestys kytketään heidän käytökseensä, ei saavutuksiin. Suoriutumiseen tutkimuksissa on usein havaittu, että tyttöjen tai naisten onnistumista selitetään satunnaisilla syillä (mm. onni tai yrittäminen) ja epäonnistumista pysyvin sisäisin syin (mm. kyvyt). Sen sijaan poikien menestymistä selitetään kyvyistä peräisin olevilla sisäisillä ja pysyvillä syillä ja epäonnistumista ulkoisilla tai epästabiileilla syillä. Tyttöjä vähätellään ja poikia idealisoidaan. Se mikä tytöissä oli positiivista, alkoi sisältää kielteisiä sävyjä, kun taas se mikä pojissa oli kielteistä, alettiin nähdä hyväksyttävänä tai jollain tavoin ymmärrettävänä.

Välienselvittelyissä pojat näyttäytyivät reiluina, tytöt salakavalina. Hankala tyttö nähtiin hankalampana kuin poika, sillä hyökkäävänä hän poikkesi odotuksista enemmän kuin pojat. Myös tyttöjen hyvät työtavat kuten ahkeruus, tunnollisuus ja protestoimattomuus nähtiin kielteisenä. "Tytöt eivät kyseenalaista tehtäviä ja niiden mielekkyyttä, he vain "mutisevat mekkoonsa". (Tarmo 1992)

Tutkimuksissa tyttöjen osaaminen on kytketty ahkeruuteen ja se etteivät pojat menesty koulussa, nähtiin koulun syynä: koulu ei motivoi poikia. Näiden seikkojen valossa voidaan tehdä karkea yleistys: tyttöjen hyviä puolia vähätellään ja poikien heikkouksia selitellään. Kuitenkaan kyse ei ole siitä, että opettajat olisivat puolueellisia, vaan siitä että sukupuolijako ja siihen liittyvät arvostukset vallitsevat kaikkialla yhteiskunnassamme, myös koulussa. (Tarmo 1992, 296) Eli tyttöjen menestys johtuu ahkeruudesta ja poikien lahjakkuudesta.

Koulussa on tähän asti kysytty, mikä tyttöjä vaivaa, kun he ovat niin kilttejä, tunnollisia ja ahkeria. Tyttöjen menestymistä ei ole arvostettu, eivätkä tyttöjen kokemukset ole saaneet samanlaista merkitystä kuin poikien. Feminiinisiä pidettyjä piirteitä on jopa pidetty negatiivisina, ja niiden on nähty olevan ristiriidassa koulutuksessa ja työelämässä yleisesti arvostettujen piirteiden kanssa. Toisaalta tyttötutkimuksessa on pohdittu, kehittyisikö tytöillä kuitenkin sellaisia valmiuksia, jotka olisivat arvokkaita monimuotoisia kykyjä vaativassa yhteiskunnassamme. Tytöt huolehtivat paitsi omasta, myös muiden hyvinvoinnista. (Metso 1992, 282)

3.2.3 Söpö nainen yhteiskunnassa

Haastattelun aikana keskustelimme taiteilijoiden kanssa siitä, ovatko he joutuneet kokemaan, että söpöys tai naisellisuus olisi huono asia. He uskovat, että kuka tahansa joutuu sitä jollain tavalla karsimaan, jos joutuu toimimaan ammatillisesti työtehtävissä jossa joutuu esiintymään tai puhumaan. Tietynlaista riemukasta söpöyttä joutuu aikalailla karsimaan, jos haluaa tulla otetuksi vakavasti. He toivat esiin, että varmasti heidänkin työhuoneella oma ääni on muutamaa oktaavia ylempänä kuin normaalisti tai siellä hihitellään ym. Mutta kun puhuu työstä ja työasioista, automaattisesti puhuu vähän matalammalta ja käyttää asiallisempia vaatteita.

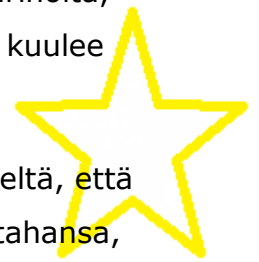
Kun kysyin, ovatko he joutuneet karsimaan esimerkiksi pukeutumisessaan joitain värisävyjä, he toivat esiin, että heillä on tavallaan sellainen onnellinen asema, että kuvataiteilijoille ikään kuin sallitaan laajempi pukeutumisskaala ja odotetaan jonkinlaista poikkeavuutta, kuin vaikkapa pankkihenkilöltä, uutistenlukijalta tai naispolitiikoilta. "Esimerkiksi julkispolitiikoilla tämä on

huomattavissa, että välittömästi kun pääsee eduskuntaan, joutuu hankkimaan "imagosilmäläsit" ja suoristamaan tukkaa, laittamaan sen harmaan jakkupuvun päälle, tai muuten jos näin ei tee, niin kosto siitä mediassa voi olla aika raastava. Jos mietitään esimerkiksi, minkälaisia otsikoita saadaan vaikkapa hameen helman pituudesta tai jostain muusta tällaisesta. Jos naispolitiikon uskottavuuden voi syödä yhden verkkosukat tai liian lyhyt hame, niin kyllä se kertoo hirveän paljon siitä, kuinka paljon naiset varmaan tiedostamattaankin joutuvat ottamaan huomioon tällaista". (Ennen haastattelua oli juuri ollut kohu Jutta Urpilaisen verkkosukkahousuissa poseeraamisesta)

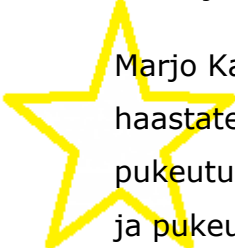
Naukkarinen (2005) tuo esiin termin estetisoituminen, kun puhutaan yllämainituista asioista. Estetisoitumisella tarkoitetaan sellaisten asioiden kuin kauneuden, eleganssin tai tyylikkyyden tulemistä tärkeämmäksi kuin ennen. Esimerkiksi politiikassa tämä tarkoittaa poliitikkojen ulkonäön merkityksen korostumista tai sitä, että poliitikkojen puheiden arvioinneissa korostuvat edellä mainitut esteettiset tekijät. Puheidenkin tulisi olla mieltä kiinnostavia tarinoita, eikä kuivakkaita luetteloita yhteiskunnan epäkohdista. Joskus tällaista kuulee kutsuttavan imagopolitiikaksi.

Sosiaalipsykologisen tutkimuksen valossa näyttää erittäin todennäköiseltä, että ihmisten välisessä kanssakäymisessä, oli se sitten politiikkaa tai mitä tahansa, juuri ulkonäöllä on erittäin suuri merkitys muodostettaessa ihmissuhteita ja käsityksiä siitä kuka on uskottava, pätevä tai älykäs. Miellyttävä ulkonäkö ei ole siis vain yksitasoista kauneutta, vaan sitä pidetään merkinä muunlaisestakin pätevyydestä. Esimerkiksi Tanja Karpela ei ollut ensimmäinen kaunis kansanedustaja, mutta varsinkin hänen yhteydessään asiasta puhuttiin paljon. Poliitiikan saralla estetisoituminen viittaa siis poliitikkojen ulkonäön korostumiseen, sekä se voi viitata myös siihen, miten he osaavat esiintyä visuaalisissa tiedotusvälineissä, erityisesti televisiossa. Uhkakuvana voi olla, että emotionaalisesti tehokkaat ja kauniit kuvat korvaavat sen, mitä poliitikoilla on sanottavana vaikeammin visualisoitavista asioista, kuten esimerkiksi työttömyyden hoidosta. (Naukkarinen 2005, 15- 17)

Itsellenikin on työelämässä sanottu: "Et ole lainkaan uskottavan näköinen, on ihan yllättävää kuinka järkeviä puhut, kun avaat suusi." Toisaalta tämän henkilön sanoissa piili vielä kohteliaisuuskin. Hän sanoi, että tämä yllätyksellisyys takaa

sen, että olen vielä vakuuttavampi sanoissani sillä oletusarvo on niin pieni. Kommentti oli selkeästi yhteydessä ulkonäkööni: olen vaalea, lyhyt, melko tyttömäisesti pukeutuva nuori nainen. Tosin tämä on vain yksittäinen subjektiivinen kommentti, mitä en voi millään tavoin yleistää. Mielenkiintoisena se on jäänyt mieleeni.

Marjo Kamila on väitöskirjaansa varten tutkinut opettajien ulkonäköpaineita ja haastatellut 130 opettajaa eri puolilta Suomea. Artikkelissa käsiteltiin opettajien pukeutumista ja ulkonäköä. Opettajat saavat erittäin kovaa kritiikkiä ulkonäöstä ja pukeutumisesta. Opettajan voi leimata epäuskottavaksi, jopa epäpäteväksi työhönsä liian lyhyt hame tai kirkas huulipuna. Turvallisinta on pukeutua huomiota herättämättä, mutta ei liian vaatimattomasti jotta ei saa hiiren leimaa. Haastattelujen perusteella hän toteaa, että naiset ovat moraalisen kontrollin kohteita." Patriarkaalisisessa yhteiskunnassa nainen on alisteisessa asemassa sukupuolensa vuoksi." Väitöskirja valmistuu vasta ensi vuoden loppupuolella 2012, joten siksi lähteenäni on iltalehden artikkeli, jossa Kamilaa oli haastateltu. (Iltalehti 24- 25.9.2011)

Eräässä koulussa kaikki naisopettajat pukeutuivat tietyn tyyppiseen, naiselliseen muotoon peittävään hameeseen. Kun kouluun oli saapunut uusi opettaja joka pukeutui kauniisiin, istuviin ja polvipituisiin hameisiin, sitä ei hyväksytty. Häntä oli valistettu koulun pukeutumiskoodista ja kun tämä keski-ikäinen, pieni ja siro nainen totesi haluavansa pukeutua omalla tyylillään, vastaus oli tyrmäävä: "olet miestennielijä!"

Varsinkin naiset kokivat, että toiset naiskollegat olivat ilkeitä. Varsinkin silloin jos opettaja oli nuorempi, hoikka ja hyvännäköinen. Oppilaiden kanssa harvemmin oli tullut ongelmia. Keskenkasvuisten oppilaiden kommentit saattoivat joskus olla raakoja, mutta kaikkein kipeimmät ja satuttavimmat kommentit jaetaan opettajanhuoneessa. Pitää olla asiallinen, liehuvat hameenhelmat eivät kuulu kouluun. Myös kommentteja nuorekkaasta pukeutumisesta oli tullut: opettaja näyttää enemmän oppilaalta kuin opettajalta. Ammattitaito kyseenalaistetaan ulkonäön vuoksi. (Iltalehti 24- 25.9.2011)

Usein eri artikkeleja lukiessa huomaa, että varsinkin naisen ulkonäköön kiinnitetään huomiota. Lueskellessani Mustekala info blogia, silmiini osui Silvia Hosseinin blogi, jossa hän tuo esiin naisiin kohdistuvaa arvostelua ja työttölyä

mediassa. Olen lyhentänyt sitä ja lainannut suoraan hänen tekstistään olennaisimmat osat.

"Kun naistaiteilijoista kirjoitetaan, (mies)kriitikoiden on usein tapana korostaa, kuinka he – naiseudestaan ja nuoruudestaan huolimatta – kykenevät asioihin."

"Naistenlehdissä naisista kirjoitetaan kahdella tavalla: joko korostetaan heidän kauneuttaan, tyylikkyyttään ja muuta ylimaallista täydellisyyttään tai sitten, tätä täydellisyyden oletusta vasten, nostetaan esille heidän inhimillisiä "vajavaisuuksiaan". Kummassakin tapauksessa naisjournalistit tekevät itsestään ja lukijoistaan kateellisia kanoja."

*Muistaakseni Trendi-lehdessä oli taannoin artikkeli **Tanja Karpelasta**, jonka erinomaisuutta toimittaja moneen otteeseen alleviivasi. Lopussa hän antoi synninpäästön omalle ja lukijoiden huonommuudelle: hän huomasi, että Karpelalla onkin kaksihaaraisia hiuksia!"*

Hän ihmettelee miksi taiteilijasta, näyttelijästä, poliitikosta tai kenestä tahansa halutaan antaa mainosmaisen täydellinen kuva. Hän ihmettelee myös sitä, miksi monien naisten on niin vaikea hyväksyä, että on olemassa ihmisiä, jotka ovat lahjakkuutensa lisäksi kauniita. Ei heistä tarvitse etsimällä etsiä inhimillisiä virheitä.

"Ei minua silti kiinnosta heidän herttaisuutensa tai kenkäkokoelmansa. Sen sijaan haluan lukea, mitä he ajattelevat – sodasta, taiteesta, kirjoittamisesta, maailmasta. Toisin kuin mainitut kriitikkosedät, minä oletan, että he tietävät; että heillä on sanottavaa."

Yleisesti oletetaan siis, että söpöllä ja kauniilla ei ole sen suurempaa sisältöä tai sanomaa.

Kirjoituksessa oli vielä loppukommentti viitaten kirjoittajaan:

"Kirjoittaja (s. 1982) on kaunis ja älykäs opettaja ja yleisen kirjallisuustieteen jatko-opiskelija, jolla on kahdeksan paria korkokenkiä. Vaikuttaisi siis täydelliseltä tapaukselta, elleimme tässä paljastaisi, että hänellä on myös selluliittia ja kaksihaaraisia hiuksia."

4. "YLISÖPÖ"! NÄYTTELY JA VÄRITYSTAPAHTUMA

Kuvataiteilijat Rakel Liekki ja Riikka Hyvönen toteuttivat yhdessä taide- ja yleisötapahtuman "Ylisöpö!". Omin sanoin he halusivat toteuttaa jotain, joka heidän mielestään on jotain aivan ihanaa, mutta samalla äärimmäisen noloa. He kertoivat maalanneensa kaikki taulut yhdessä. Työ toteutettiin, kuten tytöillä usein on tapana: Lapsuudessakin on yleensä se paras ystävä, jonka kanssa tehdään ja jaetaan kaikki. Taiteilijat kertoivat halunneensa toteuttaa prosessin ikään kuin leikkien ja leikin varjolla, jakaa yhdessä sen kokemuksen. He pyrkivät uppoutumaan tietynlaiseen söpöön maailmaan työprosessin ajaksi kuuntelemalla esimerkiksi lasten äänikirjoja, ja työhuoneella oli myös laaja kokoelma vanhoja satukirjoja ulottuvilla. Joka aamun he aloittivat juomalla herkullista mummonmehua ja syömällä söpöjä keksejä. Taiteilijat kertoivat pyrkineensä pitämään työilmapiirin mahdollisimman leikkisänä. Taidenäyttely ja yhteisöllinen väritystyöpaja: "Ylisöpö!" syntyi siis yhdessä vietetyn vuoden jälkeen "kellarissa" maalaten, syöden keksejä ja juoden mummonmehua.

Aluksi he olivat keskenään lähteneet keskustelemaan siitä, miksi nykytaide ei voisi olla söpöä, tai miksi nainen ei voisi olla söpö, sillä siinä vaiheessa usein menettää uskottavuutensa. Heistä oli erityisen kiinnostavaa lähteä tekemään tietyllä tavalla kiellettyjä aiheita, kielletyllä tavalla. Toteuttamaan asioita, jotka hävettävät heitä itseäänkin. He miettivät, mikä olisi heistä oikeasti äärimmäisen ihanaa, mutta samalla äärimmäisen häpeällistä toteuttaa tai jollakin tavoin nolostuttavaa. Parhaita hetkiä työhuoneella tai parhaita oivalluksia olivat ne, kun he miettivät, mikä olisi tosi noloa ja mitä ei saisi tehdä, kuten omat lemmikit ja kulma-auringot, sekä pilvet joilla on naama, ja riemusta hihkuen tekivät kaikki.

Ennen näyttelyn toteutusta taiteilijat olivat myös kyselleet ihmisiltä mm. erilaisilla keskustelufoorumeilla ja irc- galleriassa, mitä he pitävät söpönä. He saivat paljon erilaisia vastauksia ja niiden pohjalta löytyi ikään kuin söpöyden mediaani, mitä ihmiset pitävät keskimäärin söpönä. Tästä pyrittiin menemään selkeästi yli, menemään sellaiselle rajalle, että ollaan jo siinä pisteessä, että jonkun mielestä se voi olla jo ällöttävää.

Ensimmäinen Ylisöpö! taide- ja yleisötapahtuma pidettiin Galleria Showroom Helsingissä keväällä 7.5.2010 – 6.6.2010 ja se keräsi suuren suosion. Toinen tapahtuma pidettiin Lasipalatsin Mediapisteen Kontupisteessä Kontulassa

14.9.2010 – 2.10.2010. Näyttelyn teosluettelo Showroom Helsingissä oli väretykirja, joten Kontupisteen näyttelyssä oli esillä digi- kehyksissä eri-ikäisten ihmisten tulkintoja Ylisöpö! teoksista, joita he olivat Showroomissa värittäneet. Kontupisteessä oli myös mahdollisuus päästä värittämään Ylisöpö! piirroksia 14.9.2010 ja 2.10.2010, jolloin taiteilijat olivat myös itse paikalla ja osallistuivat värittämiseen yhdessä yleisön kanssa. Kynnys astua sisään tapahtumaan oli pieni ja näyttelyssä kävikin hyvin monenlaisia ihmisiä. Myös sellaiset ihmiset löysivät tiensä Showroomiin ja Kontupisteeseen, jotka eivät gallerioissa tai taidenäyttelyissä normaalisti käy. Mielenkiintoista oli, että Kontulan tapahtumaan osallistuvista ja palautekyselyn jättäneistä n. 75 % oli miehiä.

Taiteilijat näkevät niin, että Ylisöpöä voisi pitää yhteisötaiteena. Siinä missä ”Ylisöpö!” on maalausnäyttely, väretytapahtumat ovat nimenomaan yhteisötaidetta. Ne riisuvat taiteelta elitistisen katsojakokemuksen, ihmiset pääsevät itse osallistumaan. Väretytyöpajat tekevät näyttelystä osallistuvan yhteisöllisen ja kokemuksellisen elämyksen.

Taidetyöpajat ovat yleistyneet Suomessa. Yhteisötaiteessa taiteen ja taideteoksen, sekä yleisön keskinäiset suhteet vaihtelevat. Yhteisötaiteessa yleisö tai osa yleisöstä osallistuu taiteen tekemiseen. Taideteos on jotain mitä yhteistyön tuloksena syntyy, mutta jo itse se tekeminen, yhteistyö voidaan määritellä taiteeksi, jonka esittäjät ovat oma yleisönsä. Taideteoksesta tulee yhdessä eletty tapahtuma. (Kantonen 2005, 49)

Ylisöpössä! ihminen voi itse pohtia suhdettaan siihen kuvaan ja samalla kuvan teemaan. Sen voi kokea hyvin monelta tasolta. Siinä missä aikuiset saattoivat värittää hyvinkin analyyttisesti, niin lapsi saattoi värittää hyvin tunnepohjaisesti. Kaikkien kuvat tulevat myös esille. Näyttelytilassa on ihmisten värittämät kuvat yhtälailla esillä samoista aiheista kuin alkuperäiset taiteilijoiden maalaamat teokset. Lisäksi näyttelyn jälkeen kuvat tulevat esille blogiin. Ne ovat teoskuvan vieressä, eikä kumpaakaan nosteta sen kummemmin esille. Tämä tuo yhteisöllisen tason tekemiseen.

Esimerkiksi yhdysvaltalaisessa nykytaiteessa käsitettä new genre on 1960-luvulta käytetty kuvaamaan taidetta, joka yhdistää vapaasti erilaisia tekotapoja välittämättä perinteisistä taidelajien rajoista. (Kantonen 2005)

Taiteilijoiden mielestä söpöys on feministinen kannanotto. He tarkastelevat söpöyttä maalaustaiteen keinoin. Heidän kannanottonsa on, että he eivät suostu luopumaan söpöydestä, eivätkä pyri olemaan uskottavia. He eivät myöskään pelkää olla lapsellisia tai naurettavia. (Katsotaiteilijoiden manifesti sivulla 1.)

Toteutin Kontulan tapahtumassa 2.10.2010 haastattelun taiteilijoille, yleisökyselyn, sekä osallistuin värittämiseen. Haastattelun toteutin teemahaastattelun muodossa. Olin miettinyt aluksi joitain teemoja joiden avulla keskustelu soljui eteenpäin. Ilmapiiri tapahtumassa oli erittäin lämmin ja ystävällinen. Kaikki olivat tervetulleita tapahtumaan ja pääsivät halutessaan värittämään kuvia yhdessä taiteilijoiden kanssa. Kappaleessa 3.2 paneudun tarkemmin itse värityskokemukseen. Mielenkiintoista ovat väritystöissä ilmenevät erot. Väritystyöt oli jaettu lasten (alle 10- vuotiaat), tyttöjen (10- 60 vuotiaat), poikien (10-60 vuotiaat) ja vanhusten (60 – 100 vuotiaat) välille. Kaikki työt löytyvät Ylisöpö blogista <http://ylisopo.blogspot.com/>

(Kontulan Ylisöpö! tapahtumasta 2.10.2010. Seinällä digikehyksissä oli esillä Showroomissa tehdyt väritystyöt)

4.1 Ylisöpö! teokset

Taiteilijat kertoivat, että kuva-aiheet teoksiin ovat alun perin lähtöisin värityskirjoista. Niissähän sommittelu on usein hyvin yksinkertaista ja rauhallista. Ne ovat ikään kuin sellaista vaaratonta ja tyhjänpäiväistä, herttaista ja onnellista, vailla mitään negatiivisia tunteita, joita he tietyllä tavalla pyrkivät kokonaan välttämään. He eivät halunneet hakea miehisyyden tai negaation kautta kuva-aihetta. Teoksia oli kaikkiaan 7 kpl ja näyttelyn teosluettelo oli värityskirja. Värityskirjoja oli myös myynnissä näyttelyssä.

Teokset nimineen löytyvät liitteestä 1. Showroomin näyttelyssä kuvia sai vapaasti värittää kuka tahansa ja taiteilijat itse olivat siellä suurimman osan aikaa itse paikalla värittämässä ihmisten kanssa. Värityksiä tuli niin paljon, että ne pystyttiin ryhmittelemään digikehyksiin esille. Tämä oli taiteilijoista tuntunut mielenkiintoiselle. Heidän mielestään oli mielekästä tehdä värittämisestä yhteisöllinen tapahtuma, jota he tekivät yhdessä näyttelyvieraiden kanssa.

Taiteilijat kertoivat, että heillä meni jonkun aikaa etsiessä yhdessä yhteistä ”kieltä”. He pyrkivät löytämään yhteisen ilmaisukielen ja semmoiset muodot hahmoihin jotka ”ois tosi tosi söpöjä molempien mielestä”. Sitä haettiin luonnostelemalla jonkin aikaa. Aluksi he pitivät palavereja, istuivat alas ja keskustelivat asiasta. Yhdessä tuli löytää vastaukset seuraaviin kysymyksiin: mikä on se söpö, mitä haluamme alkaa tekemään? Mitä me maalaamme? Minkälaiseen maalausjälkeen pyrimme?

Rakel: ”Yhdessä maalatessa joutuu eri tavoin hakemaan sen yhteisen ilmaisukielen, ja se palveli hirveen hyvin tällaista yhteistä teemaa, kun piti miettiä mikä ois meidän mielestä äärimmäisen söpöä, niin keskustelun kautta löyty ne hahmojen ja asioiden muodot, jotka kuvasti sitä söpöyttä.”

He olivat ennen näyttelyä kyselleet ihmisiltä, mikä heidän mielestään on söpöä. Ihmiset määrittelivät usein söpöyttä jonkun sellaisen asian kautta, mikä ei ole söpöä. Kieltolauseissa oli usein asia, joka ei ollut söpöä. Taiteilijat eivät halunneet kuvata niitä kuvissa, vaan enemmänkin teosten nimissä korostaa, että nämä asiat eivät ole söpöjä. Monesti ihmiset haluavat löytää taiteesta mahdollisesti jonkun poliittisen kannanoton tai mielipiteitä. Tämä oli taiteilijoiden mielestä ikään kuin törkeä päälle liimaus, ja he laittoivat mielipiteet teosten nimiin. ”Tavallaan tehtiin tietoisesti tuosta vähän tuommoinen Herätkää – lehden

kaltainen estetiikaltaan, jossa on nämä söpöyden 7 sääntöä, eli jokainen nimi on ikään kuin sääntö: sääntö 1, sääntö 2 jne. Semmoista tiettyä uskonnollisen julistuksen henkeä.”

Show-roomin näyttelystä myytiin suoraan muutama taulu, minkä vuoksi kaikki teokset eivät olleet Kontulassa esillä. Tilauksia tuli myös ilmauksellisesti samantyyppisistä aiheista ihmisille, joilla ei ollut tilaa niin suurille tauluille kuin 1m x 1m.

”Tauluja eivät ostaneet pelkästään naiset, vaan esimerkiksi yhden teoksista osti yksi 55 v. mies. Jälkikäteen kuultiin ostajalta, että kun taulu on ollut kodissa seinällä, ja kotitilassa ei normaalisti ehkä ole noin voimakasta ja värikästä, niin kun kylässä on käynyt lapsia ja on ihmetelty mihin ne lapset on menneet, niin ne on saattaneet olla seisomassa taulun edessä suu auki ihmettelemässä: että mikä tää on? Se on semmoinen taideteos, ja saattaneet mennä takaisin ihmettelemään.”

4.1.1 Vertailua muihin taiteilijoihin

Taiteilijat kertoivat, että useasti heitä on verrattu Katja Tukiaiseen.

Riikka: ”Meitähän on tosi paljon Katjaan verrattu, vaikka eihän näissä tosiaan oo mitään sinänsä maalauksellisuudessa tai muuta samaa kuin se söpöys.”

Rakel: ”niin, eli ainoastaan se söpö.”

Riikka: ”Maalaustyyli ja aihe on täysin erilainen, värimaailma on erilainen.”

Rakel: ”se kertoo siitä, miten vahva kannanotto se söpön aiheen tekeminen todennäköisesti ihmisten mielissä on. Tavallaan melkein mikä tahansa söpöstä aiheesta tehty taide tuntuu samalta. Sitä ehkä on myös suhteellisen vähän.”

Riikka: ”Mikäänhän meidän tauluista ei ole kokonaisvaltaisesti vaaleanpunainen. Ollaan haettu se söpöys muusta kuin siitä vaaleanpunaisesta, koska ei se oikeastaan kuulunut meidän lapsuuteen, ei sitä ollut silloin vielä niin paljon mitä nyt. Esim 80-luvun alussa ei ollut, kuin 90 l. tai 2000 luvulla.”

Rakel: ”Et nyt Tiimaristahan löytyy hyllytolkulla vaaleanpunaisia asioita. Sä voit mennä Tiimariin ja ostaa minkä tahansa asian vaaleanpunaisena tai lastenvaatekaupasta samoin.”

Riikka: ”Silloin kun me olimme pieniä, ei ollut vaaleanpunaisia lastenvaatteita.”

Rakel: ”niin, oli ne yksittäiset vaaleanpunaiset pikkuesineet joita saattoi löytyä jostakin tai se vaaleanpunainen väriliitu. Mehän ollaan kasvettu siinä semmoisessa 70- luvun lopun ja 80- luvun alun sinapinruskeassa ja kirkkaanoranssissa maailmassa. Nythän se on lastenvaateetuksessa ikään kuin tullut tietyllä tapaa takaisinkin. Retro on muotia. Se meidän maailma ei ollut kuorutettu pinkillä ja se ei ollut siksi automaattinen ratkaisu, ja

ehkä myös vähän tuntu siltä, et ikään kuin menis sieltä mistä aita on matalin, jos sen söpön tekis pelkästään sen pinkin kautta, koska kyl se söpöys on varmasti useammalle ihmiselle paljon muutakin kuin se pinkki väri.”

Kerroin taiteilijoille, että itselläniikin tuli Katja Tukiainen mieleen jo silloin, kun esittelin vasta graduni aihetta seminaarissa. Tämä on taiteilijoiden mielestä ymmärrettävää. Ajatuksellisesti ne linkittyvät helposti yhteen, koska teemaa tehdään vähän. Ilmaisullisesti ja värimaailmallisesti teoksissa on eroa. Taiteilijat kokevat selkeän eron Tukiaisen töihin, sillä Tukiaisen töissä on sellaista hiipivää uhkaakin ja piilossa olevaa negaatioita, minkä he ovat kokonaan pyrkineet teoksista riisumaan. He halusivat pysyä sellaisessa huolettomassa lapsekkaassa maailmassa. Tukiaisen töissä tytöt myös tappelevat ja oksentelevat. Joten se mitä tytöt tekevät, ei ole söpöä, toteutus on.

Helsingin sanomien kuukausiliitteessä oli kirjoitus Katja Tukiaisesta. Hän on tunnetuin suomalainen vaaleanpunaisella maalaava taiteilija. Usein hänen näyttelyssään naiset tulevat kertomaan omasta ristiriitaisesta suhtautumisestaan vaaleanpunaiseen. Artikkelissa kuvattiin Katja Tukiaisen maailmaa karkkimaaksi ja paratiisiksi. Siinä kerrottiin myös taiteilijan taktiikasta. Sen mukaan Tukiainen haluaa ensin lumota katsojan ihanalla vaaleanpunaisella vyörytyksellä. Lumoutuneena katsoja on vastaanottavaisempi ja hänelle voi puhua vakavista aiheista: katseen vallasta, tytöistä katseen kohteena, aikuisten rajoista ja vastuusta. (HS kuukausiliite 2011)

4.1.2 "Oikean" taiteen määritelmästä

Taiteen määrittelyä on pidetty taidefilosofian keskeisenä tehtävänä ja taide on perinteisesti kytketty esteettiseen arvoon. Vuorinen (1995) kiteyttää määritelmäehdotuksen taiteelle: Taiteesta on kyse siellä, missä päämääränä on esteettinen arvo. Hän pohtii teoksessaan esteettisen taidemääritelmän täydentämistä tiedollisella päämäärällä. Vaikka monilla asioilla maailmassa päämääränä on kauneus, mutta jos siinä samalla ei pyritä tiedolliseen arvoon, eikä odoteta tiedollista panosta, ei se ole silloin taidetta. Kuitenkin hän käsittää esteettisen siinä mielessä laajasti, että sen piiriin kuuluvat myös rumat kohteet, kunhan ne vain ovat vaikuttavia. Esteettisesti arvokas teos voi olla myös sellainen, joka ei näytä tai kuulosta kauniilta.

Estetiikka voi tarjota luokitteluille ja välineellistävälle ajatustavoille suuren haasteen. Kuitenkin sellainen estetiikan teoria, joka pyrkii paikantamaan teoksen määrittelemättömyyden ainoastaan teoksen fyysisiin ominaisuuksiin, estää meitä ymmärtämästä performatiivisen, vuorovaikutteisen taiteen tärkeimpiä toimintatapoja. Tärkeä ajattelutavan muutos edellyttäisi, että ymmärrämme taideteoksen pikemminkin kommunikaatioprosessiksi kuin fyysiseksi objektiksi. (Kester 2010, 48)

Taiteelle ei ole selkeää ja yksiselitteistä määritelmää nykymaailmassa, jota vasten asioita voisi peilata ja sanoa onko jokin taidetta vai ei. Nykytaiteessa ajatus siitä, mikä on hyvää taidetta ja mitä ylipäänsä pidetään taiteena, on hajanainen. Usein ajatellaan, että taide on jonkun materiaalin muokkaamista joksikin, jotakin jota käsitellään niin, että siitä tulee taidetta. Tässä prosessissa tarvitaan taitoa, joka onkin taide-sanankuperä. Taitava suoritus tai toteutus voi olla joissain taidemuodoissa se olennainen tekijä. 1800 – luvulla modernismin syntyessä alettiin kuitenkin kiinnittää huomiota myös siihen, miten tekijä ilmaisee ja välittää kokemuksiaan, omaa sisintään ja tunteitaan. Toisaalta keskityttiin tutkimaan myös värien ja muotojen vaikutusta, ettei katsoja juutu vain katselemaan ja arvioimaan teoksen aihetta. Taiteessa on olennaista erottaa aihe ja sisältö toisistaan. Kaikista teoksista ei voi erottaa aihetta, joskus pelkkä muoto voi olla olennaisinta. Aiheen pystyy kuitenkin usein havaitsemaan teoksia tarkastelemalla, kun taas sisältö vaatii puolestaan tulkintaa. (Sederholm 2000, 6-7)

Nykytaidetta on kritisoitu mm. siitä, että esimerkiksi kuvataiteessa verbaalinen ilmaisu on saanut enemmän sijaa kuin itse teos. Teos itsessään voi olla ikään kuin merkityksetön ja tylsä, mutta ilmaukset ja sanallinen viestintä tekevät siitä taidetta. Myös Ylisöpöissä taiteilijoiden manifesti on keskeisellä sijalla.

Esimerkiksi modernismin taideaajattelua edustavat taideteoreetikot, kuten Clement Greenberg, Clive Bell ja Michael Fried suhtautuvat aivan erityisen vihamielisesti sellaiseen taiteeseen, joka herättää katsojan huomion suoraan tai helposti lähestyttävällä tavalla. Heidän modernin näkemyksensä mukaan taiteen tavoite on paljastaa kompromisseja. Kompromissi seuraa siitä, että yritetään viitata taiteen ulkopuoliseen todellisuuteen tai katsojan ja taiteilijan viitekehukseen. Kester esittää kysymyksen: voiko katsojan epäluuloisuus ja

ymmärtämättömyys saada uusia toimimisen ja ymmärtämisen tapoja?
Esimerkiksi avantgarde-taiteilijoiden teosten ymmärtäminen perustuu sokin kokemiseen. (Kester 2010, 39 - 40)

Taideteoksella voi olla monta roolia. Taide-elämykset kohdataan yksitellen, vaikka niiden välittämistä kokemuksista voikin muodostua elämysketju, joka parhaimmillaan auttaa suuntimaan kaikenlaisten mielipiteiden, näkemysten ja vaikutteiden nykymaailmassa. Nykymaailmassa melkein mikä tahansa voi olla taidetta. Ei ehkä ole kiinnostavaa tietää, mitä taide on, vaan ennemminkin kiinnostavaa on, miten taiteet vaikuttavat ja millaisia kokemuksia, elämyksiä ja ajatuksia taiteet voivat antaa. Nykytaiteessa mielikuvien hakeminen on erilaista kuin ennen modernissa taiteessa. Modernistiset taiteilijat uskoivat pystyvänsä luomaan ennennäkemätöntä ja täysin uutta. Nykyisin käytetään olemassa olevia ja tuttuja elementtejä. (Sederholm 2000, 8-9)

Kandinskyn (1988) mukaan taideteoksessa tulee täyttyä seuraavat kolme ehtoa. Ne ovat 1.) Persoonallisuuden elementti, eli taiteilijalla on jokin tyypillinen ja persoonallinen ilmaisu. 2.) Tyylin elementti sisäisenä arvona, sekä 3.) Puhtaasti ja ikuisesti taiteellisen elementti. Tämän itse käsitän niin, että jokin ominaisuus on yleisesti kaikelle taiteelle ominaista. Mahdollisesti luovuus ja mielikuviutus, sekä se, että taide herättää aina tunteita. Se ei jätä välinpitämättömäksi.

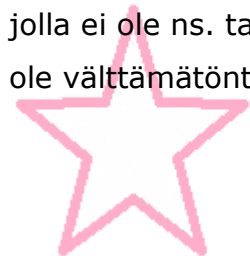
Postmodernissa taiteessa lainat ja pastissit ovat yleisiä. Ylisöpö! teoksia joku voisi nimittää pastisseiksi, eli jäljennöksiksi. Pastissi on taideteos joka jäljittelee jotakin. Katsoja tunnistaa siitä alkuperäisen, lähtökohtana olleen teoksen. Tässä tapauksessa alkuperäistä teosta ei kuitenkaan ole, vain aihe. Esimerkiksi tapahtumassa yleisöstä 4 -vuotias tyttö hihkasi innoissaan teoksen sääntö nro 3 edessä: " Mansikka- Maija!" Hän tunnisti teoksessa olevan hahmon. En kuitenkaan näkisi teoksia pastisseina tai jäljennöksinä, vaikka aiheet ovatkin tuttuja ja lähtöisin lapsuutemme värityskirjoista. Ne eivät ole kuitenkaan jäljennöksiä, teoksissa näkyy taiteilijoiden ote. Appropriaatiolla on taas tarkoitettu postmodernissa taiteessa esiintyvää ilmiötä, jossa otetaan omaksi tai käytetään hyväksi toisten taiteilijoiden töitä tai niiden osia, siteerataan tai tehdään yllä olevassa mainittuja pastisseja. En myöskään näkisi että appropriaatio olisi yhteydessä Ylisöpön teoksiin. (Hautamäki 2003, 130)

Naukkarisen mukaan modernin postmodernin taiteen pitäisi sisällyttää itseensä erityyppisiä, erilaisia yleisöjä ja vastaanottotapoja puhuttelevia puolia. Tämä ei ole mahdollista, jos pitäydytään vain pienen eliitin makuhermoja hivelevissä ja kaiken vanhan hylkäävissä ratkaisuissa. Viihteellisyyttä tai pastissejakaan ei tarvitse välttää, vaan käyttää aktiivisesti hyväksi. Taidetta ei tulisi havitella tiukan omalakisukseen. Rajojen kaatamisen kanssa on myös käsite essentia taiteen yhteydessä kyseenalaistettu. Tämä tarkoittaa sitä, että taiteella olisi jonkinlainen täysin oma, muista kulttuurin osa-alueista eroava olemuksensa. Tämän seurauksena on ollut, että taide voidaan käsittää eri yhteydessä eri tavoin. Taiteellistumiskehityksen kannalta taiteen autonomian perusteellinenkaan kritisointi ei riitä, sillä epäitsenäinen ja muista kulttuurin ilmiöistä vaikuttava taidekin voi vielä pysytellä tiettyjen rajojen, esimerkiksi institutionaalisten rajojen sisällä. (Naukkarinen 2005, 11-13)

Yhden näkökannan mukaan taideteos olisi ymmärrettävissä vain jostakin historiallisesta kontekstista (modernismista) käsin. Samalla taiteen kategoriaan sisällytetään sellaisia arvoja kuten luova työskentely ja itseisarvoisuus, sekä diskurssiin kuulumattomat tiedon muodot. Nämä edellä mainitut asiat valtakulttuuri tietoisesti tukahduttaa. Taideteoksessa ei välttämättä ole mitään sellaista, jonka ansioista se kuuluisi tähän kategoriaan. Pikemminkin taideteoksen sommitelmilla voi olla meille merkitystä, jos ne ymmärretään suhteessa kulttuurin historialliseen kehitykseen, yhteiskunnan instituutioihin ja edeltäviin taideteoksiin. Kesner kysyy tunnistaako henkilö esimerkiksi jonkun teoksen protestiksi vaikkapa kapitalismin esineellistävää vaikutusta kohtaan, vai näkeekö henkilö sen vain sopivana ja upeana sisustuselementtinä huoneistoonsa, riippuu hyvin paljon siitä, missä kontekstissa sitä tarkastellaan, sekä samalla henkilön omasta taidehistorian tuntemuksesta. Tällaisen modernin näkemyksen mukaan taideteoksessa ei ole mitään sattumanvaraista. (Kester 2010, 47)

Rakel Liekki toi ilmi, että hän ei näe syytä, miksi ihmeessä ei voisi olla sellaisia kuvia, joista ihminen saa positiivisia tunnereaktioita tai positiivista tunnetta. Mikä tahansa tunnereaktio, oli se positiivinen tai negatiivinen on hyvä asia. Hän kokee, että ei ole välttämätöntä haastaa katsojaa. Itse hän kokee, että hän haluaa tehdä taidetta, joka on koettavissa monitahoisesti, ja että myös ihminen jolla ei ole ns. taiteen lukutaitoa, pystyy jollain tavoin reagoimaan teokseen. Ei ole välttämätöntä herättää ihmisessä tunnetta, että olen jotenkin typerä, kun en

ymmärrä tätä, eli katsojan haastaminen sellaisen negatiivisen tai hämmentyneen tunnetilan kautta ei ole välttämätöntä. Ihan yhtä hyvä tunnetila on, jos katsoja kokee: "Olipa ihana" tai "tulipa hyvä mieli", tai "tää oli tosi kiva!" Tällaisen olotilan aiheuttaminen tässä kyynisen hektisessä maailmassa ei Liekin mukaan ole koskaan huono asia.

4.2 Värityskokemus

Ylisöpö! -tapahtumaa voisi luonnehtia yhteisölliseksi taidekokemukseksi, jossa ihminen voi rauhassa pohtia suhdettaan kuvaan ja sen teemaan. Rakel kertoi, että monesti aikuinen saattoi värittää kuvia hyvin analyttisesti, kun taas lapset toteuttivat kuvia hyvin tunnepohjaisesti. Koska kuva-aiheet ovat lähtöisin värityskirjoista, ne ovat hyvin vaarattomia, herttaisia ja onnellisia. Moni aikuinen koki värittämisen hyvin meditatiiviseksi ja rentouttavaksi. Nykypäivänä aikuiset harvoin pääsevät puuhastelemaan jotain, jossa ei olisi tiukkoja aikatauluja. Värittäminen on helppoa ja mekaanista toteuttamista, johon voi rauhassa kuka tahansa uppoutua. Itsellenikin aika kului kuin siivillä keskustellen taiteilijoiden kanssa ja samalla värittäen pöydän ympärillä, johon kuka tahansa oli tervetullut värittämään haluamiaan kuva-aiheita pitkin päivää. Rakel kertoi, että ensimmäisen Ylisöpö! -tapahtuman jälkeen moni aikuinen nainen oli tullut antamaan palautetta, että oli aivan ihanaa kun sai oikein luvan kanssa "söpöillä" ja tykätä söpöistä aiheista. Ensimmäiseen tapahtumaan tuli myös nuoria tyttöjä, jotka olivat pukeutuneet hyvin söpösti ja vaaleanpunaiseen väriin.

Väritys oli hyvin rauhaisaa ja mukavaa puuhaa. Tunnelma oli lämmin ja positiivinen. Itseäni tosin "ärsyttivät" värityksessä käytettävät vahaliidut. Oli kuin olisin palannut lapsuuteni kuvaamataidon tunnille, silloinkaan vahaliiduilla värittäessä väri ei tarttunut kunnolla vaikka kuinka yritti, ja jälki oli epäsiistiä. Muistan jo hyvin pienenä lapsena vältelleeni vahaliituja, mieluummin käytin vesivärejä tai tusseja. Tapahtumassa värittäessäni kuvia eri väreillä, tuli mieleeni myös vahva muisto koulumaailmasta. Muistin, kun lapsena maalasin taivaan vaaleanpunaiseksi, sain opettajalta moitteita, että taivas ei voi olla vaaleanpunainen. Vieläkään en oikein ymmärrä: Miksi ei voi? Kyllähän taivaalla näyttävät monet värit. Rakel kertoi myös saaneensa huonon numeron

kuvaamataidon tunnilla, kun oli piirtänyt violetit lehdet puuhun. "Puunlehdet eivät voi olla violetteja", oli opettaja kommentoinut. Myös muutamat ystäväni ovat kertoneet kokemuksistaan kun olivat sortuneet käyttämään tavanomaisesta poikkeavia värejä, tai tehneet poikkeavan työn, se ei ollut aikoinaan kovin tavoiteltua. Äitini muistaa myös hyvin, kun olin innoissani mennyt kouluun 7 -vuotiaana, mutta viikkojen myötä olivat ilo ja hymy pikkuhiljaa kasvoiltani ja olemuksestani kadonneet. Eräänä iltana olimme sitten keskustelleet ja olin sydäntä särkevästi itkenyt: "No se koulu on ihan tyhmä paikka! Opettaja määrää aina millainen kuva piirretään, ja sitten kun ne kaikki laitetaan seinälle, en edes tunnista mikä niistä on minun!" Tämä oli hyvin traagista 7 -vuotiaalle pikkutyttöille, joka rakasti piirtämistä ja värejä. Kokemukseni on tosin hyvin subjektiivinen, sillä kun vaihdoin koulua, sain hyvää palautetta värikkäistä ja mielikuvitusta täynnä olevista töistä: "Olet oikea taiteilija, töissäsi on mielikuvitusta ja värien harmoniaa!" Tämä lause on jäänyt mieleeni 3- luokan todistuksesta ☺

Värittäjiä pöydän ympärillä Kontulan Ylisöpö! -tapahtumassa 2.10.2010

4.2.1 Sukupuolten väliset erot värityskuvien toteutuksessa ja aikaisempi tutkimus aiheesta

Värityskuvien toteutuksessa oli selkeitä eroja tyttöjen ja poikien välillä. Tässä tapauksessahan tytöt ja pojat ovat myös aikuisia, eli 10- 60 -vuotiaat ovat kaikki tyttöjä tai poikia. Kuitenkaan töistä ei erottanut, oliko värityskuvan tehnyt aikuinen vai lapsi. Värityksessä ei annettu minkäänlaisia ohjeita, vaan ennemminkin korostettiin, että voitte värittää ihan kuten haluatte. Silti huomattavaa oli, että tytöt ja pojat värittivät toisiinsa nähden hyvin eri tavalla. Pojat värittivät useimmalla värillä ja jakoivat kuvaa niin sanotusti eri pinnoiksi ja useasti piirsivät vielä lisää omia kuvioita kuvaan. Tytöt värittivät hyvin "kurinalaisesti" rajaa noudattaen ja tasaista pintaa. Teinityttöillä kuvista tuli poikkeuksetta samanlaiset, mikäli istuivat vierekkäin tai olivat kavereita keskenään. Usein "teinitytöt" (10 -12 -vuotiaat) pyrkivät maalaamaan samoilla väreillä mitä alkuperäinen kuva oli, he etsivät ns. "oikeata ratkaisua". Aikuisilla näkyi enemmän irrottelua toteutuksessa. Pojat iästään huolimatta "irrottelivat" kuitenkin enemmän. Tässä väkisinkin herää kysymys: onko yhteiskunnassamme poikien ikään kuin helpompi ylittää "se viiva"? Tällä viivalla tarkoitan värityskuvan viivaa, mutta laajemmassa kontekstissa ja kuvainnollisesti sallitun ja ei-sallitun käytöksen ylittävää "viivaa". Vaikuttaako kasvatus ja vaatimukset yhteiskunnassa ja kotona tähän? Toisaalta näyttelyn kuva-aiheet ovat varmaankin meille tytöille läheisempiä ja rakkaampia. Muistamme lapsuutemme My- little Ponyt ja muut ihanat aiheet, haluamme värittää niitä hiljentyen ja "nätisti". Toisaalta jos kuvassa olisi pojille läheisiä aiheita, robotteja, autoja, sankarihahmoja, olisivatko he värittäneet niitä suuremmalla keskittyneisyydellä ja tarkkuudella. Tähän en osaa varmaa vastausta antaa. Oma uskomukseni on, että pojat olisivat silti värittäneet niitä samoin, kuten näitä "söpöjä" kuva-aiheita, eli ronskisti viivoja ylittäen.

Jaana Lähteenmaa (1992, 158) on pohtinut tyttöjen rajojen ylityksiä elämässä, hänen mielestään on tärkeää pohtia mihin kaikkeen tyttöjen rajojen ylityksen näkymättömyys liittyy. Viimeaikaisesta liikkumatilasta huolimatta tyttöjen sosiaalinen liikkumattomuus ei ole yhtä avara kuin poikien. "Tämä tulee karkeimmin esiin "liikaa" rajoja rikkovien tyttöjen kohtaamisissa sanktioissa: " vertaisryhmässään tyttö saa edelleenkin helposti "huoran" leiman ja

viranomaiset pitävät liian hurjaa tyttöä edelleen helpommin sosiaalitapauksena kuin vastaavalla tavoin käyttäytyvää poikaa.” Toisaalta hän näkee tyttöjen ”rajoja noudattavan järkevyyden” taustalla muutakin kuin tyttöihin poikia voimakkaammin kohdistuvan sosiaalisen kontrollin. Ytimessä voi nähdä naisellisen vastuun kannon järkevyyden, eli naisille ominaisen halun ottaa lähimmäisensä ja ympäristönsä, siis omien tekojensa seuraukset sekä itselleen, että toisille huomioon.

Kiil (2009) on väitöskirjassaan pohtinut myös kasvatusta. Hänen mukaansa näyttäisi siltä, että perinteinen tyttöihin liitettävä sievä-käsitys on edelleen voimassa, varsinkin Virossa. Myös ajatus siitä, että tyttöjä ohjataan ympäristön ja oman olemuksen tarkkailuun poikia enemmän (esim. ulkonäköpaineet) pitää aineiston mukaan paikkansa. Hän on vakuuttunut siitä, että perinteiset tytöille asetetut vaatimukset – olla haluttava miesten silmissä sekä ohjeistus naisen varsinaiseen tehtävään, jonka voi ilmaista sanoin ”jokainen nainen on tuleva äiti” vaikuttavat yhä vahvasti siihen miten virolaistyttö asemoi itsensä yhteisöön. Pojille ”kovat” menestyvän miehen paineet, kuten vaatimus, että ”mies ei itke ja on voittaja” ovat Virossa läsnä tyttöjen ja poikien kasvatuksessa. Poikatytön ja pehmopojan ideaaleja tuskin on olemassa. Vertailevaa tutkimusta tehdessään Kiil oli verrannut myös maiden painotuseroja. Tulos oli, että kahden maan painotuserot ovat suuremmat kuin sukupuolten painotuserot. Näiden kahden maan, Suomen ja Viron erot ovat selkeät. Tutkimuksessa selviää, että tytöt ja pojat ovat piirtäneet melkein yhtä paljon väkivaltaa käsitteleviä aiheita kielletyksi. Suurin ero on, että tytöt ovat poikiin verrattuna piirtäneet enemmän aiheita söpöt -ryhmään. Näin ollen voidaan päätellä, että erityisesti tytöt ovat määritelleet söpöt -ryhmään kuuluvat aiheet kielletyksi. (Kiil 2009, 227-232)

Taiteilijat toivat haastattelussa esiin, että värityskuvia voisi pitää myös eräänlaisina ”persoonallisuustesteinä”: toiset piirsivät hyvin hentoa, pientä viivaa ja olivatkin rauhallisempia, äänenkäytöltään hiljaisempia. Toiset taas hankasivat voimakkaasti väriä kuvaan ja käyttivät rohkeita värisävyjä. Tällaisen ”värihankaajan” vaatetus oli myös räväkämpä ja puhe äänekkäämpää. Kulttuuritausta tuli myös hyvin esille värityksessä. Varsinkin nuoret maahanmuuttajapojat käyttivät hyvin intensiivisiä värejä. Myös värimaailma oli erilainen kuin muilla. Tässä näkyi selkeästi kasvaminen erilaisen värimaailman keskellä ja uskallus käyttää voimakkaita, intensiivisiä värejä.

Rakel ja Riikka olivat käyneet myös vanhainkodeissa esittelemässä töitä ja pitämässä väritystyöpajoja. Vanhukset (90 – 103 vuotiaat) olivat käyttäneet kaikki hyvin luonnollisia, realistisia värisävyjä. Eläimet olivat sen värisiä kuin ne oikeasti luonnossakin ovat. Mitään absurdia irrottelua ei näkynyt kuvissa, eikä mitään ns. epärealistisia värejä käytetty. Tämän ikäpolven ihmiset ovat kasvaneet maailmassa, jossa ei ole kovin paljon käytetty mitään epärealistisia värejä. Täytyy kuitenkin huomioida, että osa vanhuksista oli muistihäiriöisiä, joten näissä töissä ilmaisu oli hyvin lähellä pienen lapsen ilmaisua. Joistain vanhusten töistä itselleni tuli mieleen kuolema, koska väritys oli toteutettu mustalla sävyllä.

Koivurova (2010) on tutkinut väitöskirjassaan suomalaisen peruskoulun kuvataideopetuksen julkista ja julkilausumatonta valtaa, vastuuta, rajoituksia ja mahdollisuuksia nuoren identiteetin ja maailmankuvan yhtenä rakentajana. Tutkimus perustuu oppilaiden omiin tarinoihin ja kuviin, jotka on kerätty oppilaiden kuvataidetuntien aikana eläytymismenetelmää käyttäen. Tutkimus tarjoaa tietoa oppilaiden taidetta ja kasvatusta koskevista olettamuksista ja kuvaamataidon tunnista oppimistilanteena. Tutkimuksessa sivutaan myös sukupuolta: tyttöjen ja poikien eroavaisuuksia. Kuvataidetunti näyttäytyy mahdollisuuksien tilana, jota kuitenkin määrittävät epäsymmetriset valtasuhteet ja sosiokulttuurisesti sisäistetyt odotukset. Tutkimus osoittaa, miten nykypäivän suomalaisten koululaisten kokemusmaailma toisaalta suhteutuu omassa oppimisympäristössä vallitseviin, suoraan ja epäsuorasti ilmaistuihin taide ja ihmiskäsityksiin, ja toisaalta asettuu osaksi globalisoituvaa visuaalista kulttuuria. "Yksi merkittävä tutkimustulos liittyy oppilaiden käsitykseen luovuudesta. Tarinoita hallitsevat modernistinen taidekäsitys ja romanttis-individualistinen taiteilijäkäsitys. Näihin liittyvä voimakas normittavuus muodostuu koululaisille ongelmalliseksi kuvien tuottamisen ehdoksi. Oppilaiden ihanteena on piirtää oikealla tavalla ja yksilöllisesti. Suhtautuminen mallista piirtämiseen on ristiriitainen. Vaikka tarinoissa toisten oppilaiden kuvia kopioidaan, tätä ei hyväksytä, eikä arvosteta". (Koivurova 2010, 5-6) Mallioppiminen on oppilaiden tarinoissa taidottomuuden merkki. "Postmoderniin aikaan lainat, pastissit ja parafrasit ovat taidemaailmassa sallittuja, mutta oppilaiden tarinoissa toisen jäljittelyyn suhtaudutaan negatiivisesti. Toisen oppilaan työ voi motivoida omaa ilmaisua, mutta kopioimista, matkimista ei sallita" (Koivurova 2010, 168)

Oppilaat suhtautuvat matkijaan, että huonompi tasoinen hyppää ikään kuin liian suuriin saappaisiin, vaikka hänen tulisi keskittyä omien taitojensa kehittämiseen eikä kilpailla parempiensa kanssa. Värityskuvista tai teosten aiheista ei kuitenkaan tullut minkäänlaista negatiivista palautetta Ylisöpö! -tapahtumassa. Tosin värejä joku saattoi pitää liian imelinä. Kaikki tapahtumaan osallistuneet osallistuivat värittämiseen ja pitivät kuva-aiheista. Osa yleisöstä oli vain innoissaan, kun tunnisti tutun hahmon teoksessa.

Koivurovan väitöskirjassa oppilaiden sosiaalinen asennoituminen näkyy läpi aineiston ryhmän sisäisinä jakoina sukupuolen ja kaveriporukoiden mukaan. "Latenttiajan ja murrosiän taitekohdassa sukupuolierot korostuvat. Tyttöjen ja poikien tuottaman aineiston sisällölliset erot tuovat esiin kulttuurisesti opittuja tyttöinä ja poikana olemisen tapoja, sosiaalisen sukupuolen (gender). Identifioituminen omaan sukupuoleen on kouluikäiselle tärkeää. (Koivurova 2010, 244)

"Sukupuolinäkökulman mukaan ottaminen taidekasvatuskeskusteluun laajentaa taiteen kasvattavan merkityksen keskustelua." (Vanhatapio 2010, 25)
Vanhatapio viittaa tutkimuksessaan Kati Rantalan tutkimukseen vuodelta 2001, jossa hän on tutkinut kuvataidekasvatusta ja kasvatettavan kohtaamista. Rantalan mukaan kuvataidekoulujen taidekasvatuksen perusta on edelleen modernistisessä kuvataidekasvatuksessa. Taide nähdään kielenä, joka on itseilmaisun väline. Yksilöllisyyttä painottavassa taiteen tekemisessä ohjataan ja pyritään yksilölliseen ilmaisuun, koska sen nähdään olevan ihmiselle hyväksi. (Vanhatapio 2010, 31) Lapset piirtävät sen, mitä näkevät ja kokevat. Lasten piirrokset eivät vain selitä sitä, miten lapset itse maailman näkevät, vaan piirrokset ovat dialogissa sen hetken maailman ilmiöiden ja ihmisten ympärillä. (Fineberg 2006)

Kun Ylisöpö! -tapahtumassa samanikäiset tytöt tai tyttökaverukset istuivat vierekkäin värittäessään, tuli töistä hyvin samanlaiset. Koivurovan väitöstutkimuksessa on huomattu, että tytöt haluavat työskennellä pareittain ja vahvistaa tunne-elämyksiään jakamalla ne toisten kanssa. Tytöt myös "klikkiytyvät", muodostavat ystävyystriangeleja tai pareja, ja sulkevat muut ryhmästä pois.

Ystävyysuhteissa tytöt tavoittelevat läheistä ja vastavuoroista ymmärtämystä ja tukea, mutta samalla he pyrkivät ystävyksien avulla irrottautumaan vanhempien vallasta ja selventämään omaa identiteettiään ja saavuttamaan autonomisen aseman maailmassa. Monet tytöt ovat heti koulumaailman alussa liittyneet ns. pariystävyyksiin, joita leimaa vastavuoroinen tiiviin läheisyyden tavoittelu ja intensiivisyys. Läheisyyden käänköpuolena saattaa kuitenkin esiintyä voimakasta riippuvuutta ja omistamisen halua: halutaan sitoa se paras ystävä itseen kiinni. (Aapola 1992, 88) Toisaalta tyttöjen ystävyysuhteet osoittautuivat monimuotoisiksi, ja myös vaihtelua esiintyi. Joskus he valitsivat yhden ystäväen seuran ja joskus liittyivät laajempiin toiminnallisiin ryhmiin. Aiemmissa tutkimuksissa ilmennyt toisteltu käsitys tyttöjen ns. paras- ystävä suhteesta joutui kyseenalaiseksi. Suurin osa ei halunnut nimetä vain parasta ainoata ystävää, vaan he korostivat arvostavansa kaikkia ystäviään tasapuolisesti, osittain ilmeisesti kohteliaisuusyistä. Suurin osa tytöistä arvosti ystävyksissään kuitenkin valinnanvapautta ja itsenäisyyttä. Aapolan mukaan, tytöt keinuivat ystävyysuhteissa jatkuvan toiveiden ja vaihtelunhalun välillä. He tavoittelivat turvallisuutta, joita pysyvät ihmissuhteet tuovat, mutta samalla he etsivät monipuolisuutta ja vaihtelua. (Aapola 1992, 88- 89)

Tunteet näkyvät tyttöjen kuvissa poikia sentimentaalisimpina aihevalintoina. Tyttöjen aihepiiriä ovat mm. kukat ja auringonlaskut. "Osassa tyttöjen tarinoista tunnutaan käsittelevän kuva-aiheen avulla hillityn tytön ja hallitsemattoman pojan murrosiän kypsymisen erilaisuutta ja sukupuolten vastakkaisia piirteitä". Muutamassa tarinassa kuva-aiheena on enkeli. Hyvyyden ja viattomuuden symbolina se rinnastuu stereotyyppisesti passiiviseen, haavoittuvaan feminiinisyyteen, joka kohtaa tarinassa aktiivisen, aggressiivisen maskuliinisuuden. (Koivurova 2010, 246)

Koivurova viittaa omassa tutkimuksessaan Tarja Kankkusen tutkimukseen, jossa tuodaan esille naispuolisten kuvataideopettajien ja opiskelijoiden näkemyksiä ja kokemuksia pojista ja tytöistä erilaisina oppijoina. Tytöt näyttävät huolellisina, ahkerina ja työhalukkaina, pojat taas laiskoina, hosuvina ja huolimattomina. Tyttöjen ilmaisu näyttöytyi kuitenkin kliseisen latteana poikien ronskioitteiseen ilmaisuun verrattuna. Toisaalta oppimishaluiset tytöt irrottautuivat poikia helpommin kaavoista ja ilmaisivat itseään poikia laajalaisemmin. (Koivurova 2010, 246- 247) Kuitenkin nykypäivänä voidaan sanoa,

että osa tytöistä käyttäytyy hyvin jatkamaisesti, jopa aggressiivisesti: he kiroilevat, sylkevät, puhuvat kovalla äänellä jne. Nämä tytöt ovat ottaneet käyttökseenä vaikutteita ns. poikakulttuurin huonoista puolista. Tämän luulisi näkyvän laajemmin ehkä myös tyttöjen tekemissä kuvataidetoissa. Toisaalta kuvaamataidon tunnilla saa rauhoittua ja toteuttaa rauhassa itseään. Ei tarvitse esittää tai olla mitään. Muistan omalta kouluajalta kuvaamataidon tunnit erittäin rauhallisina ja miellyttävinä. Toisaalta herää kysymys: onko siinä jotain pahaa, jos tyttö haluaa paneutua rauhassa työhön ja tehdä huolellista jälkeä? Eikö se ole ihan yhtä hyvä, kuin huolimattomampi ja ronskiotteisempi jälki? Oli tytön tapa tehdä ronskisti tai pikkutarkasti, löytyy siitä aina jotain kritisoitavaa.

Koivurova on omassa tutkimuksessaan tarkkaillut, ilmeneekö tämä taidekasvatuskeskusteluissa ilmenevä dikotomia hänen omissa aineistoissaan. Hänen mielestään tytöt ja pojat eivät jakaudu oppimisessaan selkeästi kahteen eri leiriin, vaikka toki joitakin eroja on. Aineistokuvissa on nähtävissä, että pojat turvautuvat ilmaisussa helposti nopeasti toteutettaviin tikku-ukkoihin ja tytöistä osalla työ jää selkeästi kesken huolellisen piirtämistävän vuoksi. Poikien toiminnalliset splatter- ja "mättökuvat" eroavat tyttöjen pehmeämmästä jäljestä raakojen aiheiden käsittelyssä. Molemmat sukupuolet toistelevat stereotyyppioita, mutta aihealueet vaihtelevat. Esimerkiksi perhoset ja auringonlaskut ovat tyttöjen reviiiriä ja pojat varaavat itselleen tekniset objektit. Molemmat sukupuolet näyttävät olevan kiinni yhtäläillä kaveriensa kuva-aiheiden ja tyylien imitoimisessa. Opettajat ovat kuitenkin tyytyväisiä tyttöjen perhoskuviin ja poikien teknisiin mallinnoksiin. Mutta, sekä tytöt, että pojat tekevät myös rohkeita itsenäisiä kuvallisia ratkaisuja. (Koivurova 2010, 246- 247) Erityisesti kotona, ilman ohjausta tehdyissä kuvissa on tyttöjen ja poikien kuva-aiheissa suuriakin eroja. (Vira 2009)

"Tyttöjen kotona piirretyt kuvat esittävät usein kauniita naisia, ihmisiä ylipäänsä, hevosia ja muita eläimiä ja kukkasia. Niissä on koristeellisuutta ja huolellista paneutumista. Mutta monilla tytöillä on myös omat salaiset kansionsa: usein seksuaalisuutta ja väkivaltaa esittävät kuvat, joita ei koulussa tai vanhemmille juuri esitellä. Jo alakouluikäiset tytöt ovat kipeän tietoisia, että senkaltaiset kuvat eivät "kuulu" tyttöjen maailmaan. Vaikka kaikkein salaisimmat jutut jäisivät omiksi, taiteellisessa toiminnassa koulussa pitäisi kuitenkin voida käsitellä itselle tärkeitä asioita". (Vira 2009)

Esimerkiksi juuri hevoset ovat monelle alakouluikäiselle tytölle villien unelmien kohde. Kuvaamataidon opetuksessa voitaisiin opetella kuvaamaan hevosta yhä monipuolisemmin: tutustua eri materiaaleihin, hevosen anatomiaan ja antaa tilaa vaikka mielikuvituksellisille satuhevosille. Poikia taas kuvantekijöinä kiinnostavat erilaiset pelit, urheilu ja tekniset laitteet. Monet pojat piirtävät toistuvasti taistelu- ja sotakuvia. He saattavat kehittää taitonsa varsin pitkälle näiden kuvien teossa ja saavat kuvillaan arvostusta kaveripiirissä. (Vira 2009)

Lipponen on tutkinut tyttöjen ”runovihkokulttuuria”. Tyttöjen omissa vihkoissa runojen lisäksi tärkeää on kuvitus. Kuvitus noudattelee kahta linjaa. Joko on käytetty itse tehtyä piirrosmateriaalia tai sitten ostomateriaaliin perustuvaa lehtileike- tai tarrasomistusta. Piirroskuvissa tytöt käyttävät perinteistä kuvasymboliikkaa: punaisia nuolten lävistämiä sydämiä, kyyneleitä, katsetta vangitsevia silmiä ja erilaisia kukka-aiheita. Aikakauslehdistä leikataan ja liimataan aiheita, jotka vahvistavat tyttöjen ja runojen sanomaa, esimerkiksi suutelevia pareja ja joutsenia. Lisäksi löytyy populaarikulttuurin yleisiä kuva-aiheita. (Lipponen 1992, 118)

Koivurovan tutkimuksessa on useita töitä, joissa oppilas tuntee välttävän epäonnistumisia ja riskejä, vaikka parhaimmillaan kuvataideopetus on epäonnistumisen ja riskien ottamisen pedagogiikkaa. Kuvallista ilmaisua on pyritty hallitsemaan visuaalisin keinoin: viivoittimen, kumin ja kuvaskeemojen avulla eli kuvakaavojen avulla, myös silmiinpistävää oli ollut viivoittimen runsas käyttö.

Tyttöjen ja poikien mentaalisen kypsymisen ero näkyy varsinkin eettistä pohdintaa sisältävissä tarinoissa ja kuvissa. Esimerkiksi yhteen kuvaan poika oli piirtänyt tappajavalaan, joka raateli pientä pingviinin poikasta. Tytön mielestä se oli kamala, ja hänen kävi sääliksi pingviininpoikasta. Poika taas ajatteli kuvaa vain kuvana, johon piti piirtää jotain eläinaiheista. Työ oli myös tytön mielestä hieno ja laadukas, mutta ristiriidassa työn moraalin kanssa. ”Filosofi, taiteentutkija Juha Varton mukaan hyvän suora esittäminen kauniina ja pahan rumana hämärtää tajua esteettisen ja eettisen suhteesta. Pojan suhde kuvaan on esteettinen ilman moraalikannanottoja. Lähestymistapa on autonominen muista elämän osa-alueista. Esteettinen kokemus on itseisarvo. Tässä tulee esiin esteettisen ohut ja syvä merkitys. Ohut merkitys on fyysinen ulkonäkö, syvä

merkitys on kohteen ilmaisemat ja välittämät laatuominaisuudet ja elämänarvot.” (Koivurova 2010, 151- 153)

Kautta aineiston tytöt toimivat poikia sovittelevammin ja myöntyväisemmin. Pojat ovat aineistoissa/ tarinoissa tyttöihin verrattuna suurempia sankaritaiteilijoita. Tyttöjen rooliin kuuluu selkeästi puhumisen taidot ja hoiva, sekä vakavampi vastuun ottaminen poikiin verrattuna esimerkiksi luokan tunneilmapiiristä. Poikien oletetaan kestävän ja tarvitsevan enemmän kovia otteita. Keskimäärin näyttää, että tyttöjen ja poikien käsitykset normeista ja toiminta poikkeavat toisistaan.” Taidekasvattaja, taiteilija Pen Daltonin mukaan modernistinen ote alistaa tyttöjä edelleen suhteessa poikiin nykypäivän kuvataideopetuksessa. Hän kannustaa kriittiseen postmoderniin lähestymistapaan, jotta kuvataideopetuksessa alisteisen feminiinin identiteetin rakentaminen vähenisi. (Koivurova 2010, 211 -212)

Aapola on tutkimuksessaan havainnut, että tytöt edellyttävät ystävyyskulttuureissaan empatiaa, ystävien tulee ymmärtää toistensa ajatuksia. On sanottu, että tytöt oppivat omassa sosialisatiossaan tukahduttamaan rajuutensa ja kehittämään hoivaavia piirteitä suhteessa toisiin. He eivät joudu kohtaamaan konfliktien sovittelua kuten pojat, joiden valtataisteluun hoivaava käytös ei puolestaan sovi. Erimielisyydet olivat tyttöjen ystävyyksissä arka paikka. Vastustuksen ja erilaisten mielipiteiden kohtaamisen vaikeus liittyy ilmeisesti osittain tyttöjen itsetuntoon. (Aapola 1992, 93) Demokratia on tyttöjen ystävyyksissä keskeinen kysymys. Ristiriitatilanteessa pyritään sopuun neuvotellen ja kompromissiin pyrkien. Aapola viittaa Sorensenin tutkimukseen, että tyttökulttuurien jatkuva ja selkeä teema on kauneuden kaipuu. Tällä hän tarkoittaa sitä, että tytöt näyttävät tavoittelevan tasapainoa ja harmoniaa kaikkien ihmisten välillä. Tällaisella on kuitenkin käänköpuolensa, eli kauneuden kaipuulla on riski muuttua paoksi unimaailmaan, jollei ristiriitoja tunnusteta. (Aapola 1992, 95) Ylisöpössä kaikki aiheet olivat kauniita ja söpöjä, ja moni nainen koki ihanana, että kerrankin sai luvan kanssa söpöillä ja pitää tyttömaisistä söpöistä aiheista. Olisiko niin, että kaipuu meillä naisilla on kauneuteen niin tunteissa kuin kuvissa, mutta emme tuo sitä välttämättä tietoisesti esille.

”Kuvilla on voima viestiä sitä, mikä ei ole sanottavissa; ne ovat arvolutuneita. Tilanteesta ja tekijän tavoitteista riippuen kuvat kantavat mukanaan niin yhteiskunnan, koulun, kuvataideopetuksen, opettajan kuin yksittäisen oppilaan esteettisiä arvoja, normeja ja sosiaalisia tapoja ja ihanteita.”

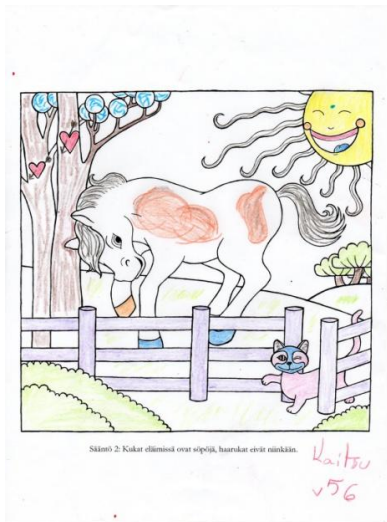
Kuvataideopetuksella on monia edellytyksiä toimia oppilaan hyvinvointia lisäävästi oppilaan mielekkään oppimisen edellytykset opetuksessa huomioiden. Tulevaisuuden luova talous ja innovaatiot eivät ole mahdollisia ilman oppilaalle mahdollistettua aikaa, tilaa ja vapautta kokeilla erilaisia ratkaisuja, kannustavassa ja turvallisessa ympäristössä. Koivurova nostaa tutkimuksensa lopussa tulevaisuudelle mielenkiintoisia aiheita seurattavaksi: miten tulevaisuuden koulumaailmassa perhosaiheet, kulkuneuvot ja punaisen tuvan kansallisromanttiset idyllit säilyvät ja muokkautuvat. Millaisia ovat uudet ikoniset kuvat. Tulevatko globalisoituvan kuvakulttuurin vaikutteet, kuten populaarikulttuurin ilmentymät, mukaan oppilaiden määrittelemään taiteen kaanoniin. Miten sitkeässä nykyinen taidekasvatusnäkemys on ja millaiseksi se muokkautuu? ”Mikä on lyhenteiden ja suurten mangasilmien status tulevaisuuden virallisessa ja epävirallisessa koulussa, erityisesti kuvataideopetuksessa?” Visuaalinen kulttuuri muokkautuu kussakin ajassa, taidekasvattajilla on mahdollisuus osallistua tähän yhdessä oppilaiden kanssa. (Koivurova 2010, 297- 299)

Kaiken kaikkiaan sukupuoliherkkyys on kuvataideopetuksessa sukupuolten eron huomioon ottamista, mutta ero ei perustu tyttöjen ja poikien vastakohtaisuuteen, vaan opettajan herkkyyteen kohdata oppilaansa yksilöllisinä poikina ja tyttöinä. (Vanhatapio 2010, 62)

Näyttelyssä syntyneitä väritystöitä:

Värityksiä on runsaasti, ja lisää niitä löytyy Ylisöpö! blogista <http://ylisopo.blogspot.com/>

"Kukat eläimissä ovat söpöjä, haarukat eivät niinkään"

Kuva 1.

Kuva 2.

Kuva 3.

Kuva 1.

Kuva on 56- vuotiaan pojan tekemä. Hevoson sisään on piirretty omia kuvioita ja auringolle piste kasvoihin. Osa kuvasta on jätetty värittämättä. Puun palloissa näkyy myös omia kuvioita, tai sitten värittäjä ei ole vain jaksanut värittää niitä loppuun. Jälki on kuitenkin siisti ja värit suht luonnolliset. Monet muutkin pojat jättivät kuvan ikään kuin kesken.

Kuva 2.

Kuva on 62 - vuotiaan naisen tekemä. Nainen on hiukan vanhempi, joten värit ovat hyvin luonnolliset.

Kuva 3.

Kuva on 45- vuotiaan tytön tekemä. Väreissä näkyy irrotteltua, jälki on siisti ja pysyy rajojen sisällä.

"Ilmapallot ovat söpöjä, ilmasota ei niinkään"

Kuva 4.

Kuva 5.

Kuva 6.

Kuva 4.

Kuva on 8- vuotiaan tytön tekemä. Itse hän on kirjoittanut " Säde 8v. nainen". Säde oli hyvin reipas ja sanavalmis tyttö. Hän kertoi mielipiteensä vahvasti ja keskusteli rohkeasti kaikkien pöydän ympärillä olevien värittäjien kanssa. Väriyksessä on käytetty voimakkaita värejä.

Kuva 5.

Kuva on 22- vuotiaan tytön tekemä. Muistan hänet hyvin tapahtumasta. Hän harrasti taiteita ja käsitöitä. Kuvassa näkyy omat hienot kuviot, mikä oli suhteellisen poikkeuksellista värittäjillä. Kuitenkin joillain tytöillä näkyi selkeästi taidokkuus ja luovuus töissä, enemmän kuin pojilla. Myös Koivurova on kiinnittänyt huomiota tutkimuksessaan tähän: *"Tyttöjen ilmaisu näyttäytyi kuitenkin kliseisen latteana poikien ronskiotteiseen ilmaisuun verrattuna. Toisaalta oppimishaluiset tytöt irrottautuivat poikia helpommin kaavoista ja ilmaisivat itseään poikia laaja-alaisemmin".* (Koivurova 2010, 246- 247)

Kuva 6.

Kuva on aikuisen pojan tekemä.

"Urheus on söpöä, pimeän pelko ei niinkään."

Kuva 7.

Kuva 7. Ikä ja nimi puuttuvat. Vahva uskomuksen kuvasta on pojan tekemäksi, sillä tässä näkyy tyypillinen pojan tyyli, eli haamuun on rajattu omia värikkäitä pintoja. Lisäksi kuva on hiukan hutaisten tehty loppuun.

Kuva 8.

Kuva 8. Kuva on 44- vuotiaan tytön tekemä. Väritys sinimusta, ilmapallossa punainen lanka. Hän itse on kuvan reunaan kirjoittanut: huom. punainen lanka.

Kuva 9.

Kuva 9. 37 - vuotiaan pojan tekemä. Alareunassa jatkoa otsikolle: .. paitsi Iron maidenin albumi "Fear of the dark"

"Herkuttelu on söpöä, syömishäiriöt eivät niinkään."

Kuva 10. (ei ikää tai nimeä) Kuvaan piirretty omia kuvioita, sydämiä ja tähtiä, sekä kulma-aurinko. Kaksi nuorta n. 15 - vuotiasta poikaa ja tyttö värityivät yhdessä. Tämä oli heidän yhteinen työnsä.

4.3 Yleisön mielipiteitä ja kokemuksia

Toteutin tapahtumassa haastattelun lisäksi yleisökyselyn, sekä keskustelimme taiteilijoiden kanssa, mitä ihmiset olivat heille kertoneet. Taiteilijat kertoivat kohdanneensa sekä kritiikkiä että ihastusta. Heidän mielestään molemmat reaktiot ovat yhtä tervetulleita. Esimerkiksi Showroom Helsingissä saattoi tulla ihmisiä monta kertaa käymään näyttelyssä, ja sanoa: "mä tulin taas, koska on niin harmaa päivä, ja nää on niin ihania, et mulle tulee näistä niin hyvä mieli!" Yhtälailla saattoi tulla (useimmiten mieskävijöitä), jotka sanoivat: "nää on tosi hienoja, mut nää on niinku liian paljon, nää on tän värisiä ja kaikkea!" Erityisesti sokerihumala, jopa ällötys olivat sanoja, jotka esiintyivät. Tätä tunnetta eivät kuvanneet vain miehet, vaan osa naisista myös. Taiteilijat toivat esiin, että eiväthän kaikki naiset pidä söpöistä asioista tai assosioi itseään siihen maailmaan. Joillain voi olla hyvin voimakaskin vastareaktio siihen, että naiseuteen pitäisi automaattisesti liittää söpöys. Oli tullut myös naiskatsojia, jotka olivat kommentoineet näyttelyssä: "en oo koskaan tykännyt mistään söpöstä ja oon aina inhonnut kaikkea vaaleanpunaista ja tällaista!"

Moni aikuinen nainen kuitenkin kommentoi, että on ihanaa, kun saa luvan kanssa oikein söpöillä ja saa luvan tykätä söpöistä asioista. Myös pukeutumisessa näkyi söpö tyyli.

Rakel: "moni aikuinen nainen sanoi tai meidän ikäinen tyttö, aikuisiahan naisia mekin ollaan, sanoi jotenkin niin, että ihanaa, kun saa luvan kanssa oikein tässä tälleen söpöillä ja olla."

Riikka: "saa luvan tykätä söpöistä asioista. Tavallaan, kun tästä on tehty taidetta, se antaa vähän niinku naisille ikään kuin luvan, että nyt tästä saa tykätä."

Rakel: "Niin, siinä on ikään kuin tietty erilainen oikeutus, kuin että jos sä meet Tiimariin ihkuttelemaan, tavallaan sitä ei samalla tavalla voi paheksua sitä galleriassa käyntiä."

Oli myös sellaisia ihmisiä, jotka olivat tulleet katsomaan vain näyttelyä, eivätkä osallistuneet väritykseen.

Riikka: "Mut on myös sellaisia, jotka ei oo välttämättä väritykseen tullut, mutta ovat tulleet katsomaan vain näyttelyä. On semmoisia tyttöporukoita tullut, ja sanoneet: "et me tultiin katsomaan vaan näyttelyä ja samalla pukeuduttiin kaikki söpösti, kun kerrankin saa."

Rakel: "joo, se oli erityisesti Galleria näyttelyä yhteydessä näkyvä semmonen ilmiö, että lähes joka päivä tai useampiakin kertoja päivässä tuli ihmisiä, jotka sano: et mä laitoin nää söpöt vaatteet päälle, kun tulin katsomaan tätä näyttelyä, koska mä koin et nyt mä saan laittaa ne ja ihmisillä oli tosi ihania, söpöjä vaatteita. Ja se oli jotenkin tosi"

liikuttavaa, koska ihmiset oli pukeutuneet tullakseen katsomaan näyttelyn, koska ne oli kokeneet, et nyt mä saan laittaa tän vaaleenpunasen jutun tai tän lippahatun, jossa on vaaleenpunanen yksisarvinen, tai mitä siinä ikinä olikaan. Että jotenkin se oli tosi koskettavaa.”

Riikka kertoi, että nuorin fani heillä on puolitoistavuotias tyttö. Kun hän huomasi, että joku on tietokoneella, hän kiinnitti huomionsa: ”hei Facebook!”, ja sormella aina näytti Riikan kuvan: ”hei mennään tuonne” ja näytti Ylisöpö-kansiota. Hän pystyi yhdellä kerralla puolitoista tuntia tuijottamaan ja ihastelemaan kuvaa. Hän siis osasi itse vaatia ja näyttää sormella minne pitää mennä. Miten lapsi jaksaa joka päivä katsoa samaa kuvaa, vaikka ei ole mitään animaatiota tms? Kannattajakunta oli ihan pikku taaperoista vanhuksiin, naisista miehiin.

Usein ihmiset ovat väritystapahtuman kokeneet meditatiivisena ja rentouttavana, sillä aikuisilla on harvoin puuhaa, missä ei olisi tiukkoja aikatauluja tai pakkoa. Vaikka rajoja ei olekaan pakko noudattaa, ihmiset usein haluavat niin tehdä, ja se on semmoista helppoa ja mekaanista toteuttamista, mikä ei vaadi kauheasti, saa helposti ihmiset rauhalliseksi ja keskittyneiksi. Meditatiivinen ja rauhoittava on sana, joka tullut usein esille, kun ovat värittäneet.

Yleisökyselyssä kysyin miltä värityskokemus tuntui. Sain mm. tällaisia vastauksia:

”Terapiaa ikäihmiselle: tuli lapsuus mieleen värittäessä.” tyttö 62 v.

”Hauskaa! Tätä pitäisi tehdä useammin. Rauhoittavaa ja vapauttavaa.” tyttö 30 v.

”Mukavalta. Se on paluuta lapsuuteen ja huolettomaan aikaan. Olin sen hetken värittäessäni kuvaa rentoutunut ja keskittynyt hyvällä mielellä vain värittämiseen!” tyttö 59 v.

”Luontevalta, mukavalta (pitkästä aikaa..)” poika 36 v.

”Kivalta!” poika 34 v.

”Oikein hauskaa” poika 39 v.

”Mukavaa puuhaa” poika 16 v.

5. SÖPÖ KULTTUURISENA ILMIÖNÄ

Tällä hetkellä ympärillämme on paljon söpöä. Vaikka sitä on paljon, aikaisempaa tutkimusta aiheesta ei juuri ole tehty. Kaupungilla huomaa söpöjä vaatteita ja ns. lapsille suunnattu estetiikka ja värit ovat siirtyneet aikuisten maailmaan, kuten esimerkiksi söpöt bambit ja pinkki väritys. Esimerkiksi Paola Suhosen töissä on jo pitkään näkynyt lapsille suunnatun estetiikan siirtyminen aikuisten maailmaan. Tällä hetkellä muutamat nuoret naistaiteilijat hyödyntävät söpöyttä ja vaaleanpunaista väriä teoksissaan, tunnetuimpana varmaankin Katja Tukiainen ja Eeva- Leena Eklund.

Haastattelussa taiteilijat toivat ilmi, että näyttelyä tehdessään he häikäilemättömästi leikkivät kitschin, toritaiteen ja lapsuuden populaarikulttuurin eri vivahteilla. Onko niin, että kaikki söpö taide on automaattisesti kitschiä? Tekeekö vaaleanpunainen väritys teoksesta välittömästi kitschiä? Entä ovatko bambit, Japanin söpöt hahmot, Hello Kitty ja hileet kitschiä? Ovatko Ylisöpö! teokset kitschiä? Kappaleessa 5.1 paneudun tarkemmin kitschiin. Vaikka kappale on melko laaja, on kitschin olemus ja mietintä kitsch- taiteen uskottavuudesta olennainen osa tutkimustani.

Söpön kaltaisia ilmiöitä on useita ja tarkoitukseni ei ole niihin kaikkiin paneutua. Japanissa söpöstä on tullut valtailmiö ja japanilaisen söpöyden ilmentymiä on nähtävissä yleisesti myös Suomessa. Käsittelen tarkemmin japanilaista söpöyttä luvussa 5.2. Vaikka kitsch ja japanilainen söpöys eivät feministiseen viitekehykseeni positiivisen sukupuolieron ajattelun hengessä kuulu, ovat ne yksi näkökulma söpöön, sekä mielenkiintoisia ilmiöitä söpöstä.

Karoliina Kiil (2009) on tutkinut niin sanottuja kiellettyjä aiheita väitöskirjassaan. Yksi kielletyistä aihe-ryhmistä hänellä ovat ”söpöt”. Hän tutkii kiellettyä ja sen mukanaan tuomia ilmiöitä, erityisesti visuaalisessa esittämisessä. Aineistona hänellä on suomalais- ja virolaisnuorten piirtämällä esittämät heidän omasta mielestään kielletyt aiheet. Kiilin kiinnostus kielletyn pohtimiseen on lähtöisin hänen elämästään Neuvosto- Virossa. Muutto liberalistis- demokraattiseen Suomeen poisti hänen maailmastaan diktatuurin määrittämän kielletyn, mutta hän huomasi pian, että suomalaisessa kulttuurissa kiellettyä on runsaasti. Yhdeksi omaksi kielletyksi aihe-ryhmäkseen hän on siis nostanut tutkimuksessaan ”Söpöt”. Varsinkin tytöt piirtävät eläimiä, kukkia, rakkautta jne.

Esimerkiksi kuvissa eläin useasti "vain on". Hetki jolloin joku tai jokin vain on, ei kuulu tehokkuutta korostavaan kasvatuskäsitykseen. Kuvassakin täytyy usein olla jotakin tärkeitä, olennaista, merkittävää, sisältöä. Tällaisen kuvan tekeminen on "turhanpäiväistä laiskuutta". Kiilin tutkimuksen perusteella kouluun eivät myöskään kuulu rakkaus, luonto tai kukat, eivätkä hymy, itku tai ihmetys ole koulussa tarvittavia itseilmaisun muotoja. Söpöilyä pidetään tyttöjen juttuna ja sitä jopa korostetaan. Tytöt erityisesti piirsivätkin "Söpöt"- ryhmään kuuluvia aiheita tutkimuksessa. Aineiston pienin aiheryhmä voi osoittautua kielletyimmäksi aiheryhmäksi, vaikka määrällisesti se on vähäisin, tulkitsee Kiil. Opettajat eivät kuitenkaan aihetta maininneet. (Kiil 2009, 214- 221)

Taideopettaja Pirjo Seddiki (2010, 14) kertoo omakohtaisen kokemuksensa "nätiin nitistämisestä": "Joskus 70- luvun lopulla olin nuorena epävarmana lukiolaistyttonä maalauskurssilla, jolla oli opettajina pitkätukkaisia vihaisia miehiä, oikeita matriikkelitaiteilijoita. Kunnioitin heitä suunnattomasti. Imin itseeni kaiken viisauden, mitä he jakoivat taiteesta ja elämästäkin. Eräässä kritiikkitilaisuudessa opettajani julisti: "Pahinta mitä maalauksesta voi sanoa on, että se on nätti". Teos voi siis olla millainen surkea tekele tahansa, sisällyksetön sutaisu, kunhan se vain ei ole nätti. Voi olla huonoa taidetta, mutta taide ei voi olla nättiä. Nättiyyden nitistämisestä tuli johtotähteni omassa ilmaisussani sekä paljon myöhemmin omassa opetuksessani. Tämän tosin oivalsin vasta vuosikymmenien kuluttua. Mitä on nätti? Voiko olla miehekästä nättiä, voivatko vain tytöt olla nättejä ja tehdä myös nättejä töitä, tyttökaunista? Nätti on särötöntä, täydellistä, likaantumaton ja varauksettoman kaunista. Se on itseensä tyytyväistä, se ei kommentoi mitään itsensä ulkopuolella olevaa, saati väitää mitään. Se vain on, passiivisena ja pienenä. Ja se on ehdottoman tuomittavaa." Tätä ajatusta hän sanoi pitäneensä omana "johtotähtenään" kauan, ennen kuin onneksi tajusi luopua siitä.

5.1 Söpö ja kitsch

Tällä hetkellä monen nykytaiteilijan teoksissa näkyy tiettyä söpöyttä. Tekevätkö vaaleanpunainen väritys tai muut hengevät värit teoksesta välittömästi kitschiä?

Entäpä ovatko vaaleanpunainen väritys, bambit, hileet, glitter, Japanin söpöt hahmot, Hello Kitty jne. kitschiä? Ovatko Ylisöpö! teokset kitschiä?

Taiteen määrittely kuuluu estetiikan klassisiin ydinalueisiin, mutta kitschiä ja massakulttuuria on harvoin määritelty, eikä niiden luonteesta ole esitetty olemuksellisia teorioita. Modernismin valtakaudella yleinen määrittely on kitschin ja massakulttuurin käsittely taiteen vihollisena ja vastakohtana, sekä sitä kautta taiteen rajojen määrittäjänä. Kuitenkin huonon maun määrittäminen on yhtä vaikeaa kuin taiteenkin. Tiedetään mitä huono maku on, mutta sen määrittäminen on mahdotonta. (Ryynänen 2005, 107)

Itselleni tuli söpöstä jotenkin välittömästi mieleen kitsch ja sen arvostelu. Myös monelle henkilölle jonka kanssa olen söpöstä aiheesta keskustellut, on mieleen tullut Kitsch. Calinescun mukaan Kitsch on teknisesti ja esteettisesti yksi tyypillisin modernismin ajan ilmiö (Calinescu 1987, 226).

Max Ryynäsen (2008) mukaan etenkin vaaleanpunaisen ja posliinin yhdistäminen on voittamaton yhdistelmä. Mikä tahansa näin toteutettu esine mielletään kitschiksi, ihan sama mikä on aiheena. Esimerkiksi Jeff Koonsin tuotanto: hän on yksi nykytaiteen suurimmista nimistä, mutta samanaikaisesti hänen teoksensa mielletään kitschiksi. Erityisesti hänen tuotantonsa 1980 – luvulta, joka koostuu tunnetuimmillaan suurikokoisista, rihkamasta inspiraationsa saaneista posliiniteoksista (Ryynänen 2008, 43- 50).

Sanana kitsch on alun perin tarkoittanut yksinomaan maalaustaidetta, mutta vähitellen käsitteen merkitys on laajentunut, ja tänä päivänä sitä käytetään yleisesti kaikilla taiteen aloilla, ja sen ulkopuolella (Kulka 1994, 69). Saksalainen dramaturgi ja runoilija Frank Wedekind toi termin kitsch esille v. 1917 julkaistussa kirjoituksessa. Se oli luultavimmin ensimmäinen kerta kun modernismin yksi oletus nimettiin juuri kitschiksi. Hän halusi, että kitsch käsitetään monitahoisesti. Toiset huomiot kitschistä hän kirjoitti juuri ennen kuolemaansa 1918. (Calinescu 1987, 225) Kuitenkin yleisenä terminä kitsch on melko tuore. Se tuli aluksi käyttöön taidemaalareiden ja taidevälittäjien käyttämässä jargonissa 1860- 1870 luvuilla Münchenissa ja kuvasi halpaa taiteellista tavaraa. 1900 – 1910 lukujen aikana kitschistä tuli kansainvälinen termi. Nykypäivänä on paljon taiteen termejä, mutta ainoastaan kitsch on

saavuttanut todella kansainvälisen ja kaikkialla ymmärrettävän statuksen.
(Calinescu 1987, 233- 234)

Tomas Kulka on pohtinut Kitschin erityisolemusta. Hän ei ole onnistunut selvittämään kitschin esteettistä kelvottomuutta törmäämättä yleisempiin taiteen arvioimista koskeviin kysymyksiin. Sellaiset kysymykset kuin: Miksi kitsch on vajavaista? johtivat hänet pohdiskelemaan yleisempiä kysymyksiä kuten: Missä piilee taideteoksen arvo ja onko ylipäänsä mahdollista mitenkään arvostella rationaalisesti esteettisiä arvostelmia. Hän on omassa tutkimuksessaan määrittänyt kriteerit kitschin tunnistamiseksi ja kitschin käsitteen käytön ehdot. Hän on perehtynyt siihen missä kitschin esteettinen vajavuus ilmenee ja onko kitsch huonon taiteen jatkoa vai muodostaako se itsenäisen kategoriansa, joka on taiteen negaatio. Hän on todennut, että Kitschin vetovoima ei piile sen toteutuksen erikoislaadussa vaan se loisi kokonaan aiheensa tunnelatauksen varassa. Näin kitsch ei eroa vain laadukkaista taideteoksista, vaan myös keskinkertaisista ja niistä huonommista. Siitä seuraa myös, että kitschin viehättävyyttä tai vetovoimaa ei voida pitää esteettisenä ominaisuutena.

Monet väittävät, että kaikkihan tietävät mikä on kitschiä, sillä käsitettä käytetään yleisesti. He voivat myös väittää, että koska kitschin käsitteellä tarkoitetaan asioita jotka ovat ristiriidassa hyvän taiteen kanssa, ei ole niin tärkeää pidämmekö sitä keskinkertaisen tai sitä huonomman taiteen jatkona vai jonain, joka on olevinaan taidetta. Kulka kuitenkin epäilee, että onko tosiaan niin, että kaikki tietävät mitä kitsch on? Vaikka käsite on nykypäivänä kaikissa Euroopan valtioissa tuttu, se ei silti kuulu noiden kielten arkisanastoon. Jos kysymme, mitä kitsch on tai missä sen esteettinen vajavuus piilee, niin harvalla on vastausta kumpaankaan kysymykseen tai sitten ne ovat jotenkin epätyytyttäviä. Yleiset oletukset ovat, että kitsch on esteettisesti vajavaista, mutta kukaan ei ole pohtinut sitä sen tarkemmin. Niin sanotut sivistyneet ihmiset torjuvat sen, mutta eivät kuitenkaan pohdi sitä, todennäköisesti koska siihen ei ole vastausta. (Kulka 1994, 5- 8)

Calinescu kuvaa kolme tyypillistä kitschin ominaisuutta: siinä on jotain luonnostelumaista, se on halpaa ja esteettisesti kuvattuna sitä voidaan kuvata rojuksi tai rihkamaksi. Huolimatta siitä miten käytämme termiä, siinä on aina jollakin tapaa mukana ns. esteettinen riittämättömyys. Näitä yksittäisiä piirteitä

voivat olla esimerkiksi materiaali, muoto, koko jne. ja ne ovat aina jollain tavoin sopimattomia yleiseen kulttuuriseen tyytyväisyyteen tai odotuksiin. (Calinescu 235- 236)

Miten voimme osoittaa että kitsch on vajavaista ja miten se eroaa tunnustetusta taiteesta. Joskus joku esine on taidetta, joskus taas ei, riippuen vain siitä missä sen tapaamme. Tomas Kulka esittää esimerkkinä Marcel Duchampin suihkulähteen. Tämä osoitti, että tavallisesta pisuaaristakin voi tulla maineikas taideteos. "Ajatus, että esineen sijainti ja sen yhteiskunnalliset implikaatiot määräävät onko se taidetta vai ei, tuntuu nykyoloissa järkevältä. On turvallista sanoa, että taidetta on se minkä löydämme gallerioista ja museoista. Voiko sen kiistää? Vain houkka tai työtön taidekriitikko rohkenee tänään sanoa: Tämä ei ole taidetta." (Kulka 1994,9) Eli vakavasti otettava taiteilija esittelee töitään gallerioissa, ja arvokasta kulttuuria on se mistä "parempi väki" pitää, massakulttuuria on se mistä massat pitävät. Mikä kiinnittää yhteiskunnan eliitin huomion on esteettisesti arvokasta. Kitschin kategoria voidaan siis selittää yhtä yksinkertaisesti. "Kitschiä ovat ne halvat kuvat joita myydään laita kaupungin gallerioissa ja tavarataloissa – eivät ne, jotka riippuvat museoiden ja huutokauppasalien seinillä. Kitsch syntyy, kun suurella joukolla ihmisiä on tarpeeksi rahaa sen ostamiseen." Se on kuin tekokukat tai Mc- Donaldsin standardisoitu pikaruoka: massakulutuksen kulttuurin tuote. (Kulka 1994,10)

Kulka esittää kysymyksen: "Miksi emme voisi nähdä kitschiä jonain mikä vain ei sovi hyväksyttävään normiin, mieluummin kuin jonain, mikä on olennaisesti tai esteettisesti vajavaista?" Kulka toteaa, että on totta, että laitakaupungin gallerioiden ja tavaratalojen halvat kuvat ovat kitschiä, ja museoissa riippuvat kalliit esineet taidetta. Mutta tulisiko Picasson taideteosten variaatioista oitis kitschiä, jos ne kiikutettaisiin markettiin, ja lakkaisiko kitsch olemasta kitschiä, jos se salakuljetettaisiin museoon? On siis varmasti muitakin syitä, miksi halvat kuvat ovat halpoja ja kalliit kalliita, ja miksi toiset teokset ovat museoissa ja toiset eivät. Mitä taide on? tai mitä hyvä taide on? Myös taidekuraattorit ym. joutuvat perustelemaan ja valitsemaan eri ehdokkaiden välillä ja pitävät joitain teoksia sopivampina kuin toisia. Kaikkein ristiriitaisimmissakin tapauksissa he osaavat perustella valintansa, eikä taiteen arvonimiä myönnetä sattumanvaraisesti.

Kulkan mukaan sitä olettamusta vastaan, että kitsch on vajavaista ja että se eroaa vakavasta taiteesta, voi käyttää myös vastakkaista argumenttia, eli jotkut sanovat, että kitschiä on jo museoissa. Pop taide tulkitaan usein taidesuunnaksi, joka on asettanut tavoitteekseen häivyttää ero taiteen ja populaari kulttuurin välillä. Jos siis museoissa on todella tänä päivänä kitschiä, niin onko se nykytaiteen vai museon ongelma? Vastaväite antaa ymmärtää, että kitsch on "in" ja täten arvokasta. Kulkaa siteeraten: "Mikäli kitsch on todellakin päässyt museoihin, voimme sanoa, sitä pahempi museoille." (Kulka 1994, 10- 12)

Voimmeko kuitenkin sanoa, että kitsch on vallannut museot? On totta, että jotkut teokset muistuttavat kovasti kitschiä, mutta kuitenkin emme museoista löydä kitschiä. Museoiden tehtävä ei nykypäivänä ole esittää vain klassista taidetta, vaan museon perustehtäviä ovat myös taiteen tekemisen perusedellytysten ja taiteen rajojen kyseenalaistaminen. On luonnollista, että jotkut taiteilijat käyttävät hyväkseen kitschiä, mutta kitsch sellaisenaan ei museoihin pääse.

Kitchin erikoisuus on siinä, että se on vetoavaa ja miellyttää ihmisiä. Ei tietenkään kaikkia. Tilastollisesti sen menestys on kiistaton, ja se kilpailee kaupallisesti menestyksekkäästi ns. "vakavan taiteen" kanssa. Kitsch vetoaa suuriin joukkoihin ja tästä vetoavuudestaan huolimatta yhteiskunnan taide-eliitti pitää sitä vajavaisena. Nämä seikat herättävät taas kysymykset: Missä siis piilee kitschin miellyttävyys ja vetovoima? Missä on sen esteettinen vajavaisuus? (Kulka 1994, 20) Kulkan mukaan kitschin vetovoiman ja esteettisen huonouden välillä vallitsee tietty jännitys. Jos todellisuudessa kitschin vetovoima onkin esteettistä vetovoimaa, miksi se olisi esteettisesti arvotonta. Kohteen esteettinen lähestyminen tai vastaanotto on sen vastaanottamista sinänsä eikä välineenä toisen päämäärän saavuttamiseen. Kitsch täyttää tämän ehdon. Ne joita kitsch miellyttää, arvostavat sitä sen itsensä takia, eivätkä välineenä jonkin muun saavuttamiseen. Joten kiinnostus kitsch- kuvia kohtaan on kiinnostusta niitä itseään kohtaan erotukseksi monista "taiteen ystävistä", jotka ostavat tauluja arvostetuista gallerioista. Kitschin ystävälle itse taulu merkitsee enemmän kuin sen tekijän maine tai yhteiskunnallinen asema jonka ostos hänelle takaa. Hän ostaa taulun siitä syystä, että pitää siitä. Häntä ei kiinnosta sijoittiko hän rahansa tuottoisasti, se voi joitain kiinnostaa eniten. Kitsch antaa ehkä samanlaisen elämyksen kuluttajilleen kuin taide toisille. Mutta jos myönnämme, että kitschin

miellyttävyyys on esteettinen ominaisuus tai arvo, katoaa ajatus, miksi kitsch olisi arvotonta. Sanotaan, että kitsch ja huono maku kuuluvat yhteen, mutta mihin perustuu sitten sen miellyttävyyys. Miksi ihminen pitäisi jostain, joka on huonoa?

Usein tyypillisiä kitschin aiheita ovat pörröiset koiran tai kissan pennut, äidit lasten kanssa, surulliset klovnit, suutelevat parit merenrannalla, pitkäsääriset neidot jne. Tyypillisen kitschin aiheita pidetään yleisesti kauniina, somina, herttaisina ja voimakkaan tunneväritteisinä. Yhteinen nimittäjä näille on vahva tunnelataus, joka herättää välittömän positiivisen reaktion. Esimerkkinä vaikkapa tavallinen arkiesine: tuoli. Vaikka maalari yrittäisi kaikkensa, kitschiä hän ei kykene tästä aiheesta loihtimaan. Mutta ottakaamme aiheeksi välittömän tunnereaktion herättävä aihe, pörröinen pieni kissanpentu rusetti kaulassa. Tästä aiheesta ei ole vaikea kenenkään olla tekemättä kitschiä, sen sijaan tarvitaan huomattavaa kekseliäisyyttä, jotta kitschiltä vältyttäisiin. Tämä selittää myös sen, miksi on vaikea tehdä abstraktia kitschiä. Abstraktit muodot harvoin herättävät tunnelatausta. (Kulka 1994, 24- 25)

Kitsch ei yritä synnyttää uusia tarpeita tai herättää uusia odotuksia. Sen tavoitteena on tyydyttää ne tarpeet ja odotukset, joita on kaikilla. Se ei vetoa yksilöllisyyteen, vaan sen aiheiden ja kuvien tunnelataus löytää vastakaikua meistä kaikista. Ihmiset pitävät kitschistä, koska heitä miellyttää sen aihe, jonka tunnelataus saa positiivisen reaktion aikaiseksi. Kitsch kuvista emme koskaan epäile, mitä ne esittävät. Jos näin ei olisi, tunnelataus jäisi vaille vaikutusta. On siis ilmeistä, että kitschin aiheiden tulee olla helposti tunnistettavia.

Entä kitschin realismisuus.. Perinteisesti realismina on pidetty kuvaustapaa, joka on lähellä todellisuutta. Kitsch kuvaa kyllä lapsia ja eläimiä, mutta esimerkiksi kitsch-kuvissa olevat lasten silmät ja kyyneleet joita ne vuodattavat ovat moninkertaisen kokoiset verrattuna todellisuuteen. Kitsch myös ohittaa yksityiskohtia, joten se ei siis ole realistista sanan perinteisessä merkityksessä. (Kulka 1994, 29) Näitä kitschin kuvia voitaneen pitää myös söpöinä. Kulka esittää myös, että kitschin kuvan tulkinnan tulee olla automaattista, sen tulee "puhua" kaikkien ymmärtämää kieltä. Kitschin tekijän ei ole koskaan tarvinnut selittää, miten hänen teoksensa on käsitettävä. "Kitschin aiheen välitön tunnistettavuus saavutetaan siis ajan vakiintuneilla esityskonventioilla. Näiden konventioiden hyväksyminen ei kuitenkaan yleensä edistä teoksen taiteellista

kiinnostavuutta. Taideteoksen positiivisina elementteinä yleensä pidettävien originaalisuuden ja taiteellisen innovatiivisuuden saavuttaminen vaatii usein juuri luopumista konformisuudesta vakiintuneiden esityskonventioiden kanssa. Ne jättävät tietyn tilan taiteelliselle luovuudelle.” Tämä tila on usein niin kyllästetty, että taiteilijat tuntevat tarvetta ylittää tai laajentaa sen rajoja, ja näin syntyvät uudet taidesuunnat, jotka saavat alussa tavallisesti osakseen ymmärtämättömyyttä. (Kulka 1994, 29- 30)

Eli kitschin kaksi välttämätöntä ehtoa on tullut esille: vahva tunnelataus ja tunnistettavuus. Mutta miten Kitsch eroaa niistä ”oikeista” taideteoksista joissa ovat nämä ominaisuudet. Myös Ylisöpö! teoksissa oli vahva tunnelataus ja tunnistettavuus. Ovatko ne kitsch-taidetta vai ”oikeaa” taidetta. Kulka esittää kuvalliselle kitschille seuraavat määritelmät:

- 1.) Kitsch esittää kohteita tai aiheita, joita pidetään yleisesti kauniina tai joilla on selvä tunnelataus.
- 2.) Näiden kohteiden ja aiheiden tulee olla välittömästi tunnistettavia.
- 3.) Kitsch ei oleellisesti rikastuta esitettävään aiheeseen liittyviä assosiaatioita.

(Kulka 1994, 34)

Nämä kaksi ensimmäistä ehtoa täyttyvät myös Ylisöpö! teoksissa. Tyypillinen kitsch on taitavasti maalattu, mitä siis tarkoittaa että se on esteettisesti vajavaista? Aiheen välitön tunnistettavuus vaatii myös huomattavaa taitoa. Useimmat meistä eivät varmaankaan onnistuisi luomaan kitschin vaikutukseen tarvittavaa illuusioita ja nimenomaan siksi, että meiltä puuttuu tekninen taito ja taiteellinen lahjakkuus, jotka kitsch- maalareilla on. Kitschiä ei voi hylätä epäonnistuneena teoksena, missä on siis se esteettinen vajavaisuus. Mikä tekee laadukkaista taideteoksista laadukkaita? Voisiko sanoa, että värien herkkä ja hieno sointuvuus olisi positiivinen ja laatua nostava ominaisuus ja värien räikeys negatiivinen? Emme kuitenkaan voi arvioida kaikkia taideteoksia värien sointuvuuden tai räikeyden kautta. Toisiin teoksiin sopiva väriyhdistelmä voi olla toisessa kontekstissa liian räikeä tai toisinpäin. Kun etsitään positiivisia esteettisiä ominaisuuksia niiden tulee olla universaaleja, eli että ne ovat jokaisessa taideteoksessa jossain määrin edustettuna ja toivottavaa tietysti on,

että näitä standardoituja ominaisuuksia olisi mahdollisimman paljon. Kaikkia taideteoksia ei voi arvioida värien perusteella. (Kulka 1994, 39- 40)

Miten selitämme siis kitschin esteettisen vajavuuden. Emme pysty selittämään, miksi joku kitsch- teos olisi paljon huonompi kuin joku moderni taideteos. Entäpä miksi söpö taide olisi jotenkin huonoa tai epäaitoa. Voimmeko siis vain todeta, että kitschtaiteessa on positiivisia esteettisiä ominaisuuksia, mutta silti ilmaan jää kysymys: miksi se ei täytä oikean taiteen kriteeriä? Laadukkailla teoksilla on siis korkea esteettinen arvo, huonoilla alhainen tai negatiivinen. Kulka esittää kysymyksen: "Eikö taiteelliseksi arvoksi voisi sanoa yksinkertaisesti luovuutta, originaalisuutta tai uutuutta sinänsä?" (Kulka 1994, 47) Mutta eikö melkein kuka tahansa kykenisi tähän?

Toisaalta jotkut tunnetut teokset täyttävät kitschin ehdon. Kulka esittää esimerkkinä rutinoidusti maalatut firenzeläiset neitsyt Marian kuvat. Ne täyttävät kitschin ehtoja; niissä on selvä tunnelataus, ne ovat selkeästi tunnistettavia, eikä usein tapahdu minkäänlaista assosiaatioiden rikastumista. Jos joku maalaisi tänään samoin, saattaisimme sanoa hänen maalaavan kristillistä kitschiä, mutta näitä firenzeläisiä madonnia emme sano kitschiksi. Onko kyseessä historian kunnioitus, joka estää vertaamasta renessanssiteosta kitschiin? Kulka esittää vastauksen, että tässä saattaa olla syvempi peruste. Kunnioituksemme niitä teoksia kohtaan, joilla on paikkansa taidehistoriassa voi myös kummuta siitä, että nämä teokset ovat juuri sillä ajalla edistäneet aikansa taidesuunnan kiinteytymistä. Vaikka niillä ei tänä päivänä olisikaan sen kummempaa taiteellista arvoa (jos ne siis maalattaisiin tänään), niin omana aikanaan niillä oli taiteelle antia. Tämä pätee varmasti myös sellaisiin kuviin, jotka tänä päivänä tuntuvat rutinoidusti maalatuilta, ja monien muiden kanssa samankaltaisilta, aikalaiset näkivät niissä varmaan paljonkin eroja ja merkitysvariantteja. (Kulka 1994, 53)

Kulka tuo esiin, että kitschkuvissa olemme välinpitämättömiä monia aspekteja kohtaan, joilla on muissa teoksissa esteettinen tehtävä. Tässä kitsch eroaa paitsi suoranaisestä taiteellisesta epäonnistumisesta myös esteettisesti puutteellisista kaikkein ala-arvoisimmista töistä. Tietty intensiivisyyden määrä ei siten ole ehtona ainoastaan laadukkaalle taiteelle sinänsä vaan ihan kaikelle taiteelle. On siis olemassa ilmeisesti joku tietty intensiivisyyden minimimäärä jonka alle teoksen ei tule painua, voidakseen tulla luokitelluksi taideteokseksi. Eli kun

pohdimme taiteen rajaa, viittaisimme ehkä siihen, että vajavuuden määrässä on tietty kriittinen raja-alue. Jos yhden "komponentin" määrä laskee tietyn kriittisen rajan alle, tämä teos on torjuttava ottamatta huomioon sen muita jäljellä olevia komponentteja. Esimerkiksi huonosti piirretyllä piirroksella on alhainen esteettinen arvo. Silti sillä täytyy olla vielä tietty vähimmäismäärä yhtenäisyyttä, jotta se edes mielletään piirustukseksi. Jos se ei saavuta edes tuota vähimmäismäärää, sitä ei pidetä edes huonona piirustuksena, vaan pelkkänä töherryksenä. Yhtenäisyyden kannalta erittäin huonoakin piirustusta tai maalausta voidaan arvioida kokonaisvaltaisuuden ja intensiivisyyden kannalta, mutta jos siirrymme näistä kategorioista töherryksen ja sotkun kategorioihin on muiden esteettisten kategorioiden arviointi jo turhaa. Vastaava pohdinta pätee muihin taiteenlajeihin myös, esimerkiksi musiikkiteoksiin. (Kulka 1994, 60- 61)

Kulka tuo esiin myös ajatuksen, miten voisimme vahingoittaa kitschteosta? Jos esimerkiksi roiskaisemme pörröisen kissanpennun kuonon päälle väriä. Mitä seurauksia tästä esteettisestä vahingoittamisesta tulisi? Kuvatun aiheen tunnelataus ainakin kärsisi, eli ihanan pikku kissimirrin ilme saattaisi muuttua jopa hirviömäiseksi. Myös välitön tunnistettavuus kärsisi, kisu saattaisi muistuttaa vaikka pöllöä. Tämä vahingoittaisi huomattavasti teosta, sillä kitschin identiteetti ja aistimellinen perushahmo rikkoutuisi. Kitsch on siis jollain tavoin tietyssä mielessä tasapainotettu, mutta tämä pätee vain jos tyypillinen kitsch on maalattu kitschinä. Tyypillinen kitsch on siis "oikeaa kitschiä" tai "hyvää kitschiä". Oikea tai hyvä on kuitenkin vain siinä mielessä, että se täyttää sen tehtävän. Tästä ei kuitenkaan seuraa mitään positiivista sen esteettisen arvon suhteen, sillä juuri tämä kyky sietää vahingoittamista tai parantamista erottaa kitschin sekä taiteellisista menestyksistä, että taiteellisista epäonnistumisista. Kitschin ja huonon taiteen ero ei ole vain määrällinen vaan myös laadullinen. Kitsch ei ole huonon taiteen muoto, vaan se muodostaa oman suljetun järjestelmänsä, joka esiintyy vieraana taiteen järjestelmän sisällä tai sen rinnalla. (Kulka 1994, 62- 63)

Voimme ajatella, koska kitsch vaikuttaa voimakkaasti, sen intensiivisyys on korkea. Tämä intensiivisyys ei kuitenkaan ole esteettistä, vaan se on tietty emotionaalisen intensiivisyyden laji, joka hipoo sentimentaalisuutta. Kitsch harhauttaa kuluttajaansa, sillä kuluttaja uskoo pitävänsä kitschistä sen esteettisten ominaisuuksien takia. Todellisuudessa siinä vaikuttaa aiheen

tunnepitoinen sisältö, jolla ei yleensä ole mitään tekemistä sen toteutuksen erikoisuuden kanssa. Kitschin miellyttävyyys siis loisi täysin sen synnyttämissä tunteissa ja assosiaatioissa. "Sen funktio on houkutuslinnun, jonka ääni herättää uhrissa mielikuvia ja tunteita." Vaikka kuluttaja ei sitä tiedostaisi, hänen ajatuksensa on suunnattu siihen mitä kuva esittää, eikä siihen miten se on toteutettu. "Toisin kuin todelliselle taiteelle, kitschille on aina tärkeämpää, mitä se esittää, kuin miten se esitetään. MITÄ vaikuttaa kitschissä MINKÄ kustannuksella".(Kulka 1994, 64- 66)

Voidaan sanoa, että kaupallisen grafiikan innostus muutti dramaattisesti 60-luvun kuvataiteen. Kun modernisti yritti torjua kitschin ikonografian, pop-taide omaksui sen innostuneesti. Sanottiin että pop-taide vapautui korkean taiteen arvokkuudesta. Ihmiset pitivät kitsch-esineistä ja keräsivät niitä. Mainosten säihkyvä kullattu maailma alettiin hyväksyä kulttuurin, taiteen itsensä lajina. Usein kuullaan sanottavan, että pop-taide on pyyhkinyt rajan kitschin ja taiteen välistä. On totta että monet pop-taiteen teokset tuovat mieleen kitschin. Kuitenkin Kulkan mielestä on huolestuttavaa, että sanotaan, että kitsch olisi päässyt museoihin ja gallerioihin ja edustaisi siellä 60- 70 luvun taiteen huippua. On periaatteellisia eroja, jotka osoittavat, että pop-taide ei ole samaa kuin kitsch.

Yksi pop-taiteen päämääristä oli kyseenalaistaa aikansa taidekäsityksen perusoletukset ja sen rooli amerikkalaisessa kulutusyhteiskunnassa. Pop-taiteen voisi nähdä taiteena, joka kommentoi massakulttuurin ja populaaritaiteen seurauksia kulutusyhteiskunnassa. Tältä kannalta on luonnollista, että se käyttää kitschiä, mutta sen käyttäminen ei ole samaa kuin kitschin luominen. Kitsch itsessään ei koskaan kyseenalaista mitään, eikä esitä mitään kysymyksiä. Kitsch ei myöskään sijaitse missään "taidehistoriallisessa tilassa", se on täysin apaattinen sitä kohtaan mitä yleisessä taidemaailmassa tapahtuu, se elää täysin taiteen kontekstin ulkopuolella. Yksi tärkeä piirre on vielä huumorin ja ironian aspekti, jossa pop-taide eroaa kitschistä, kitschistä emme näitä löydä. Usein juuri kuvan nimi on avain sen ironisoivaan tulkintaan. Kitschin olemus on vakavuus, joka tekee siitä naurettavaa. Ironia on kitschin pahin vihollinen. Edellä esitetyt pohdinnat voi tiivistää niin, että vaikka pop-taide käyttää kitschiä ja viittaa siihen, ei siitä seuraa, että se loisi kitschiä. Ei ole tarpeen nostaa kitschiä taiteen kategoriaan. Postmodernismi tai pop-taide ei siis häivyttä eroja taiteen ja kitschin väliltä. Voimme osoittaa kitschmäisiä elementtejä ja piirteitä pop-

taiteeseen kuuluvista ja postmoderneista teoksista, mutta korkean esteettisen intensiivisyyden ja kokonaisvaltaisuuden omaavia teoksia ei voi pitää kitschinä, vaikka ne toisivatkin mieleen sen. (Kulka 1994, 81- 87)

Kulkan päätelmät ovat, että kitschin miellyttävyyden on täysin sen synnyttämän tunnelatauksen varassa ja välitön tunnistettavuus selittää sen tyyllillisen konservatiivisuuden ja vielä toisin kuin todellinen taide, kitsch ei rikastuta kokemuksiamme. Laadukas taide rikastuttaa elämäämme. Kitschiä voisi pitää taiteen negaationa ja toisin päin. Se ei myöskään täytä esteettisen funktion kriteerejä. Kitsch ei ole siis oikeaa taidetta. Taiteen voimme määritellä pyrkimykseksi voittaa kitsch.(Kulka 1994, 92)

5.2 Japanilainen söpöys

”Japanilaisessa nuorisokulttuurissa ja katumuodissa söpöys on tavoiteltavaa”. Viime vuosikymmenellä japanilainen populaarikulttuuri on levinnyt nopeasti myös valtavirtailmiöksi Suomessa. Osa japanilaisen populaarikulttuurin viehäytyksestä on sen ”erilaisuus” suhteessa länsimaiseen populaarikulttuuriin. ”Japanilaisella söpöydellä on monta muotoa. Söpöä ovat pienet ja pyöreät hahmot, joilla on lyhyet raajat, pastellisävyt tai kirkkaat perusvärit... Söpöä voivat olla niin ihmiset, esineet, kuin leivokset. Söpöä ovat nukkemaisuus, kuten prinsessatyöt, rimpsut, pitsit ja rusetit. Söpöys on yhtä kuin olla muodikas ja ajan hermolla. Söpöys on myös tunne, tunnelma ja sosiaalinen normi.” (Eväsoja 2009, 155)

Yksi käytetyin ja ”kaikkein rakastetuin” Japanin kielen sana on Kawaii! Japanissa kuulee hyvin usein etenkin tyttöjen ja nuorten naisten ihastelevan jostakin asiasta ”kawaii!!”. Sana on nuori, se yleistyi vasta 1970-luvulla ja on siten ollut osa japanilaista postmodernia populaarikulttuuria sen syntyajoista lähtien. Kawaii tarkoittaa söpöä, suloista, lapsenomaista ja hellyyttävää. Sana liitetään usein eläinten pentuihin, pikkuvauvoihin ja suurisilmäisiin pehmoeläimiin. Myös esine tai vaate voi olla kawaii. Yksi tunnetuin ja kuuluisin söpöhahmo on Sanrion luomus Hello Kitty (Japanissa Chitty Chan). Se edustaa nuorisoon vetoavaa, kulutusorientoitunutta trendikkyyttä, josta käytetään ilmausta ”Japan Cool” tai ”Cool Japan”. Kawaii on moninainen moodi, joka on nähty sekä positiivisessa, että negatiivisessa valossa. Hello Kitty hahmoa on syytetty sekä

taantumuksellisesta naiskäsitteestä, että yleistetty tyttökuulttuurin arvon esiin tuomisesta. Kawaii - ilmiön kääntöpuolia ovat lapsuuden seksuaalistaminen ja niin kutsuttu burikko ilmiö, eli lapsenomaisesti käyttäytyvät aikuiset naiset. Mutta, kaikki muodikas ja trendikäs on söpöä, kuten myös viehättävät henkilöt, niin miehet kuin naiset. Heikkous, sekä hauraus ovat ilman muuta söpöä, sillä ne herättävät suojelun halua ja hoivan tarvetta. Japanissa myös miehet voivat olla söpöjä, eli kawaii! Mangassa ja animessa heidät kuvataan korostetuilla feminiinisillä piirteillä, kuten sirot kasvot ja vartalo, sekä upeat pitkät hiukset. Ulkonäkö on miehillä tällöin korostetun androgyninen. Kaikkia naisten tyyliä (mm. pukeutuminen) yhdistää kuitenkin ennen kaikkea halu olla söpö. (Eväsoja 2009, 155- 156)

”Kawaii- ilmiö” on muutakin kuin tuote tai tyyli. Se kuvaa myös henkilön, hahmon tai esineen ominaisuuksia, sekä niiden välittämää tunnetta. Kawaille tyyppillisinä piirteinä määritellään lapsenomaisuus, viattomuus, sekä naiivius. Tunneterminä kawaii voisi kuvata vilpittömyyttä mieltä, tiedostamattomuutta ja luonnollista käytöstä/ tunnetilaa, jonka esine tai henkilö saa kokijassa aikaan. Kawaii- käsitettä sen kaikissa muodoissa yhdistää kulutus, jossa ihminen tulee riippuvaiseksi tuotteista. Eväsojan artikkelissa nostetaan esiin Volker Grassmuckin epäily, että ”japanilaisilla ei ole todennäköisesti selkeää kuvaa, mitä tarkoittaa olla aikuinen”. Tällä hän viittaa japanilaisen postmodernin yhteiskunnan huomiota herättävään piirteeseen – ikuisen lapsuuden ja nuoruuden ihailuun. Tv: ssä esiintyy vain parikymppisiä nuoria naisia, jotka käyttäytyvät ja puhuvat kuin pikkutyöt. Vanhempia naisia mediassa näkyy harvoin. Heidän roolinsa on ikään kuin toimia tasoittavina elementteinä, äiti-hahmoina tai sukupuolettomina mama- saneina, joihin voi luottaa.

Kawaii on myös nuorten naimattomien naisten tapa käyttäytyä tyttömäisesti tai lapsenomaisesti. Heitä kutsutaan nimellä burikko, ”valelapsi”. Ylilyöntejä tapahtuu myös tässä ryhmässä, jolloin aikuiset pukeutuvat kuin lapset ja puhuvat silmät selällään kuin maailman ihmeitä ihmettelevä 5-vuotias tyttö. Japanissa ei ole myöskään mitenkään ihmeellistä, että kolmekymppiset aikuiset naiset ovat uppoutuneet söpöyden suloiseen maailmaan. He elävät ihanassa vaaleanpunaisessa pitsien ja rusettien maailmassa ja keräävät kaikkea kawaii-tavaraa ympärilleen. Olennaisena osana ovat ihanat Hello-kitty tavarat. Tämä on

heille elämäntapa ja samalla tapa paeta ikuisen lapsuuden turvalliseen maailmaan. (Eväsoja 2009, 162- 163)

Japanilaisen populaarikulttuurin sisällöissä toistuvat myös teemat kätkeydyistä identiteeteistä, yksinäisyyden ja erilaisuuden voittamisesta ja salaisista taisteluista. Henka eli muodonmuutos paljastaa salaisen identiteetin ja usein tuo voimaa voimattomalle: nuorelle tytölle tai pojalle, joka elämässään kohtaa vaikeuksia tai joutuu alakynteen. On tulkittu myös, että samalla tavoin kuin Disneyn tuotanto on romantisoinut luontoa ja kyläyhteisöä suhteessa teolliseen yhteiskuntaan, esimerkiksi animessa ja mangassa kawaii romantisoi lapsuutta suhteessa aikuisuuteen. (Valaskivi 2009,19- 21 ja Eväsoja 2010 155- 163)

Vaikka söpöyden ihannointi on Japanissa tavoiteltavaa, ja sieltä levinnyt laajasti muihin maihin, eivät söpöys ja naisellisuus ole aina olleet ”huipussaan ja tavoiteltuja”. Esimerkiksi japanilaisessa kulttuurissa naisten tottelevaisuus ja viattomuus olivat 1900- luvun alkupuolella varsinaisia hyveitä ja naisille asetettujen roolien ja normien rikkomista pidettiin ehdottoman sopimattomana. Ennen vuotta 1945 naisilla ei ollut pääsyä valtion yliopistoihin, eikä myöskään siis tasa-arvoisia mahdollisuuksia taidekorkeakouluopintoihin. Monille naisille kouluttautumiseen taiteessa sekä taiteen harjoittamiseen päätoimisesti olikin todellisuudessa vain kolme vaihtoehtoa: naisen tuli olla joko mestarin tytär, vaimo tai oppilas, tai hän oli jostain syystä omavarainen ja pystyi kouluttautumaan ulkomailla. Ne naiset jotka maalasivat naisille sopimattomien teemojen ulkopuolella, esim. kukkien sijaan öljyväreillä alastonmalleja olivat yhteiskunnan sääntöjä rikkovia kummajaisia. Nämä ”kummalliset” naiset uhrasivat taiteen takia avioliiton ja rahallisen hyvinvoinnin sekä maineensa, sillä naistaiteilijan katsottiin olevan väkivaltainen, miesmäinen, jopa noita ja yhtä kaikki normaaliin avioliittoon täysin sopimaton yksilö.

Taiteelle omistautumisesta ei välttämättä seurannut mitään hyvää muutenkaan, vaikka olisikin ollut hyvä ammatissaan. Itsenäisyyden ja päätävävallan säilyttäminen oli vaikeaa. ”Maalatessaan miesten tavoin nainen oli imitoija ja aivan liian maskuliininen, ja maalatessaan omalla tavallaan ja luodessaan uutta, hän oli jonkinlainen mystinen epäolento tai toisaalta itseriittoinen omassa ”ylitsepursuavan naisellisessa” tyylissään.” Monet miesmestarit eivät voineet kuvitella subjektiviteettia jossa yhdistyivät nainen ja taiteilija. Usein naistaiteilijat

joutuivatkin inhimillisen kestämyksensä ääri rajoille, mistä todistavat heidän usein traagiset elämäntarinansa. Esimerkiksi japanilainen feministi, maalaaja ja runoilija Takamura Chieko (1886- 1938) menetti järkensä, ja toinen maalaaja Takama Fudeko (1900- 1922) teki itsemurhan. "Uuden aallon radikaali avantgardisti Katsura Yuki (1913- 1991) kuvaakin uransa alkuvaiheessa naistaiteilijan asemaa näin: "Mikään ei ole naiselle häiritsevämpää, ongelmallisempaa ja rumempaa kuin lahjakkuus. Jos minulla on hiukankaan lahjakkuutta, minun tulisi välittömästi suoltaa se ojaan ja heittäytyä itse perässä". "Paradoksaalisesti suurimman taiteellisen ja henkisen vapauden säilyttivät korkeasti koulutetut viihdyttäjänaiset sekä kaikesta jo maallisesta luopuneet nunnat. "

Nyky päivänä japanilaisen taide-elämän voidaan kuitenkin sanoa olevan äärettömän monipuolinen. Yhteiskunnassa on tilaa naisten itseilmaisulle. Japanilaisten naisten nykytaide on samalla yhteiskunnallista radikaalia dialogia. Kukin teos on palanen yhden japanilaisen naisen mielenmaisemaa, mutta samalla osa laajempaa yhteiskunnallista muutosta, aktiivisesti rakentamassa olemassa olevia valtasuhteita uudelleen. (Sillman 2010, 195- 205)

Vaikka Japanissa heikkous ja hauraus on söpöä ja ihailtavaa, uskallan väittää, että tämä eroaa Suomen ihanteesta. Suomessa naiset ja tytöt ovat aktiivisia oman elämänsä ja kulttuurinsa rakentajia. He tarkastelevat maailmaa rohkeasti ja kriittisesti. Pääpiirteissään tyttöjen elämää leimaa modernin elämän eri vaihtoehtojen yhteensovittaminen: itsensä toteuttaminen ja sosiaalinen vastuu.

Henkistä hyvinvointia pidetään erityisen tärkeänä, sekä tyttöjen, että poikien keskuudessa. Molempien sukupuolten kehitykseen tarvitaan voimauttavia kokemuksia ja oman identiteetin ja itsensä löytäminen on tärkeää. (Helve 1992, 252) Japanissa on molemmille sukupuolille nämä voimauttavat hahmot. Ylisöpö ja näkyvät tyttömäiset asiat voivat olla voimauttavia kokemuksia tytöille ja naisille yhteiskunnassamme. Saa olla söpö ja tykätä tyttömäisistä asioista.

Rakel Liekki uskoo, että väistämättä se mitä taiteessa tehdään heijastaa sitä aikaa ja taiteilijoiden, ihmisten kasvu ympäristöä. Ylisöpön aiheetkin ovat lähteneet ikään kuin siitä, mitä he ovat kokeneet yksityisesti ja siitä aiheet siirtyneet yleiseksi. Hän on varma, että on myös muita naisia, jotka haluavat ikään kuin leikitellä samalla söpön estetiikalla ja teemalla. Monella tavalla söpöys

onkin osa tämän hetken populaarikulttuuria. Esimerkkinä Suomessa on erityisesti nuorten naisten japanimusiikin diggailu, johon liittyy hirveän paljon tietynlaista japanilaisen söpöyden kokemista, mm. tietynlaista "Gootti- Lolita" pukeutumista. Tällä hetkellä Japanilainen pop ja rock ovat yksi uusista musiikkitrendeistä Suomessa. Esimerkiksi Anttilan levyosastolla, jossa käytännössä myydään eniten levyjä, on erikseen laitettu japanilaisen popin ja rockin hylly. Se kertoo paljon siitä, kuinka merkittävän ilmiön ympärillä ollaan. Tämä ilmiö on täysin teinityttöjen omasta kiinnostuksesta lähtöisin oleva. Tässä ajassa on muutenkin useilla eri tavoilla ilmenevää kaipuuta sellaiseen tiettyyn söpöyteen, joka tulee varmaan näkymään myös taiteessa. Voihan olla, että tämän näyttelyn jälkeen, koska näyttely oli aika laajasti esillä, on ikään kuin helpompi oikeuttaa se oma söpöys, kun joku muukin on sitä tehnyt. Suomessa monien nuorten nykytaiteilijoiden töissä näkyy myös vaikutteita japanilaisesta kulttuurista, esimerkiksi Animesta ja Mangasta. Japanissahan ne ovat ihania ja ylisöpöjä!

Länsimaissa seurataan tarkasti Japanilaista pop-kulttuuria. Reilu kymmenen vuotta sitten Anime ja Manga elivät Japanissa kukoistuskauttaan. Nyt ne ovat todella suosittuja Suomessa ja Euroopassa. Kaupallisuus ja fanisuus ovat aina kuuluneet japanilaiseen populaarikulttuuriin ja sama ilmiö on havaittavissa myös meillä Suomessa. Esimerkiksi Hello-Kittyä näkee kaikkialla. Myös roolipukeutuminen on yleistynyt Suomessa. Tosin roolipukeutumisen motiivit eroavat. Japanissa se on irtiotta arjesta ja kapinointia yhteiskunnan tiukkoja normeja vastaan ja Suomessa se tuntuu olevan pikemminkin harrastus. Yhteistä kuitenkin roolipukeutumiselle manga- ja anime sankareihin on halu näyttää söpöltä. Burikkotyö ei vielä kuitenkaan meille asti ole rantautunut. (Eväsoja 2009, 166)

Helsingin sanomien kuukausiliitteessä (5/2011) pohdittiin pinkkiä väriä ja tuotiin esiin, että 2000- luvulla lapsuudesta on tullut nuorten aikuisten pakkomielle. "Kolmekymppinenkin voi skeitata, pelata pelikonsoleilla ja syödä lounaaksi pussillisen nallekarkkeja". Tämän ovat yritykset huomanneet ja kaupallistaneet, eli vaaleanpunaisen värin avulla uranainen voi leikkiä hetken pikkutyttöä, tai strippari voi tuntea olevansa suloinen, pieni ja suojeltava.

Tällä hetkellä yhteiskunnassamme on valtavat pinkit markkinat myös naisille. Ehkäpä tällä vuosikymmenellä myös meidän yhteiskunnassamme on naisilla

tietty kaipaus lapsuuden ja nuoruuden huolettomaan maailmaan, ei kuitenkaan niin vahvana ilmiönä kuin Japanissa. Yleisesti yhteiskunnassamme on näkyvissä lapsuuden lyhentyminen. Tietyssä iässä tavoitellaan aikuisuutta ja uskottavuutta, ja taas tietyssä iässä haikaillaan sitä lapsuuden huoletonta maailmaa.

6. NÄKÖKULMIA SÖPÖÖN TAITEESEEN

Kvalitatiivisen aineiston analyysissä on monia tapoja. Yleensä kaikkea materiaalia ei ole tarpeen analysoida, eikä kaikissa tapauksissa se ole edes mahdollista. Kerätyn aineiston analyysi, tulkinta ja johtopäätösten teko on tutkimuksen ydinasia. Pääperiaate on, että valitaan sellainen analyysitapa joka tuo vastauksen ongelmaan tai tutkimustehtävään. "Aineistoon tutustuessaan ja sitä teemoittaessaan tutkija tekee jo alustavia valintoja, vaihtoehtoja on paljon". (Hirsjärvi & co 2009, 224) Tutkimukseni analyysi on aineistolähtöistä.

Purin tallentamani aineiston kokonaisuudessaan paperille, jotta saan selkeän kuvan haastattelusta, eikä mikään jää huomiotta. Jälkeenpäin kuunnellessani ääninauhaa ja litteroidessani sen paperille, huomasin, että asiaa ja mielenkiintoisia tutkimusaiheita olisi enemmänkin. Asiaa oli määrällisesti paljon. Aluksi ajattelin, että tekisin tutkimukseeni aivan oman kappaleen itse haastattelusta ja taiteilijoiden ajatuksista. Päädyin kuitenkin siihen, että pyrin kuljettamaan haastateltavien taiteilijoiden ääntä läpi tutkimuksen. Kerron omin sanoin taiteilijoiden ajatuksia ja mielipiteitä, ja ne toivottavasti näkyvät lukijalle läpi aineiston, vaikka en suorita lainauksia haastattelusta kovin paljon ole käyttänyt.

Yleisövastaukset jaottelin mies- ja naisvastaajien kesken, sillä se tuntui aiheeseeni ja teoriaani pohjautuen sopivalta. Mielenkiintoista oli tarkastella, onko mies ja naisvastaajien välillä suuria eroja. Yllättävää kaiken kaikkiaan oli miesvastaajien suuri osuus. Miehet (n= 9) ja naiset (n=5). Kirjoitin vastaukset puhtaaksi kahdelle kysymyslomakkeelle järjestykseen, eli toisessa näkyvät naisvastaajien vastaukset, toisessa miesten. Jos haluat tarkastella esim. 3. rivillä kirjoitettuna olevaa naisvastaajaa, löytyy hänen vastauksensa joka kysymyksen kohdalta 3. riviltä.

Yleisökyselyn koen suuntaa antavaksi ja mukavaksi lisäksi tutkimukseeni. Nostin mielenkiintoiset ja huomionarvoiset seikat ylös.

Ennakoajatuksista poiketen, söpö ei ollut vain "naisten juttu". Mielenkiintoinen huomio oli, että miehet pitivät söpöstä, eikä kukaan mies kokenut, että söpöydestä olisi haittaa. Näyttelyn ikähaitari oli myös erittäin laaja, yleisöstä löytyi monen ikäisiä ihmisiä lapsista vanhuksiin.

Omakohtaista kokemusta siitä, onko söpöydestä ollut haittaa elämässä, ei kukaan mies ollut kokenut. Miehistä osa oli jättänyt tämän kohdan kokonaan vastaamatta. Tulkitsin sen niin, että omakohtaista kokemusta ei ollut. Naisilta tuli myös toisenlaisia vastauksia.

"Kaikki ihmiset eivät arvosta söpöyttä, tuhahtavat vain." tyttö 62 v.

"Itse olen iloinen ja sosiaalinen, joka saatetaan kokea kevytkenkäisenä". tyttö 30 v.

"Kyllä, jotkut pitävät söpöilyä tyhmänä." tyttö 59 v.

"Ei ole, olen pitänyt söpöydestä eikä minusta olisi ollenkaan pahitteeksi tulla kutsutuksi söpöksi, sillä sitä ei ole tapahtunut liian usein". tyttö 22. v

Kysymykseen, pidätkö näyttelyissä olevista tauluista, kaikki vastaajat vastasivat pitävänsä niistä. Erityisesti värit ja positiivisuus korostuivat vastauksissa. Kukaan ei vastannut, että ei olisi pitänyt tauluista. Myös värityskokemuksen miehet ja naiset kokivat mukavana ja rentouttavana puuhana. Jotenkin oli aistittavissa, että kaikki olivat hyvin rentoutuneita, eikä kenelläkään ollut kiire mihinkään.

"Kyllä pidin, iloiset ilmeet ja värit ja kuvat" poika 45.v

"Positiivinen vaikutelma, tarkkoja yksityiskohtia, poikkeuksellinen kokonaisuus (tyyli, teemat)" mies 36.v

"Pidän mm. värimaailma + teema" poika 39 v.

"Tottakai pidän! Aihe on huippu ja värimaailma ihana!" poika 27 v.

"Pidän, niitä on helppo lähestyä, niistä tulee hyvä mieli mutta niissä on myös ajatuksen siemen jota on kiva lähteä itse purkamaan." tyttö 22.v

"Upeita, värikkäitä tauluja. Pidän niistä todella paljon." tyttö 62 v.

"Pidän. Aihe on mielenkiintoinen ja kuvat kiehtovia." tyttö 30 v.

"Pidän. Katsellessa tauluja ilo ja hyvä mieli lisääntyivät minussa." tyttö 59 v.

Kysyin haluaisitko kotiisi taulun näyttelystä. Osa olisi halunnut jonkun taulun kotiinsa. Osa vastaajista (pojista) olisi halunnut, mutta he kokivat ettei taulu sovi sisustukseen. Poikien vastauksissa korostui, että lähes kaikki, jotka olisivat taulun halunneet, olisivat ottaneet ponitaulun, eli sääntö nro 2:n.

"Poni-tili lähtisi heti, jos sopisi kodin tyyliin (vaan ei sovi 😊)" poika 36 v.

"Haluaisin taulun jossa about tällä värillä maalattu hevonen!" poika 27 v. (vastaaja oli kirjoittanut vastauksensa limen vihreän värisellä puukynällä)

”Kyllä, kaikki kolme.” tyttö 62 v. (epäilen, että vastaus viittaa hänen värittämiinsä 3 kuvaan, eli hän oli valinnut 3 mieleistä, jotka kaikki myös väritti, sillä näyttelyssä oli enemmän kuin 3 taulua)

Vapaisiin kommentteihin tuli paljon positiivisia kommentteja naisilta. Suuri osa miehistä oli jättänyt vapaan kommentoinnin tyhjäksi.

Mies – ja naisvastaajien vastaukset olivat melko samankaltaisia, eikä suuria eroja ollut. Naisvastaajilla vastaukset olivat joissain kohdin pidempiä. Yleisö piti teoksista ja intoutui värittämään. Huomion myös sellaisen seikan, että miehet hyvin avoimin mielin lähtivät värittämään. Yksi nuori nainen kommentoi näyttelyssä, että ei halua värittää, koska on tehnyt sitä niin paljon. Lähes kaikki kuitenkin osallistuivat väritykseen.

Alkuperäiseen tutkimuskysymykseeni, onko söpö taide uskottavaa/ oikeaa taidetta voin yleisövastausten perusteella todeta, että ainakin yleisön mielestä on. Vastauksissa korostui, että kaikki pitivät näyttelyn teoksista sekä itse värittämisestä. Kaikki kokivat myös, että hyvä taide voi olla söpöä ja uskovat, että tämänkaltaiselle taiteelle on kysyntää myös tulevaisuudessa. Toki siihen en pysty vastausta antamaan, pitävätkö yhtä uskottavana taiteena kuin esimerkiksi Mona Lisaa ☺?

Vaikka taiteilijat ovatkin leikitelleet kitschin ja toritaiteen hengessä ja teoksissa on vahva tunnelataus kuten kitschissä ja se vetoaa yleisöön, en näkisi teoksia kitschinä tai ei- taiteena. Ylisöpössä oli hieno idea, jonka toteutus onnistui. Teosten nimissä on sanomaa ja teosten taustalla on lisäksi ideologia, myös leikittelyä on havaittavissa. Teokset kuvastavat tietyllä tapaa tätä aikaa jota elämme. Vaikka hahmot ovatkin lähtöisin värityskirjoista ja lapsuuden/ lasten animaatioista, ovat ne taidetta. Idea on sieltä, mutta suoriksi kopioinneiksi en niitä luokittelisi. Lisäksi teokset oli toteutettu taidokkaasti. Myös yhteisötaide-työpajana Ylisöpö! onnistui erinomaisesti.

Taiteilijat itse toivat manifestissaan esiin, että he eivät pyri olemaan uskottavia, eivätkä pelkää olla lapsellisia tai naurettavia. Uskon, että tällä he tarkoittavat, että he eivät pyri olemaan uskottavia sillä tavalla kuin yleinen yhteisö ehkä ”vaatisi”. Uskon kuitenkin, että he halusivat provosoida ja pitävät feminismin teemaa tärkeänä ja omaa taidettaan ”oikeana” taiteena. Itse lyhyesti kiteyttäisin tai päättelisin, että taiteilijoiden sanoma kaiken alla on: Voi olla söpö ja samalla

uskottava. Eli tutkimuskysymykseeni söpön taiteen uskottavuudesta ja siitä, onko se vakavasti otettavaa taidetta, päätelmäni on: Kyllä, söpö taide on uskottavaa taidetta siinä mielessä, että se herättää monenlaisia tunteita, eikä jätä välinpitämättömäksi. Lisäksi söpön taiteen taustalla on sanomaa. Taiteelle ylipäättään ei nyky maailmassa ole selkeää ja yksiselitteistä määritelmää, jota vasten asioita voisi peilata ja sanoa onko jokin taidetta vai ei. Nykytaiteessa ajatus siitä mikä on hyvää taidetta ja mitä ylipäänsä pidetään taiteena on hajanainen. Sederholmin mukaan taiteessa on olennaista erottaa aihe ja sisältö toisistaan. Kaikista teoksista ei voi erottaa aiheita, joskus pelkkä muoto voi olla olennaisinta. Aiheen pystyy kuitenkin usein havaitsemaan teoksia tarkastelemalla, kun taas sisältö vaatii puolestaan tulkintaa. En näe, että esimerkiksi "Ylisöpö!" näyttelyssä oli pelkästään positiivisia ja kliseisiä kuvia. Kuvat herättivät myös syvempiä ajatuksia, teosten nimissä oli sanomaa, ja teoksissa itsessään sisältöä, sekä ne tietyllä tapaa heijastavat tätä aikaa jota elämme.

Tutkimuskysymykseeni liittyen poikien ja tyttöjen eroihin kuva-aiheiden toteutuksessa, tulen aineistoni ja kirjallisuuden perusteella siihen tulokseen, että sukupuoli vaikuttaa ilmaisuun, mutta ei ole yksiselitteinen. Myös persoona näkyy ilmaisussa. Ylisöpössä! oli havaittavissa, että pojat ja tytöt värivät toisiinsa nähden eri tavalla. Tytöt pysyttelivät tarkemmin rajojen sisäpuolella ja värivät huolellisemmin tasaista jälkeä. Pojat taas saattoivat jakaa pintaa eri pinnoiksi, ja piirtelivät myös omia kuvioitaan kuvaan. Kuitenkin havaittavissa oli, että taito toi ilmaisun vapautta. Koivurova (2010) on tutkimuksessaan havainnut, että "tyttöjen ilmaisu saattaa näyttäytyä kliseisen latteana poikien ronskiotteiseen ilmaisuun verrattuna. Toisaalta oppimishaluiset tytöt irrottautuivat poikia helpommin kaavoista ja ilmaisivat itseään poikia laaja-alaisemmin". Ylisöpössä! taito näkyi osassa tyttöjen töitä ja ilmaisu oli tällöin vapaampaa, väritystöissä näkyi taidokkaita kuvioita ja värien sommittelua. Taidokkaat tytöt erottoutuivat muista.

6.1 Tutkimusetiikka

Etiikka moraalisisina valintoina ja päätöksinä on mukana koko tutkimusprosessin ajan aina aiheen valinnasta tutkimuksen tuloksiin saakka. Tutkimuksen luotettavuuden ja uskottavuuden takaa parhaiten hyvien tieteellisten menettelytapojen noudattaminen, jotka ovat peruslähtökohdiltaan samat kaikissa oppiaineissa. Hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluu muun muassa, että noudatetaan tiedeyhteisön tunnustamia toimintatapoja, eli noudatetaan rehellisyyttä, sekä yleistä huolellisuutta ja tarkkuutta itse tutkimustyössä, tulosten tallentamisessa ja niiden esittämisessä ja arvioinnissa. (Kuula 2006, 34) Voidaan olettaa ja edellyttää, että tieteellinen tutkimus tuottaa korkealaatuista ja täsmällistä tutkimustietoa olennaisista kysymyksistä, mutta samalla edellytetään, että sen tekeminen ei loukkaa tutkittavia ihmisiä tai heidän yksityisyyden suojaansa. (Kuula 1996, 15) Oma aiheeni ei sisällä arkaluonteista tietoa tai salassa pidettävää materiaalia. Yleisövastauksissa ilmenee vastaajan sukupuoli ja ikä.

Normiaineistoa, jonka pohjalta voidaan arvioida tutkimuksen etiikkaa ja jolle hyvä tutkimus voidaan perustaa on runsaasti. Kuitenkin kaikki tieteen määritelmät voidaan kyseenalaistaa ja esittää kilpailevia määritelmiä. Mutta mikä on se asia itsessään josta normit voi johtaa, jos yksimielisyyttä tieteen määritelmästä ei ole? Hirvonen tuo esiin, että tiede on juuri epävarmuuden, moninaisuuden ja avoimuuden tila, jolla ei ole ehdottomia kriteerejä tai varmaa olemusta. Sen ainoa sitoutuminen on totuus. (Hirvonen 2006, 31- 39)

Hyvää tutkimusetiikkaa ilmentää erityisesti kyky ja halu keskustella avoimesti kriittisistä kysymyksistä ja ongelmista, koskivat ne sitten tutkimuksen kohdetta tai tutkimusmenetelmiä.(Kuula 1996, 39) Ongelmana pidin aluksi tutkimustiedon vähäistä kirjallista materiaalia. Tutkimuksen edetessä huomasin ”pelkoni” turhaksi.

6.2 Tutkimuksen luotettavuus

Validiteetin arvioiminen laadullisessa tutkimuksessa tarkoittaa kerättyjen aineistojen ja niistä tehtävien tulkintojen käypyyden arviointia. Olenko valinnut oikean aineiston voidakseni mahdollisimman hyvin vastata tutkimuskysymyksiini? Uskon, että valitsemani aineisto ja niistä saadut tulkinnat ovat käypiä ja vastaavat asettamiini tutkimuskysymyksiin. Laadullisessa tutkimuksessa on mahdollista puhua tulosten läpinäkyvyydestä ja yleistettävyydestä. Tällöin ei viitata yleistettävyyteen siinä mielessä, että väitettäisiin löydetyn ilmiön pitävän paikkansa laajemmassa joukossa. (Ruusuvuori & co 2010, 27)

Olen kuvannut tutkimusvaiheeni selkeästi. Haastattelijoiden ääni kulkee läpi tutkimuksen. Lisäksi haastattelu on tallennettu ääninauhalle, sekä litteroitu kokonaisuudessaan. Yleisökyselyyn osallistuneet osallistuivat vapaaehtoisesti kyselyyn.

Lähdekirjallisuuteni on relevanttia. Varsinkin kuvataiteessa ilmeneviin sukupuolen eroihin olen hyödyntänyt alan uusinta tutkimuskirjallisuutta (mm. Kiil 2009, Koivurova 2010 ja Vanhatapio 2010). Lisäksi japanilaisesta söpöydestä löytyi uutta tutkimustietoa. Tuoreena aineistona ovat tapahtumassa toteutetut värityskuvat. Kansainvälisten, tieteellisten artikkelien käyttö on vähäistä, vaikka toki tiedän, että sitä suositellaan. Kuitenkin koen itse, että aineistoni on riittävä, eikä kärsi tiedon puutteesta. Aineistoni perusteella pystyn vastaamaan tutkimuskysymyksiin, lisäksi ne herättävät uusia tutkimusaiheita.

Tapahtumaan osallistuneet henkilöt olivat jo jollain tapaa kiinnostuneita ilmiöstä. Ehkäpä yleisökyselyn vastaukset olisivat olleet vaihtelevampia, jos olisin toteuttanut kyselyni tapahtumasta erillisenä, esimerkiksi vaikka kadulla. Näin ollen en voi yleistää tutkimuksen tuloksia kovin laajalle lainkaan, mutta näin yksittäisenä tapauksena ne ovat mielenkiintoisia ja antavat vastauksen tutkimuskysymykseeni taiteilijoiden haastattelun rinnalla.

7. POHDINTA

Nätti, söpö, naisellinen – viattomia, kauniita sanoja, mutta niputammeko ne kuitenkin edelleen tuomittaviin, epähyödyllisiin ominaisuuksiin? Kautta aikojen naisen koristautumista, pukeutumista ja naisellisuutta on arvosteltu, eikä tätä arvostelua ole tehneet vain miehet, vaan myös naiset itse. Hyvösen ja Liekin sanoin: ”Miksi ei saisi olla söpö, tai miksi söpöisyys korreloisi älykkyyden tai taideteoksen merkityksellisyyden kanssa.” Niinpä, miksi söpöisyys ja älykkyys olisivat keskenään ristiriidassa? Onko söpö ja älykäs liian täydellinen yhdistelmä, se tekee siitä jopa uhkaavan?

Ennakkoajatuksesta poiketen, söpö ei ollut vain naisten juttu, eikä sitä tapahtumassakaan millään tavoin korostettu. Miehet olivat myös lämpimästi tervetulleita ja tapahtumassa kävikin paljon miehiä. Näkisin tärkeänä, en niinkään tutkimuksessa esiin tullutta sukupuolineutraaliutta, vaan puhuisin sukupuoliherkkyydestä. Vanhatapio (2010) toi tutkimuksessaan esiin sukupuolisensitiivisyys käsitteen. Sukupuolisensitiivisyys tarkoittaa sukupuolen huomioimista kaikilla yhteiskunnan tasoilla ja toiminnoissa. Eli jokaisen tulee voida esittää sukupuoltaan haluamallaan tavalla, jolloin hänen yksilöllisyytensä huomioidaan. Tämä luo tasa-arvon näkökulmasta mahdollisuuden rakentaa yksilöllistä ja persoonallista minuutta. Kaikki naiset eivät pidä söpöistä asioista tai vaaleanpunaisesta väristä, joitain miehiä ne saattavat taas viehättää. Toisaalta pitää olla melko uskalias mies tunnustaakseen pinkkiä väriä, mutta myös naisten pukeutumisessa se saattaa antaa vääränlaisen kuvan jollekin.

Mielenkiintoinen huomio oli, että miehet todella pitivät söpöistä, eikä kukaan kyselyyn vastannut mies kokenut, että söpöydestä olisi haittaa. Onko kuitenkin niin, että me naiset itse koemme, että mikäli pidämme söpöistä tai olemme söpöjä, se on jotenkin noloa. Ovatko syy tähän toisille kateelliset naiset? Huhdan ja Meriläisen kirjassa oli ns. rapukori vertaus työelämästä. Siinä kuvattiin, että rapuämpärissä olevat ravut ovat sangon pohjalla, ja kun pitäisi auttaa sitä yhtä nousemaan korista ylös ja vapauteen, vetävätkin nämä muut tämän yksilön samaan massaansa takaisin korin pohjalle estäen hänen nousunsa ylös. Tämä oli suora vertaus naisiin työelämässä. Itse asiassa arvostelevat kommentit tyttöydestäni ja uskottavuudestani viitaten ulkonäkööni, olen saanut työelämässä naiskollegalta. Vähättelyä kohdistuen ulkonäköön tai

naisellisuuteen, en ainakaan tietoisesti ole kokenut miesten taholta. Olen sitä mieltä, että kenenkään, ei naisen eikä miehen, pitäisi joutua peittelemään ominaisuuksiaan tai ikään kuin pienentämään itseään toisten mieliksi.

Söpöyttä maailmassa ei kuitenkaan varmaan tarvita sen enempää, kuin jotain muutakaan tunnetta. Mutta söpöä ja kaunista tarvitaan ahdistuksen ja negaation rinnalle kulkemaan. Sellaistakin taidetta voi olla, josta ihminen saa positiivisen tunnereaktion. En myöskään toivo, että söpö tulisi jyräämään omassa voimassaan mitään. Tärkeää on säilyttää söpön viattomuus ja lapsekkuus.

Mielestäni maailma muuttuu yhä moninaisemmaksi ja tasa-arvoisemmaksi. Tyttöjen ei kuitenkaan tarvitse tulla miesten kaltaisiksi ollakseen uskottavia tai vahvoja. Tyttö kasvaa naiseksi yhteiskunnassamme ottaen mallia muilta naisilta. Tärkeää on korostaa suvaitsevaisuutta ja moniäänisyyttä. Nykytaiteessa näkyy yhtymäkohtia elämäämme. Kuitenkin naisten ja miesten pitää itse olla vahvoja ja ravistella pois ennakkoluuloja. Tärkeää on kannustaa jokaista olemaan oma itsensä.

Näkisin, että suuri osa tytöistä yhteiskunnassamme on vahvoja, heidän ei tarvitse olla kuten pojat tullakseen otetuksi vakavasti. Bredesenin tutkimukseen (2004) viitaten pojat jäävät jo vähän jalkoihin. Mielestäni tulevaisuuden yhteiskunnassa on tärkeää kuitenkin edelleen kannustaa tyttöjä sellaiseen vahvuuteen, jota välttämättä ei ole pidetty tytöille sopivana. Yhtä tärkeää on kannustaa tuomaan esiin herkkyyttä. Samoin tulevaisuudessa toivottavasti pojatkin saavat olla herkkiä ja tunteellisia. Ei ole kannatettavaa, että tytöt omivat pojille sallitut huonot piirteet osoittaakseen vahvuutta. Tärkeää on saada olla söpö ja tyttömäinen, mutta myös poikamainen niin halutessaan. Kukin olkoon sellainen kuin on. Tasa-arvo on äärimmäisen tärkeää. Tärkeää olisi että molemmat sukupuolet voivat olla sitä mitä ovat ja halutessaan korostaa omaa olemustaan. Kukin saa olla myös poikkeava valtavirran normeista.

Helena Sederholmin mukaan (2008) yleisö haluaa nähdä myös kaunista taidetta ja haluaa, ettei taide ole shokeeraavaa tai häiritsevää. Ihmisillä on kaipuu kauneuteen. Yhteisöllisen toiminnallisuuden näkökulma on kiinnostava nimenomaan suhteessa taiteeseen. Taide kuvastaa sitä aikaa missä elämme. En näkisi söpöä vain kauniina pintana, vaan söpössä on myös sisältöä ja sanomaa. Söpö nainen ei ole vain kaunis särötön koriste. Sama pätee söpöihin

taideteoksiin. Söpössä on itsevarmuutta. Vaikka Ylisöpön kuvia voisi pitää kliseisinä, niissä oli sanomaa taustalla ja ne herättivät keskustelua. Teosten nimet olivat myös kantaaottavia. Söpön pinnan alla oli paljon sanomaa ja sisältöä.

Helsingin Sanomissa 27.9.2011 huomioni kiinnittyi artikkeliin jossa puhuttiin Jodi Bieberin valokuvasta. Hän oli turvakodissa kuvannut afganistanilaisen naisen, jota oli pahoinpidelty vuosia ja jonka oma aviomies oli silponut. Hänen korvansa ja nenänsä oli leikattu irti. Jodi sanoi yllättyneensä naisen kauneudesta ja tällä hän ei tarkoittanut vain hänen piirteitään. Hän tarkoitti naisen omanarvontuntoa ja tyyntä arvokkuuttaan hänen katsoessaan suoraan kameraan. Hän odotti naisen näyttävän pelokkaalta ja alistetulta uhrilta. Ennakkokäsitys oli täydellisessä ristiriidassa todellisuuden kanssa. Kauneus on myös arvokkuutta ja sisäinen tunne.

Vira (2009) toi esiin, että tytöt pitävät ns. feministisistä ja kauniista aiheista. Hän pohtii artikkelissaan voisiko tätä hyödyntää paremmin tulevaisuuden kuvataideopetuksessa. "Prinsessa ja kaunis nainen -kuviansa avulla tytöt rakentavat muun muassa kauneuskäsityksiään. Taidepedagogisesti ajatellen tästä aukeaisivat mahdollisuudet tutkia kauneuskäsityksiä eri aikoina ja eri kulttuureissa. Monen pojan halu taas piirtää taistelukuvia kertoo paitsi ajastamme myös aikamme visuaalisesta kulttuurista, jossa väkivaltaa lähes estoitta viihteellistetään. Kyseessä ovat kuitenkin ihmisenä olon perimmäiset kysymykset, hyvän ja pahan problematiikka, joka on aina ollut taiteen käyttövoimaa". (Vira 2009)

Tyttötutkimukseen painottuvassa tutkimuksessani kiinnitin huomioni poikien lisääntyneeseen pahoinvointiin yhteiskunnassa. Myös sellainen huomio jäi mieleeni, että taideopetus on saanut vuosien saatossa yhä feminiinisempiä piirteitä. Uskon, että taidekasvatuksella olisi paljon annettavaa ihmisen inhimilliselle kehitykselle ja että tärkeää olisi kehittää taideopetusta sukupuolisensitiivisyyden näkökulmasta ja samalla painottaa taidekasvatuksen kokemuksellisia ja kasvatuksellisia puolia. Huomioon voitaisiin ottaa molempien sukupuolten omat vahvuudet ja voimavarat erikseen.

Näin jälkeenpäin pohtiessani aihetta, tuntuu, että nyky-yhteiskunnan naiset ovat voimahahmoja ja naisille sallitaan enemmän liikkumavapautta kuin esimerkiksi

pojille ja miehille. Vanhatapio (2010, 62) toi väitöskirjassaan esiin, että pikemminkin poikien kasvatuksessa on ongelmia. Eli ennemminkin pojat kohtaavat naisellisuuden pelkoa, jota ei pidetä pojille sopivana: esimerkiksi ihmissuhdeleikkejä, nukkeleikkejä, ompelua, halaamista, tyttöjen vaatteisiin pukeutumista. Tytöt voivat helpommin ilmaista ns. miehisiä ilmaisukeinoja, kuten vaikkapa puissa kiipeilyä. Pojan kiinnostus saatetaan kokea epävarmana sukupuoli-identiteettinä.

Feministiseen viitekehykseen ja tyttö tutkimukseen tukeutuminen tuntui mielekkäältä ja aiheeseen sopivalta. Pystyin myös samaistumaan ja yhtymään moniin esille tulleisiin ajatuksiin suhteessa omaan elämäni. Kuitenkin myös poikanäkökulmaan syventyminen olisi ollut hedelmällistä. Aineiston perusteella olisin voinut lähteä tutkimaan aihetta myös eri tavalla. Yksi vartenotettava tapa lähestyä tutkimusta olisi ollut fenomenologiaa painottava tutkimusote, sillä taiteilijat itse toivat esiin, että työprosessi oli kokemus painottuen pikkutyttömäiseen tekotapaan yhdessä. Myös yleisön kokemukset syvällisemmin olisivat olleet mielenkiintoinen tutkimuksen kohde. Yksi mielenkiintoinen tutkimusaihe olisi ollut vertaileva tutkimus muihin söpöä taidetta tekeviin naistaiteilijoihin, esimerkiksi teemahaastattelujen muodossa, tai sitten tutkia aihetta historiallisessa kontekstissa esimerkiksi eri feministitaiteilijoiden tutkimusta, tai eri taidesuuntien vertailu söpöön historiallisessa kontekstissa. Lisäksi söpön naisen uskottavuusteemaa olisi ollut mielenkiintoista tutkia enemmänkin.

Miksi tosiaan taideteos ei saisi antaa positiivista tunnevaikutelmaa, tai tarvitseeko taiteen aina haastaa katsoja. Mielestäni ei. Miksi nainen ei voisi olla söpö? Kauneus on osa elämää, söpö on kaunista. Ja vieläpä jotain aivan ihanaa, mutta ei suinkaan äärettömän noloa. Ja vaikka se joskus olisikin jonkun mielestä noloa, niin mitä sitten?! Söpö taide on siis uskottavaa taidetta, kuten mikä tahansa muukin. Teokset avasivat yleisölle paljon ajatuksia ja teoksia oli helppo lähestyä. Itse yhdistän söpöön myös riemun, ilon ja leikin, ja sitä tässä maailmassa ei ole koskaan liikaa ☺!

Lähteet

Tutkittava tapaus: Ylisöpö! näyttely

Aapola, Sinikka (1992) HELSINKILÄISTYTTÖJEN YSTÄVYSSUHTEET: IHANTEINA ITSENÄISYYS, LÄHEISYYS JA MONIPUOLISUUS. Teoksessa Letit liehumaan Tyttökulttuuri murroksessa. Tampere. Tammer- Paino Oy

Anttonen Anneli, Lempiäinen, Kirsti ja Liljeström Marianne (2000) FEMINISTEJÄ – AIKAMME AJATTELIJOITA. Tampere. Tammer – Paino Oy

Braidotti, Rosi (1993) RIITASOINTUJA. Alkuteos Patterns of Dissonance. A study of Women in contemporary Philosophy. Polity press 1991. Suomennoksen toimittanut Päivi Kosonen. Tampere. Tammer- Paino Oy

von Bonsdorff, Pauline ja Seppä, Anita (2002) KAUNEUDEN SUKUPUOLI Näkökulmia feministiseen estetiikkaan. Helsinki. Gaudeamus Kirja Oy

Calinescu, Matei (1987) FIVE FACES OF MODERNITY Modernism Avant-Garde Decadence Kitsch Postmodernism. Durham. Duke University Press

Eväsoja, Minna (2009) SÖPÖJEN VALTAKUNTA. Teoksessa auringonjumalattaren tyttäret – japanilainen naisellisuus. Toim. Forss Annemari ja Huhtamäki Ulla. Sinebrychoffin taidemuseon julkaisuja (2009)

Fineberg, Jonathan (2006) WHEN WE WERE YOUNG New Perspectives on the art of the child. University of California Press

Hautamäki, Irmeli (2003) AVANTGARDEN ALKUPERÄ Modernin estetiikka Baudelairesta Warholiin. Helsinki. Gaudeamus Helsinki University Press

Heinämaa, Sara (1996) ELE, TYILI JA SUKUPUOLI Merleau-Pontyn ja Beauvoirin ruumiinfenomenologia ja sen merkitys sukupuolikysymykselle. Tampere. Tammer- Paino Oy

Helve, Helena (1992) TYTTÖJEN KRIITTINEN MAAILMANKUVA Teoksessa Letit liehumaan Tyttökulttuuri murroksessa. Tampere. Tammer- Paino Oy

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena (2001) TUTKIMUSHAASTATTELU Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki. Yliopistopaino

Hirvonen, Ari (2006) EETTISESTI HYVÄ TUTKIMUS Teoksessa Etiikkaa ihmistieteille. Toim. Hallamaa Jaana, Launis Veikko, Lötjönen Salla ja Sorvali Irma. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja. Helsinki. Hakapaino Oy (2006)

Huhta, Liisa ja Meriläinen, Rosa (2009) FEMINISTIN KÄSIKIRJA. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy

Kandinsky, Wassily (1988) Taiteen henkisestä sisällöstä. Alkuperäinen teos: Über das Geistige in der Kunst. Suomentanut Kumela, Marjut. Helsinki

Kester, Grant (2010) DIALOGINEN ESTETIIKKA. Teoksessa Ankaraa ja myötätuntoista kuuntelua. Keskustelevaa kirjoitusta paikkasidonnaisesta taiteesta. Toim. Kantonen Lea. Kuvataideakatemia

Kiil, Karoliina (2009) KIELLETYT KUVAT Suomalais- ja virolaisnuorten piirtämällä esittämät kielletyt aiheet. Jyväskylä. Gummerus kirjapaino Oy

Knuuttila, Tarja ja Ryyänen Max (2005) UMBERTO ECO James Joyce, Teräsmies ja vesinokkaeläin. Helsinki. Yliopistopaino

Koivunen, Anu & Liljeström, Marianne (2004) AVAINSANAT 10 askelta feministiseen tutkimukseen. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy

Koivurova, Anniina (2010) KUVIEN RAJAT Toivotut ja torjutut kuvat kuvataidettun sosiaalisessa tilassa. Rovaniemi. Lapin yliopistokustannus

Kulka, Tomas (1994) TAIDE JA KITSCH Tšekinkielinen alkuteos: Umeni a k`yc. Suomentanut Eero Balk. Helsinki 1997. Like Ltd

Kuula, Arja (1996) TUTKIMUSETIIKKA Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere. Osuuskunta Vastapaino

Lempiäinen, Kirsti (2000) ROSI BRAIDOTTI – NOMADISEN NAISUBJEKTIUDEN VISIOIJA. Teoksessa Feministejä – aikamme ajattelijoita. Tampere. Tammerpaino Oy

Lipponen, Ulla (1992) RUUSU JA RIKKARUOHO – RAKKAUS TYTTÖJEN RUNOVIHKOPERINTEESSÄ. Teoksessa Letit liehumaan Tyttökulttuuri murroksessa. Tampere. Tammer-Paino Oy

Lähteenmaa, Jaana (1992) TYTÖT JÄNNITYSTÄ ETSIMÄSSÄ. SUKKULOINTIA JA IRROTTELUA. Teoksessa Letit liehumaan Tyttökulttuuri murroksessa. Tampere. Tammer-Paino Oy

Metso, Tuija (1992) YHDESSÄ VAI ERIKSEEN? TYTÖT JA PIILO-OPETUSSUUNNITELMA. Teoksessa Letit liehumaan Tyttökulttuuri murroksessa. Tampere. Tammer-Paino Oy

Naukkarinen, Ossi (2005) TAITEISTUMISEN MUODOT Teoksessa Taiteistuminen. Toimittaneet, Levanto, Yrjänä, Naukkarinen, Ossi ja Vihma, Susann. Taideteollinen korkeakoulu

Oksala, Johanna & Werner, Laura (2005) FEMINISTINEN FILOSOFIA. Helsinki. Gaudeamus

Pulkkinen, Tuija (2005) haastattelu. FEMINISTISESTÄ FILOSOFIASTA FEMINISTISEEN TEORIAAN. Teoksessa Feministinen filosofia. Helsinki. Gaudeamus

Rantonen, Eila (2000) BELL HOOKS: TOISIN OPETTAJA. Teoksessa Feministejä – aikamme ajattelijoita. Tampere. Tammer- Paino OY

Ruusuvuori, Johanna, Nikander, Pirjo & Hyvärinen Matti (2010) HAASTATTELUN ANALYYSI. Tampere. Vastapaino

Ryynänen, Max (2008) PINKKIÄ POSLIINIA Kitschin nykyhetki – oppaana Jeff Koons. Teoksessa Kansanestetiikka Kalevalaseuran vuosikirja 87. Toim. Knuuttila, Seppo ja Piela, Ulla. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy

Ryynänen, Max (2005) UMBERTO ECO KITSCHIN JA MASSAKULTTUURIN ESTETIIKASTA. Teoksessa Umberto Eco, James Joyce, Teräsmies ja vesinokkaeläin. Helsinki. Yliopistopaino 2005

Seddiki, Pirjo (2010) NAISEN KUVIA Sievän ja koristeellisen merkityksiä. Jyväskylä. Bookwell Oy

Sederholm, Helena (2008) KANSANESTETIIKAN JA TAITEEN KOHTAAMISIA. Teoksessa Kansanestetiikka Kalevala-seuran vuosikirja 87. Toim. Knuuttila, Seppo ja Piela, Ulla. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy

Sederholm, Helena (2000) TÄMÄKÖ TAIDETTA. Porvoo. WS Bookwell Oy

Sillman, Tanja (2009) JAPANILAISEN NAISTAITEILIJAN SUBJEKTIVITEETTI 1900-LUVULLA. Teoksessa auringonjumalattaren tyttäret – japanilainen naisellisuus. Toim. Forss Annemari ja Huhtamäki Ulla. Sinebrychoffin taidemuseon julkaisuja (2009)

Soininen, Marjaana (1995) TIETEELLISEN TUTKIMUKSEN PERUSTEET. Turku. Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskus

Tarmo, Marjatta (1992) ”TYTÖT NE MUTISEE MEKKOONSA”. OPETTAJIEN KÄSITYKSIÄ TYTÖISTÄ. Teoksessa Letit liehumaan Tyttökulttuuri murroksessa. Tampere. Tammer-Paino Oy

Tuomi, Jouni ja Sarajärvi, Anneli (2009) LAADULLINEN TUTKIMUS JA SISÄLLÖNANALYYSI. Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Tammi

Valaskivi Katja (2009) POKEMONIN PERILLISET Japanilainen populaarikulttuuri Suomessa. Tampere. Juvenes Print – Tampereen yliopistopaino

Vanhatapio, Tuula (2010) POIKAVOIMAA KUVATAIDEHARRASTUKSEEN Pohjoisen näkökulma poikien ja lasten vanhempien näkemyksiin kuvataideharrastuksesta ja kuvataideopetuksesta. Rovaniemi. Lapin yliopistokustannus

Vuorinen, Jyri (1995) ESTEETTINEN TAIDEMÄÄRITELMÄ. Tampere. Tampereen pikakopio Oy

Elektroniset lähteet

Bredesen, Ole 2004. UUDET POJAT JA TYTÖT – UUSI PEDAGOGIIKKA? Suom. Antinjuntti, Kristiina, Oslo.

http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=39502&name=DLFE-10167.pdf

Lähdesmäki, T., Hurme, P., Koskimaa, R., Mikkola, L., Himberg, T. MENETELMÄPOLKUJA HUMANISTEILLE Jyväskylän yliopisto, humanistinen tiedekunta.

<http://www.jyu.fi/mehu>

Vira, Riitta 2009. TYTTÖJEN JA POIKIEN TAIDE - ERILAISTAKO? Opettaja e- lehti 33/2009

http://www.opettaja.fi/pls/portal/docs/PAGE/OPETTAJALEHTI_EPAPER_PG/2009_33/page34.htm

Ylisöpö! blogi <http://ylisopo.blogspot.com>

Hosseini, Silvia 29.8.2011 TYTÖTTELYSTÄ JA KAKSIHAARASISTA HIUKSISTA.

Mustekala info. <http://www.mustekala.info/node/2386>

Muut lähteet

FRIIDU Tyttöjen ja naisten ihmisoikeudet (2004) Opetusmateriaali tyttöjen ja naisten oikeuksista Suomessa ja maailmalla. Helsinki.

KAUNEUS ON ARVOKKUUTTA. Kallionpää, Katri. Helsingin sanomat 27.9.2011

PINKKI. HS Kuukausiliite toukokuu 2011, N:o 469

KOVAA KRITIIKKIÄ ULKONÄÖSTÄ. Iltalehti 25-27.9 2011

Liite 1.

Söpöyden seitsemän sääntöä

Sääntö 1: Sydämet ovat söpöjä, Suomen leijonat eivät niinkään.

Sääntö 2: Kukat eläimissä ovat söpöjä, haarukat eivät niinkään.

Sääntö 3: Ilmapallot ovat söpöjä, ilmasota ei niinkään.

Sääntö 4: Urheus on söpöä, pimeän pelko ei niinkään.

Sääntö 5: Vapaana kirmaaminen on söpöä, turkistarhaus ei niinkään.

Sääntö 6: Herkuttelu on söpöä, syömishäiriöt eivät niinkään.

Sääntö 7: Kädestä kiinni pitäminen on söpöä, perheväkivalta ei niinkään.

(Tästä taulusta ei valitettavasti ole kuvaa, söpöt poika ja tyttö istuvat niityllä käsikkäin, kukkaset hymyilevät ja ympärillä on pieniä eläimiä hymy kasvoillaan)

Liite 2.

Teemahaastattelun teemat

- Idea ylisöpöön
- Värimaailma
- Ilmiö, yhteisötaide
- Värittämiskokemus
- Kriitikki / Suosio
- Söpön tarve
- Feministinen näkökulma
- Kitsch
- Kannanottonne, mitä haluatte sanoa?

Liite 3. Yleisökysely

Hei taidenäyttelyssä kävijä/ väritystapahtumaan osallistuja!

Olen Jyväskylän yliopistossa taidekasvatusta maisterivaiheessa opiskeleva nainen. Graduni aihe tulee käsittelemään söpöyttä kulttuurisena ja nykytaiteen ilmiönä.

Voisitko ystävällisesti täyttää kyselyn tutkimustyötäni varten? Se olisi tosi hieno juttu!

Ystävällisin terveisin, Ella

Olen nainen ____ Olen mies ____ Ikäni ____

Pidätkö näyttelyssä olevista tauluista, miksi?

Vai etkö pidä tauluista, miksi?

Miltä värityskokemus tuntui?

Haluaisitko kotiisi taulun tästä näyttelystä?

Jos haluat, onko taideteos mielestäsi upea, hieno tms. vai kuvastaako se ideologiaasi tms.
Kommentoi vapaasti, mitä mieleesi juolahtaa..

Onko söpöydestä hyötyä elämässä?

Onko söpöydestä haittaa elämässä?

Onko sinulla omakohtaista kokemusta, että söpöydestä on haittaa/ on ollut haittaa tai sitä ei arvosteta? Kerro..

Mitä ajattelet taiteilijoiden ideologiasta?

Voiko hyvä taide olla söpöä?

Luuletko, että tämänkaltaiselle taiteelle on kysyntää tulevaisuudessa?

Vapaita kommentteja 😊

KIITOS VASTAUKSISTASI!!